

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

142

Aerul grădinii

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul XII, Nr. 11 (142), noiembrie 2016.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Marin Pop, Carmen Ardelean - redactori;

Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chînța - redactori asociați;

Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Carmen Ciumărnean,

Gheorghe Moga, Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca, Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**

Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editorilor (ARPE)

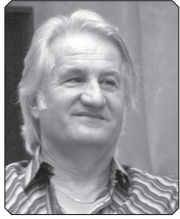
Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 4 lei.
Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm
să ne contactați telefonic la redacție.

Sumar

- George Vulturescu**, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 1-2
- Parodie de **Lucian Perța** p. 2
- Ion Vlad**, Dreapta și necruțătoarea magistratură a timpului pp. 3-5
- Viorel Mureșan**, „Copilul împăturit în mine ca o scrisoare” pp. 6-7
- Imelda Chînța**, Scena lumii versus lumea teatrului pp. 8-9
- Alexandru Jurcan**, Șerpi carbonizați p. 9
- Carmen Ardelean**, Amor artis, ars moriendi pp. 10-11
- Marcel Lucaciu**, Zbor descătușat pp. 12-13
- Daniel Mureșan**, Cronica de concert. Lucian Ban Elevation – Live in Zalău p. 13
- Viorel Tăutan**, Regăsirea p. 14, p. 28
- Menuț Maximilian**, Cutia cu poezii pp. 15-16
- Marin Pop**, Corneliu Coposu despre falsificarea alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946 pp. 17-20
- Varga István Attila**, Moștenirea românească a lui Kós Károly în Sălaj (III) pp. 21-22
- Ioana Gale**, Seniorul-jurnalist, interviu cu Marin Pop pp. 23-25
- Györfi-Deák György**, Note despre hăituirea zmeilor celibatari pp. 26-28
- Dacian Jurj**, Atracție pp. 29-30
- Dănuț Pop**, Atitudinea sălăjenilor în timpul foametei din anii 1946-1947 pp. 31-34
- Poeme de **Sânziana Batiște** pp. 35-36
- Versuri de **Nicolae Scheianu** p. 37
- Gheorghe Moga**, Memoria limbii române p. 38
- Ioan F. Pop**, Texte inutile p. 39
- Simona Ardelean**, Filmografiile Simonei. *Perfect Strangers* p. 40
- Ion Pițoiu-Dragomir**, Cerul unui ocaș pp. 41-46
- Ioan V. Pop**, Gheorghe Șincai – lumina școlilor din Ardeal p. 46
- Daniel Hoblea**, Malaxorul de toamnă târzie pp. 47-48

George Vulturescu

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Adam Puslojić

Ar fi trebuit să fie Patriarh sau Monarh
după cât de migălos i-a desemnat Domnul
chipul cu barbă albă

dar a comis o mare erezie
pentru care nu poate fi iertat:
l-a furat – precum apostolii pe Iisus –
pe Nichita Stănescu și l-a îngropat în inima sa
de bezne balcanice.
*„Sunt un mormânt,
sau un cimitir”, scrie el, ereticul.*

Cine să-l ierte pentru că umblă printre noi
cu un cimitir în inimă?

„Mă, ce v-ați înmulțit, stă el câteodată
și se miră la Ioan Flora, la Marin Sorescu,
la Adrian Păunescu, la Marin Mincu.
Lăsați-mi și mie un loc
că prea sunteți *grădini suspendate*
La jumătatea drumului spre cer...”

Ar fi trebuit să fie Patriarh ori Monarh
lângă Tabula Traiană de la Cazanele Dunării –

Când ajunge la apele ei – dintr-o parte
în altă parte – Dunărea îl spală
de cele o mie de erezii din Serbia
și de cele o mie de erezii din România
iar el îi strigă în limba lui, *sârbo-vlahă*:
*„Dragostea noastră,
Fie-ți chipul de pâine!”*

Poetul care își duce Versurile cu elefanții

Tropotul elefanților se auzea tot mai aproape
de cetate
guvernatorii cu soldă tremurau
ca o pânză de păianjen în vânt

Ce aduceau ei, cu elefanții în ziua aceea,
poetii din provincii
care nu stau niciodată la masă
cu împărțitorii de panglici?

Necunoscuți au intrat în sălile pompoase:
 și-au desfăcut paginile poemelor
 precum samsarii desfăceau hlamidele
 de pe trupul roabelor aduse spre vânzare în piețe.
 Dintr-odată, acolo, și-au văzut propriile versuri
 cu ochii celor de față,
 își auzeau cuvintele cum șficuie în urechile lor
 și au început să le placă –
 au avut geniu în noaptea aceea neagră a provinciei
 în care lupoaicele caută jărătic la focurile nepăzite –
 acum știu că vor refuza
 toți banii din lume pentru ele

Nebuni poeții din provincie
 să fi venit la târguri în ziua aceea
 ei care nu stau niciodată la masă cu împărțitorii de
 panglici –
 nebuni și elefanții mei care știau
 că nu-ți poți arvuni decât propria greutate
 nebuni elefanți care mi-au trecut, fără grabă, poemele
 vers după vers
 pe pânza de păianjen subțire a liniștii din sală
 unde guvernatorii cu soldă se mai leagănă
 așteptând încă aurul, smirna și tămâia
 dar numai un poet smintit din Nord
 mai are elefanți
 și merge unde vrea cu ei

Parodie de Lucian Perța

George Vulturescu

Poetul care își duce Versurile cu elefanții

(din *Caiete Silvane*, noiembrie 2016)

Tropotul noului val de poeți
 se auzea
 tot mai aproape de Satu Mare,
 parcă venea o legiune de elefanți.

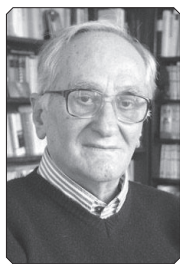
Eu mi-am pus întrebarea
 și am și scris-o, după cum vedeți,
 ce caută acești elefanți
 în peisajul nostru literar?

Criticii literari, singurii abilitați
 să răspundă, au încercat în zadar
 să pună o frontieră
 între cuvintele din poemele lor

și cuvintele mele, de sinceră
 expresie neo-expresionistă,
 plină de dor.
 Dintr-odată m-am dumirit
 că trebuie să fac ceva să nu cadă
 toate cuvintele în gheara literelor
 lor, douămiiste și m-am străduit,
 ca director
 la Direcția de Cultură,
 să trasez eu granița dintre Nord
 și dincolo de Nord,
 dintre adevărata literatură,
 cu care eram de acord
 și scrisul agonice de factură douămiistă.

Desigur că am fost nebun
 să cred că în ziua de azi mai există
 înțelegere, cum să vă spun,
 între provincie și capitală —
 poeții din noul val au intrat
 ca elefanții-n poezie, într-o totală
 degradingoladă, cu fiecare poem publicat,
 vers după vers.

Orb am fost că nu am văzut, măcar din mers
 că doar toată țara am umblat,
 zădărniciia acestei situații.
 Cum să te pui cu elefanții?
 Așa că m-am pensionat!

Dreapta și necruțătoarea magistratură a timpului

Ion VLAD

Am citit, dragă Dumitru Radu Popescu, paginile tale călăuzite de înțelepciunea tragicilor greci, contemporanii noștri, recunoscând inspirate eseuri semănate de tine, și ele legitimate de judecățile acestor pilduitori precursori ai timpului nostru. Am rețut amintirea Munților Făgărașului, farmecul Avrigului lui Mircea Tomuș și (neapărat) miracolul unei prietenii întemeiate pe lecturile și pe neliniștile unei Istории agitate, tulburi, trăite sau cercetate nu fără serioase dificultăți...

Au fost anii tinereții noastre, ai amăgirilor și ai înfruntării unor evenimente grave, cu oameni incapabili, improvizați, și cu atât mai periculoși... Parcă ar fi nimerite versurile unui mare poet, atât de discret și de ignorat în același timp, fiindcă nu avea nimic dintr-o anume faună agresivă și de o paralizantă suficiență; e vorba de G. Bacovia: „Erau ziare, evenimente/ De vremuri grave sau de regret”. Ziare nu prea erau, decît două-trei oficioase, în schimb, evenimentele veneau ca un dat inexorabil. Le-ai sesizat, și ecoul lor continuă să fie prezent și azi în dramaturgia scrisă atunci; țin minte avanpremierea piesei *Acești îngeri triști* la Târgu Mureș. Era, cred, pentru întâia oară cînd un dramaturg dezvăluia o realitate defel edulcorată, „lipsită de conflicte”. Dimpotrivă, diagrama unei generații alienate; incertitudinile ei se regăsesc, destrămînd o imagine oficială repetată în regia marilor manifestații de un festivism insuportabil.

Cum n-am scris și nu am de gînd să scriu memorii, însoțit în decizia mea de opiniile lui G. Călinescu, pentru care memorii scriu numai cei care vor să fie văzuți sub lumina favorabilă a lustrelor, am să evoc, însă, o pagină din același spectacol agitat: cenzura, funcționarii meniți să vegheze la „puritatea” ideologică a vieții culturale, și, mai larg, a celei spirituale. Întîmplarea a făcut, în pofida rezistenței mele argumentate cu serioase și nu inventate acte medicale, să fiu numit director al Naționalului clujean. Scrisesem cîțiva ani cronică dramatică în revista clujeană *Steaua* și comentasem o seamă de premiere de răsnet, regizate de mari talente, precum Liviu Ciulei, Cătălina Buzoianu, Vlad Mugur și mulți alții. Așadar, în toamna lui 1972 (eram în plină ofensivă ideologică, nocivă, decisă să stînjenească orice inițiativă mai îndrăzneată), urma să inaugurm stagiunea cu *O pasăre dintr-o altă zi*, scrisă de tine, în regia lui Alexa Visarion. Atent și inspirat, Alexa Visarion concepuse drama ca pe un veritabil spectacol-proces; actorii, martori și protagoniști, aveau să depună mărturie în

fața instanței morale și în fața spectatorului, urmînd să analizeze și să justifice revolta unui om integru, indignat de o societate dominată de frică, de obediență, de duplicitate.

Preocupați de șansele premierei și de proiectele pentru o nouă stagiune, am ignorat „ecourile” premierei lui Lucian Pintilie cu *Revizorul* lui Gogol... Se pare că fideli slujbași ai lui Ceaușescu au „văzut” în spectacol elemente pentru „intolerabile” analogii cu „vizitele de lucru” ale Dictatorului... Urmarea? Funcționarii culturali au cerut vizionări repetate, analize „cu lupa” ale premierelor; au cerut modificări de texte sau de interpretare regizorală etc. Pe scurt, piesa noastră a fost supusă disecției; s-au recomandat schimbări, atenuări de tonuri și multe alte deplasări de viziune regizorală. Dramaturgul și, în special, regizorul au refuzat, refractari la sugestiile cenzorilor; au început șicanele, amenințările vagi, vizionările numeroase și, în cele din urmă, o insolită soluție: o vizionare cu „oameni ai muncii” în ipostaza de instanță critică.

Îți amintești, Dumitru Radu Popescu? Eram amîndoi în fața publicului și așteptam opiniile sale „avertizate”. După un asemenea moment oribil, s-a decis prezentarea piesei, dar proaspătul numit director n-a mai intrat în biroul său din acea noapte, deși doi cunoscuți oameni de știință, istoricul Constantin Dăicoviciu și medicul de o mare cultură Octavian Fodor, au pledat argumentat pentru spectacol, înțelegînd rațiunea unui demers elocvent. A fost, de altminteri, singura noastră consolare.

Pentru elevul dintr-un internat al unui liceu orădean, planșa cu un leu „albastru” reprezenta prilejul unei consolări sau al unei crîncene răzbunări imaginare, pregătite minuțios și menite să plătească pedagogilor înecați în rutină și în sadism; copilul din nuela ta *Leul albastru* nu știa că răutatea oamenilor e infinită, că invidia, vanitățile ulcerate etc. pot produce mai rău decît numeroasele scrisori „dirijate” către *Scînteia* sau către alte cotidiane, scrisori menite să înfierzeze un scriitor care ponegrește, jignește sau denigrează „corpul nostru didactic” devotat partidului și poporului...

Mi-am adus atunci aminte de alți scriitori români care au trăit momente mult mai grele, stigmatizați sau chiar implicați în procese inventate: I.D. Sîrbu, Dinu Pillat, Al. Paleologu, Ștefan Aug. Doinaș, dar, mai ales, I. Negoitescu, ultimul apropiat al familiei mele și rămas printre cele mai grave amintiri. Era internat la sa-

natoriul Balotești după una dintre tentativele de suicid... Într-una din zilele unui trist iunie 1976, Dorin Tudoran (prieten al fiului nostru, Tudor Vlad, acum profesor la una dintre universitățile nord-americane și scriitor român debutat de un prozator consacrat, autorul *Leului albastru*) a venit la Cluj pentru un dialog, urmînd să-l publice la rubrica sa „Biografia debuturilor” din *Lucafașarul*. Fusese o zi tristă și eram convins că interviul n-avea cum să izbutescă. Uimitor, Dorin Tudoran a surprins seismele unei biografii fără un teritoriu al copilăriei. Publicat ulterior într-unul dintre volumele sale (*Nostalgii intacte*, Editura Eminescu, 1982), a rămas pentru semnatarul acestui „răspuns epistolar” un moment însemnat, mai ales că I. Negoieșcu l-a găsit în totul elocvent pentru cariera mea de universitar și de teoretician literar.

Am citit, în toamna lui 2010, *Eu, fiul lor*, „dosarul de securitate” al dramaticului și cumplitului timp trăit de Dorin Tudoran, acest admirabil scriitor și om de o supremă integritate morală. Cele aproape 600 de pagini de documente de arhivă, mărturii, anexe, iconografie etc. reprezintă condiția tragică a unui intelectual inflexibil și de un mare curaj.

Voi invoca un alt document uman tulburător, acela al lui Alice Voinescu, profesorul de teatrologie și de istorie a teatrului, intelectualul ce făcea parte din elita europeană. *Jurnalul* acestei minunate doamne consemnează sumar anii detenției (1952-1954); în schimb, înregistrează cu vocație de prozator cei doi ani de domiciliu forțat într-un sat ieșean, Costești. Prietenă cu C. Noica, Vladimir Streinu și admiratoare a lui Tudor Vianu, Alice Voinescu descoperă un adevărat prieten în Geo Bogza; „exclus” din memoria literaturii de după 1989, privit cu multe rezerve, evitat, Geo Bogza a fost cel mai devotat prieten al lui Alice Voinescu, înconjurînd-o cu numeroase atenții, atît de necesare unui om în vîrstă eliberat din închisoarea unde se aflase pentru motive imaginare. Iată ce scria Alice Voinescu: „Bogza mă face să-mi amintesc ceea ce spunea Domnul: dacă nu veți fi ca acesta, apoi nu intrați în împărăția Cerului [...]. E un suflet de copil, leal, curat, nebănuitor”. Același impuls al prieteniei a decis exemplara apropiere a autorului *Cărții Oltului* de Max Blecher, expresia cea mai dureroasă a suferinței omenеști.

Am reluat biografia lui George Coșbuc, scrisă de profesorul Gavril Scridon, lucrare eliberată de rigorile stricte ale istoricului literar și am regăsit în ea un *personaj*, cu alte cuvinte un om înconjurat de fantasme, învins și doborât de dispariția fiului său. N-avem cum să ignorăm contribuția lui Octavian Goga, a poetului și (în parte) a gazetarului; în schimb, omul politic a fost lipsit de demnitate, influențabil și ros de gustul puterii, utilizat ca o marionetă de un rege corupt și dictator irezistibil, atras de bani, adus în țară prin complotul nefericit al lui Iuliu Maniu... De altminteri, scriitorii nu sunt soluția cea mai nimerită în politică.

Șerban Cioculescu, excelent *causeur*, așa cum numai N. Carandino a mai fost pentru noi, cei care îl ascultam cu admirație, deplin fermecați, la Bran, așadar, criticul și istoricul literar povestea o scenă cu Nicolae Iorga, pe atunci premier; în drum spre președinția consiliului de miniștri, aude strigătele micilor vînzători de ziare: „Guvernul Iorga a demisionat!”; istoricul deschide geamul mașinii și, scoțîndu-și capul, dă replica: „Nu-i adevărat! Nu-i adevărat!...”

Grație lui Nicolae Gheran, cunoaștem azi viața lui Liviu Rebreanu în toate aspectele ei și refacem în propriul nostru scenariu (acum) aventura unei cariere literare, din momentul trecerii Carpaților și pînă la deplina consacrare a romancierului ales președinte al Societății Scriitorilor Români. „Dosarul” operei sale este un veritabil infern: acuzele de delapidare (ofițer în armata *Cacaniei* lui Musil), o biografie măsluită, atacuri furibunde în presa românească dintre cele două războaie, semnăturile lui Nichifor Crainic, Pamfil Șeicaru, comploturile din sînul obștii scriitorilor etc., etc.

La un moment dat, părea că numărul celor solidari cu autorul *Pădurii spînzuraților* e mult inferior grupării agresive și inepuizabile în acuze dintre cele mai joase pentru vocabularul unui om de cultură...

Cînd Nicolae Iorga e ucis de un grup de legionari, cînd cărțile lui Mihail Sadoveanu sunt arse ca un avertisment defel ignorabil, ne dăm seama că adesea teroarea istoriei ne face să uităm exemplele sau să eludăm cu multă ușurință valorile. Mihail Sadoveanu, cel mai de seamă povestitor al literaturii noastre, creatorul unei mitologii românești inegalabile, e uitat azi. Au fost chiar momente cînd G. Călinescu, Tudor Vianu, Tudor Arghezi au fost sancționați sau trași de urechi, uitînd, da, uitînd nepermis, că a fost un deceniu (anii '50-'60) cînd istoria literară predată la universitățile noastre uitase de Mihai Eminescu și de marii creatori români, fiind prezentați „amplu” Theodor Neculuță, I. Păun-Pincio, poezii *Contemporanului* veacului al XIX-lea, iar Al. Toma devenise „Eminescu al nostru”. Cînd Sorin Toma a publicat în *Scînteia*, oficiosul P.C.R., un articol menit să fixeze definitiv nocivitatea și „putrefacția” poeziei argheziene, asistam la un proces cu (posibile) grave consecințe pentru memoria spirituală a țării.

Suntem, așadar, puși în fața unor realități cu ample și profunde consecințe pentru destinul creatorului. Adesea, tragicul istoriei a lăsat victime, iar posibilitatea de a examina lucid, obiectiv, condiția creatorului a fost nu o dată pierdută. Numai cei care au trăit în imperiile născute și mai apoi decimate dinaintea și din anii celui de-Al Doilea Război Mondial, precum și cei (favorizați) care au supraviețuit regimurilor de dictatură criminală pot înțelege ce au însemnat erorile, compromisurile, dar și puterea de a crea în ciuda adversității și vitregiilor unor alcăturiri politice. Ar fi însă de subliniat că rezistența unor

intelectuali, creația unor mari artiști (scriitori, compozitori, plasticieni, oameni de teatru și de film etc.) au transcens erorile și au pledat pentru perenitatea valorilor.

Judecător incoruptibil, Timpul/Istoria e în măsură să examineze erorile unor scriitori precum Knut Hamsun (romanele laureatului premiului Nobel, *Foaimea*, *Pan*, *Harul pământului* sunt creații memorabile), Céline, ale cărui romane, *Moarte pe credit*, *Călătorie la capătul nopții* și „trilogia germană” descoperă, halucinant, microcosmul, tragicul cotidian sau descompunerea unei lumi, redând limbii franceze o vigoare și o prospețime nemaîntâlnite. Cine a citit *Jurnale pariziene* ale lui Ernst Jünger a recunoscut portretul lui Louis-Ferdinand Céline; ofițer în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, autorul admirabilului poem epic *Pe falezele de marmură*, aflat la Paris cu trupele de ocupație, îl descoperă pe Céline și compune un portret net defavorabil. Nu se poate spune că Jünger era incomodat de uniforma Wehrmacht-ului, frecventînd „saloanele” unor intelectuali rămași în Parisul ocupat, vizitîndu-l pe Picasso în atelierul său, recunoscînd, în treacăt: „... acest autor [e vorba, desigur, despre Céline] nu are niciodată bani, căci distribuie totul prostituatelor care vin să-l consulte pentru bolile lor”. Mai tîrziu, „Medicul fără arginți” va confirma reflecțiile despre artă ale scriitorului german: „Operele au, și ele, nevoie de o bună bucată de vreme ca să se lepede de temporalitate. Își au și ele purgatoriul lor, apoi transcend critica”.

Azi e un loc comun că biografia scriitorului nu poate explica operele și realitatea lor autotelică; operele argumentează prin ele și prin „vocea” lor, dincolo de accidente unei biografii supuse timpului. Atitudinea cel puțin echivocă a lui Heidegger în perioada hitlerismului, adeziunea temporară a lui Llosa la partidul comunist, prietenia lui García Márquez cu Fidel Castro etc., etc., nu sunt oare accidente biografice? Nu știu dacă ele au oprit logica unor opere fundamentale. Știu, în schimb, și am nu puține exemple pentru cîte alte erori s-au comis prin exacerbarea radicalismului de stînga și de dreapta... Cînd lui Nicolae Manolescu un birocrat universitar otrăvit de rutină și de complexe i-a respins teza de doctorat, profesorul Al. Piru (azi uitat pe nedrept) a reluat împreună cu alți doi colegi demersul pentru o nouă susținere a lucrării *Contradicția lui Maioreescu*. Recunosc, am fost alături de Al. Piru ca membru al comisiei, reparînd un act în totul nedrept. Să reamintesc, pentru cei tineri, că Al. Piru a trecut prin cercurile infernului, lucrînd ca mecanic și ca muncitor necalificat, înainte de a fi repus în drepturi, în timp ce Tudor Arghezi era pus la index și condamnat la tăcere, alături de Lucian Blaga, de Ion Barbu și de mulți alți scriitori, unii uitați acum sau eliminați din manualele școlare, execrabile multe dintre ele.

Cînd senatorul McCarthy a inaugurat „ofensiva”

sa împotriva unor personalități ale culturii nord-americane bănuite de colaborare cu grupări comuniste, dezlănțuind o cruciadă în totul periculoasă, găsindu-i vinovați pe Charlie Chaplin, Arthur Miller, Joseph Losey, Orson Welles, Leonard Bernstein și pe mulți alți creatori, Statele Unite au găsit forța necesară pentru a opri un val de suspiciuni, de acuze și de stigmatizări, pentru ca, ulterior, mass-media și Senatul să sancționeze definitiv valul unui climat contaminat artificial.

Poate că ar trebui să retrăim, după mai bine de două decenii, un timp al *conspirației* în favoarea valorii. Au conspirat scriitorii și editorii, uneori cenzorii. Azi ar părea de-a dreptul paradoxal că, într-un timp al cenzurii ideologice, al delațiunilor și al supravegherii monstruoase, un timp al culturnicilor și al „principlității” doctrinare, au apărut: lucrarea fundamentală a lui Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, *Trilogia culturii* a lui Lucian Blaga, operele unor mari scriitori străini: James Joyce, William Faulkner, dar și (e bine de știut) numeroase lucrări consacrate unor direcții de cercetare precum structuralismul sau semiotica textului literar, operele unor filosofi ca Martin Heidegger, Gaston Bachelard etc.

Cred că e bine să reexaminăm, lucid și echilibrat, cu spirit critic și discernămint, în afara oricărei retorici conjuncturale, realitatea indeniabilă a Timpului trăit de cei care au „privilegiul” vârstei și de cei mai tineri intelectuali. Simplificările, excluderile și etichetările (atît de numeroase în perioada așa-zisului comunism din România) nu sunt de natură să explice tragismul unor situații-limită, al unor crime și al unor erori; dar, mai ales, să înțeleagă complicatele meandre ale unor fapte de cultură incontestabilă, autentice, memorabile, și cu atît mai prețioase cu cît ele sunt rezultatul unor „conspirații” ale intelectualilor conștienți de alternativa unui dezastru spiritual.

Cînd Alcinou, vrînd să-l cinstească pe Ulise, îi invită pe frunțașii feacilor la un ospăț, pentru a-i da strălucire, e chemat Demodocos, cîntărețul „căruia – scrie Homer – pentru că-l iubea mai mult decît pe toți, Muza i-a dat și darul și amarul. I-a luat lumina ochilor, dar i-a dat în schimb vraja cîntecului”. Tulburătoare premoniție pentru destinul creatorului. Reflecțiile despre condiția și despre dramatica izbîndă a operei de artă, traversînd infinite dificultăți, trăindu-și propria ei existență, dincolo de biografia mai mult sau mai puțin pilduitoare a autorului ei, sunt numeroase. Sunt, de fapt, ca să împrumut o sintagmă a unei strălucite scriitoare, Ileana Mălăncioiu, „exerciții de supraviețuire”. Să nu le ignorăm, în toată complexitatea și în labirintica lor existență.

(Din volumul Ion Vlad, *Dreapta și necruțătoarea magistratură a timpului – scriitori, cărți, confesiuni*, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană.)

„Copilul împăturit în mine ca o scrisoare”

Viorel MUREȘAN

Înainte să țin în mână volumul ei de debut, *Metonimiile morții*, Editura Tracus Arte, București, 2015, Colecția „Alexandru Mușina”, pe Ligia Dan am întâlnit-o, cred, în câteva rânduri, în coloanele revistei *Vatra*, mensualul târgumureșean mai degrabă parcimonios și exigent cu creațiile tinerilor, decât de o generozitate suspectă, întreținută la destule alte periodice cu ștaif. La un titlu de sugestie eseistică, precum cel de față, corespunde o poezie extrem de cultivată, de un rafinement livresc, pe care persoana auctorială pare a-l controla discret. Aflăm din pagina de gardă că „Ligia Dan (Dimitriu) este câștigătoarea premiului pentru poezie al revistei *Vatra*, decernat în cadrul Concursului de Debut în Poezie «Alexandru Mușina», ediția a II-a, 2015”. Așadar, un debut cu juriu, cum se făcea pe vremea când au debutat optzeciștii. *Pe vremea când...* se intitulează și prima fasciculă a cărții, care ne introduce în materia ei vâscoasă și împovăraătoare. *Orbii*, poemul din deschidere, ne edifică asupra faptului că boala e una din „metonimiile morții”. Poeta trece peste ceea ce puteau reda Cehov sau Max Blecher, trăind mai acut boala ca stare psihică; ea ajunge la realitatea auditivă și vizuală a zilei de azi, care întrece cu mult ficțiunea: „Boala e obscenă./ Toate pudorile s-au dus pe apa sâmbetei./ Și stai în Pampers ca un zeu cu bancnota de 5 lei/ în cartea de rugăciuni - / dacă mai ești suficient de norocos încât/ s-o mai poți strecura în buzunarul/ infirmierei care urmează să te schimbe” (*Orbii*, p. 8). Antitezele ei fac parte din bucuria creației. Ea știe să prăvălească de pe suflet povara de imagini, ca să nu rămână prea apăsătoare: „Afară e atât de cald.../ zambilele au înflorit.../ doi se înjură într-un giratoriu,/ comercianții își fac calcule,/ o individă trece țațoșă cu ochelarii ei de firmă/ și vorbește tare la un telefon cât o hartă./ Îți aprinzi o țigară/ și aștepti semnul acela./ Ca pe-o bombă” (ibid.). *Tatuaje traumatice*, urmat de *Fără zgomot*, arată că „metonimiile” ființei umane sunt multiple, iar cartea de poeme a Ligiei Dan va fi o succesiune de astfel de „metonimii”, o viziune plastică asupra lumii. Încă din acest prim ciclu al cărții prinde contur o poetică a gesturilor, în care putem descifra un exercițiu al ființei de a rămâne singură: „Atunci tu ai coborât de lângă mine./ Eu am privit printr-o lentilă neștearsă/ filmul mut al îndepărtării tale,/ prădat de contur,/ fărâmițat,/ în peisajul corosiv” (*Chiar atunci*, p. 17). Manevre ale ființei pregătite pentru singurătate ne întâmpină și în *Perna*, poem care ne ajută să înțelegem că opera poetică și visul au în comun taina, stilistic exprimată/ascunsă prin ambiguitate: „Tacâmuri încremenite./ Un degetar./ Iar între pernă și speteaza patului,/ în lumina soarelui,/ plasa de păianjen care a sigilat,/ definitiv./ Chipul celui

adormit/ pe cealaltă parte” (p. 21). Mai mult decât la mulți poeți din promoția ei, la Ligia Dan comunicarea lirică se produce prin gesturi: „nu mai știi ce să faci cu mâinile/ și aprinzi o lumânare” (*Cununa*, p. 23). La ea, gestul capătă un sens moral, omul ei devenind un agent al binelui și al armoniei universale: „Câteodată mă cuprinde o milă care mă comprimă/ într-un oftat/ astmatic./ Mi se face milă de mâini./ Aș lua la piept toate mâinile pe care le iubesc și le-aș mângâia/ până-ar căpăta mersul crud,/ nesigur, al pruncilor./ Mi se mai face milă, apoi,/ de toate crucile rămase-n ploaie./ Le-aș aduce în casă,/ le-aș usca lângă foc,/ le-aș face un ceai fierbinte,/ le-aș unge încheieturile reumatice,/ le-aș bate pe spate și le-aș spune:/ «lasă că trece»” (*Mi se face milă*, p. 27).

O lume minunată, a doua și cea mai complexă secțiune din volum aduce, cu fiecare dintre cele patru cicluri ale ei, câte o nouă perspectivă. Primul grupaj de aici cuprinde câteva poeme în care putem lesne descifra o aplecare spre confesiunea intimă. Spovedania se face în termeni destul de teatrali și cu gesturi sedicioase, ca să înțelegem că, în „comedia literaturii”, pe care o propune poeta, diferitele forme de comic se combină cu tragicul în proporții de palimpsest: „m-aș tunde (la) zero/ doar pentru ca tu/ să-mi mângâi craniul îndelung./ Te-aș trezi, apoi, din somn/ în miezul nopții/ să-ți torc în el umbra feței/ așezată direct pe pielea mea/ poate că doar așa m-aș netezi pe dinăuntru/ ca o cuvertură întinsă/ de către Dumnezeu/ cu palma” [*M-aș tunde (la) zero*, p. 38]. Tendința de a schița un „tratat de poetică” o descifrăm în mai multe pasaje dintr-un lung poem, cu un titlu confecționat parcă în atelierul celor ce pun la cale arta focurilor de artificii: *Despre cum să scrii un volum de poezii într-o singură noapte pentru a fi mai aproape de iubitul tău*. Paginile acestui poem arată că autoarea are serioase opțiuni pentru cunoscuta „școală confesivă” din poezia americană, după modelul Sylviei Plath, al unor Theodore Roethke, Robert Lowell sau Anne Sexton. Ca acolo, întrezărim corespondența uimitoare dintre temele creației și evenimentele vieții personale: „Este ora 7 dimineața. Și nu am scris nici un rând./ Ies în spatele blocului cu o nucă de cocos în mână/ și încerc să o sparg cu bătătorul de șnițele./ Înjur nuca de cocos de toți sfinții ei de nucă de cocos/ până când observ lângă mine doi indivizi solizi cu o/ cămașă de forță în mâini./ Se pare că au fost alertați de vecini./ Protestez. Apoi îmi spun:/ «Poate aceasta e mâna destinului./ Salvarea intră în ultimul moment. Pe linia de sosire./ Să mă ia!»/ «Luați-mă (le spun fericită)/ pentru că am nevoie/ de o experiență existențială forte/ pentru a scrie un poem, măcar, pentru iubitul meu!»/ M-au dus la spi-

tal./ Am completat atâtea formulare/ încât am reușit să-mi memorez CNP-ul./ dar mi-au dat drumul repede/ încât nu aveau destule paturi./ Abia atunci am înțeles că/ poate ar fi trebuit să mă rog/ și să urlu «este!»,/ dar e prea târziu/ și este (deja) mâine-dimineață./ Este ora 9 dimineața./ Iubitul meu exigent a plecat” (pp. 48-50).

Conștiința ergonomică e un corpus de poeme ale traumei, unde cruzimea observației bate înspre realism, ba chiar înspre naturalism, pe alocuri. Vocea lirică e a fetiței care dă peste „sertarul cu tați provizorii”, vede că „Tata cânta la muzicuță în fața tribunalului”, iar „Moș Crăciun stătea picior peste picior și fuma Kent/ scufundat într-un fotoliu/ ca într-un aluat proaspăt dospit”. De fapt, locul eului liric îl ia o instanță narativă, autoritară, omniprezentă și omniscientă, implicată psihologic. Iar în portretul de la început se intersectează și câteva tușe suprarealiste: „Ea râde cu dinții tatălui și gura mamei sale/ care-și face semne de pe două șine paralele/ montate în carnea ei” (p. 59). Titluri cu accente ironice sau autoironice poartă unele dintre poemele următorului grupaj, *O lume minunată...* În *Mai este timp*, universul reflectat e unul contondent, tot din perspectiva copilului: „mintea mi-e un borcan plin cu apă în care/ și-a clătit pensulele o întregă grupă de preșcolari” sau „mă simt un iepure scos de urechi dintr-un joben la circ/ care privește prostit în jur” (p. 73). Sub titlul *Mai toarnă* se ascunde o poezie franțois-villonescă, bahică, greu de închipuit a fi scrisă de o suavă poetă. Și totuși, nimic trucat în aceste versuri, de multe ori, bazate pe o simbolistică artificială, construite din metafore false, cu un conținut idilic simulat, desuet, și cu încă alte atribute ale kitsch-ului. Să nu uităm însă, kitsch-ul e doar o categorie estetică opusă sublimului. Ele sunt generate de stări psihice asemănătoare, iar, odată ajunse în poezie, se privesc în oglindă. La poezii din promoția Ligiei Dan, kitsch-ul ține loc de ceea ce, la poezii moderni era estetica urâtului. În toposul provincial al cărții, acela care a generat și poezia simbolistă, kitsch-ul coboară chiar la nivelul instinctelor elementare: „cele mai multe femei preferă dulciurile/ în locul erotismului./ Cu cel din urmă e mai greu./ trebuie să te speli,/ să te dezbraci,/ să te prefaci./ Pe când cu dulciurile e altfel!/ În orașul acesta/ lovit de ciumă probabil că numai/ moartea nu se va demoda niciodată” (În orașul acesta, pp. 84-85). Într-un poem, la a cărui frumusețe contribuie și pigmenți argotici, poetesa se deghizează, prin tehnica quiproquou-lui, într-un eu liric masculin și damnat: „Ne-am umplut de diabet și trigliceride/ și luăm pastile (cu pumnul) mulțumiți că am mai prins încă o zi!/ Of, cum tânjim după fâșia de slăninuță, după cârnați și șorici!/ Ai, trecute-s zilele în care sexul ne trăgea jos din pat,/ nerăbdători,/ ca un școlar preafericit că pleacă în excursie./ Uh, și părul ne-a cam părăsit/ și nevestele.../ Îh, întrebările noastre s-au înmulțit ca bălăriile/ și foșnesc într-un lan de coceni/ cu limbi despicate./ Ioi, toate țigările au fost fumate/ și-am pierdut șirul vagoanelor de marfă/ pe care le-aș fi umplut cu sfinte chiștoace./ Tulai, cum adun, în genunchi,/ câțiva pumni de iarbă/ pentru a-mi așeza la noapte, cu nesfârșită grijă -/ ca-ntr-un coș pregătit pentru Paște -/ arit-

miile...” (*Ne-am umplut*, pp. 86-87).

Metonimiile morții crește simțitor spre final, când descoperim un poet pasionat de mecanismele creației și care nu se îndoiește de impersonalitatea actului artistic. Aici își are originea jocul cu măști, polifonia textuală, dinamica alternării vocilor poetice. Poezia e un univers autonom și caleidoscopic de energii în mișcare, la al cărui profil mirobolant concură și elemente de paratext, acele, foarte frecvente, texte care însoțesc, în exergă, poemele, și cărora, mai niciodată, nu le este menționată sursa. Poate, spre a potența ambiguitatea, congenitală poeziei. Astfel e pregătită *Fărăîndoiala*, secțiunea menită să încheie volumul. Poemul cu acest titlu, ironic neîndoielnic, titlu-capcană, așa cum sunt multe în sumarul plachetei, este alcătuit din secvențe a căror posibilă unitate ar fi greu de urmărit. Fluxul memoriei e un liant posibil, iar în el locuiește, trecând din planul visului în cel palpabil și invers, o absență ca de spectru: „Am visat-o pe moarta mea frumoasă./ Îmi spunea că i s-au dezumflat picioarele./ Îmi spunea că i s-au dezumflat picioarele,/ că INR-ul e bun; că se poate ridica singură,/ că poate deschide geamul singură/ și se învârtea fericită ca o adolescentă îndrăgostită/ de noile ei pulpe albe și curate./ M-a întrebat dacă nu mă bucur că o revăd./ Eu am început să plâng. M-am făcut ghem și/ am împins-o de lângă mine./ Era îngrozită. Nu-i puteam privi fața care-i părea, acum, atât de vie./ Era exact așa cum mi-o aminteam./ «De ce nu te bucuri că mă vezi?», m-a întrebat./ Iar eu i-am răspuns:/ «Cum aș putea să mă bucur? Nu ești decât o imagine»./ Atunci fața ei s-a adunat ca staniolul ars/ și a dispărut// De atunci cărcei albi îmi pasc carcasa pieptului...” (pp. 101-103). Fiecare dintre aceste secvențe (și poemul e, deocamdată, „fragmente”) poate ilustra ideea de poezie ca *opera aperta*, ca un câmp de posibilități semantice. Iar la asta contribuie finalurile, oarecum incongruente și în răspăr cu blocul textual la care sunt lipite, și pe care poeta debutantă nu le ratează aproape niciodată: „Da, era primăvară iubită mea,/ moarta mea iubită./ Ți-am adus atunci prima magnolie înflorită/ din grădina noastră./ Mă auzi? Poate că mă auzi, dar/ - te rog -/ nu mai alerga prin mine./ Inima mea e parcul tău de distracții./ Nu trebuie să te grăbești -/ avem tot timpul din lume/ Toate cuștile mele-ți sunt deschise,/ păunii și maimuțele îți aprind candelile./ Vino, și-ți încălzește mâinile!/ Nu te sfii de ceilalți morți din mine./ Știi bine că vei rămâne favorita mea./ Pe ultimul venit îl iubim, întotdeauna, cel mai mult./ meschină e luna,/ meschine sunt fantasmemele certitudinii” (p. 115). În final, nu ne poate scăpa o secvență prin care să ilustrăm, cu tot ce presupune el, ADN-ul ludic al textului poetic: „La rădăcina nasului meu e un mușuroi de termite./ Îmi culeg nasul de pe jos și mă joc cu el/ ca și cu-n degetar rece de sticlă./ O țarcă neagră mi-a înghițit ochii,/ urechile mi s-au înfundat cu ceață,/ obrazii-mi adună scoici pe malul mării,/ o mână se întinde spre mine și se frânge în piese de puzzle” (pp. 107-108). Mai mult decât un debut poetic promițător, *Metonimiile morții* e chiar o certitudine.

Scena lumii versus lumea teatrului

Imelda CHINȚA

Dramaturgia contemporană, asemenea poeziei, nu mai este subordonată tiparului original, ceea ce nu exclude o regândire a genului cel puțin la fel de inedită. Ne confruntăm cu o demistificare și în ceea ce privește scriitura. Textul se creează în contextul istoric, social, politic, cultural care l-a generat, determinând, așadar, o scriitură autoreflexivă.

Flavius Lucăcel iese la rampă cu o asemenea piesă, intitulată sugestiv, *Singurătatea pietrelor*, o ediție bilingvă româno-engleză, în traducerea Ioanei Sasu-Bolba, piesă nominalizată la Premiile UNITER, 2016 și apărută la Editura Limes, același an. Binecunoscutul dramaturg clujean debutează în anul 2006 cu *Trilogia spațiului închis*, volum urmat de *Marțianul Telemah*, 2008, *Ceai de fluturi*, 2009 sau *Nu te pune cu îngerii*, 2016, pentru a nominaliza doar câteva din volumele publicate, iar dintre spectacolele de teatru puse în scenă menționăm piesa *Fisura*, 2012, în regia lui Victor Olăhuț, *Scoici pe nisipul fierbinte*, tot în 2012 în regia lui Sorin Misirianțu, *Nu te pune cu îngerii*, în regia lui Chris Nedea, 2016.

Dramaturgul clujean ne aduce în prim-plan trei personaje rătăcite și generice încât par a lipsi de pe scenă, de la propria reprezentare. Discursul debutează ex abrupto și stă sub semnul dubitației, al interogației retorice, evidențiind caracterul reflexiv al operei dramatice. Personajele au un statut ambiguu, numite generic, Ea, apoi Mama, El, apoi Tatăl și copilul, element prin care Beckett a revoluționat teatrul, adâncindu-i criza, de asemenea verosimilitatea tragi-comică. Există și în teatrul lui Flavius Lucăcel o lipsă aparentă a unui mesaj, dar și o receptare distinctă a spectacolului, situat în continuarea celui de avangardă. Aparenta criză avangardistă în ceea ce privește obiectul, subiectul sau limbajul se coagulează armonios în cazul piesei lui Flavius Lucăcel, creând un spectacol care mizează pe parodic, în esență ne propune un text de factură tragicoparodică.

Titlul reflectă tema, devine un element paratextual, ideea de singurătate se instaurează la nivelul discursului personajelor. *Singurătatea pietrelor* este, în esență, singurătatea ființei în fața vidului temporal, într-o societate scindată în care noțiunile sunt compromise, inclusiv cea de familie. Copilul, personaj-cheie, simte acut criza afectivității, iar gesturile

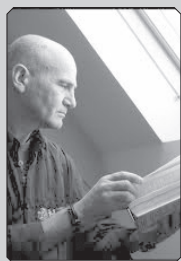
minimale care-i oferă o stare de bine sunt reminiscențe intermitente și disperate: „Copilul: Acum că mama mă mângâie pe cap sunt bine”. Mesajul central este singurătatea care capătă dimensiunea vagă a disperării, iar alternanțele temporale devin coordonate incerte ale esenței unei umanități pe cale de a apune. Aceste personaje generice poartă în ele indescifrabilul existenței, complicitatea lor, interferența inflexiunilor vocilor lor. Viața, rutina sunt abordate într-o manieră sarcastică pe de o parte, ludică pe de alta, însă este vorba despre un ludic de factură tragică: „Au trecut niște ani și nu mai avem nimic să ne spunem”.

Piesa este gândită în 16 scene construite în aceeași tonalitate, redând monotonia existenței și platitudinea ființei. Dialogul mimează un dialog al surzilor, discuțiile celor trei personaje par separate, fiecare își trăiește agonic singurătatea, susținută de o simbolistică atent selectată: „Mama e un copac? Tata vântul?” Figurile centrale devin expresii ale unei realități incomunicabile, nevoia de exteriorizare a angoasei eului. Mama reprezintă stabilitatea, nevoia unei axe la care să se raporteze indivizii, iar tatăl este instabilitatea: „vântul e un copil neastâmpărat, un nesuferit care umblă hai-hui”. Așadar, Flavius Lucăcel cugetă asemenea filosofului, conștient de mediocritatea lumii și de tragedia repetării. Cu un simț rafinat al replicii, piesa *Singurătatea pietrelor* pare a fi un experiment până în scena finală, când parabola se închide etanș, devoalând trucul existențial. Textul frapează prin simplitatea discursului, secundată de profunzimea ideatică. Devine un joc al aparențelor bine regizat, ce vizează atât exteriorul deopotrivă esența existenței. Tehnica scrierii este dinspre platitudinea subiectelor abordate spre complexitatea devenirii: „Ți-ai luat pastilele împotriva durerii?”, „Tata: Ești împăcată. Mama: Da. Tatăl: De aia plângi în pat pe întuneric”. Piesa este o parabolă a limitelor devenirii, atacând franc suferința, efermeritatea, zădărnicia: „Mama: Sfârșitul ține câteva clipe. Viața comparată cu moartea este nesfârșită”. Secvența aceasta și următoarele reprezintă eșecul ființei în încercarea de a ieși din criza existențială. În fața acestei ratări, tonul monologului personajului este zdruncinat de o izbucnire deznădăjduită: „Copilul: Eu sunt cel mai fericit când soarele usucă urmele roților triciclei mele pe asfalt. Privesc pe

geam, stau singur, mă chinui să-mi prind nasturii cămășii, aranjez mereu scaune, șervețele, lucruri. Și aceasta e viața, și acestea sunt evenimente importante, și în felul acesta ceva esențial se pierde, puțin câte puțin ajungând la liniște. Realitatea cu care mă hrănesc eu e scufundată aproape permanent adânc în ființa mea”. Intenția autorului este de a evidenția condiția umană alienată, îndepărtată de valorile sacre, depersonalizată: „Copilul: Omul acesta e tigrul? Tigru e mult prea blând. Un crocodil înfometat, poate...”.

Decorul minimal și simbolistica atent aleasă conțin sugestia stării primare. Ființa se află față în față cu propria-i solitudine și stă sub semnul norocului: „În lumea aceasta trebuie să ai noroc... Eu am. Sunt delfin și mama mea e înger”. Scrisul însuși devine o reproducere sterilă a comunicării: „Mulți scriu acum. O fac sec, la fel cum se iubesc. Transcriind tot ce vorbesc”. Prin disoluție negatoare, dizertația copilului devine simbolică: „E curios felul în care se iubesc adulții”, „Tata e prieten cu medicii. Mâinile lor sunt puternice și reci. Spitalul lor e adânc și întunecat. Îmi e teamă. Acolo sunt multe țipete. Copiilor nu le este bine. Copiilor le face rău spitalul. Copiilor le plac triciclele cu roți umede, care lasă urme pe asfaltul încins”. Ceea ce transpa-

re din piesa lui Flavius Lucăcel este un sentiment vidat al înduioșării, sugestia interșanjabilității posibile a existenței om-delfin subînțeleasă ca expresie a nevoii de eliberare și de libertate: „În curând voi fi un delfin uriaș, dar cât mama mea va trăi nu mă vor pune niciodată într-un acvariu. (...) Alune-când prin apă, las dâre invizibile în urma mea. Sunt greu de găsit. Oamenii țin minte ce fel de copil am fost. Ca și cum ar fi ceva rău să fii delfin. Acvariile lor sunt întunecate și reci”. Pietrele sunt oamenii care trăiesc într-o solitudine dureroasă, „șiruri nesfârșite de singurătăți”. Laitmotivul acvariului ne dezvăluie tragedia ascunsă sub masca existenței. E o limitare a ființei prinsă într-un joc convențional din care nu se mai poate elibera. Limbajul, eliptic, reface traseul ființial, iar sugestia de sub masca parodică este aceea a unei necesități imperioase de recuperare a unei lumi pierdute, a elucidării relației triptice: lume-om-divinitate. Parodia nu e gratuită. Scena lumii este mai falsă acum decât cea a teatrului, acesta este mesajul pe care îl transmite Flavius Lucăcel prin *Singurătatea pietrelor*, o piesă în care spectatorul este dirijat spre descoperirea tragicului existențial, este invitat la meditație, este introdus cu agilitate în angrenajul interogației lumii ca scenă atemporală.

Șerpi carbonizați

Alexandru JURCAN

Scriitorul George Stejar și-a admirat adesea cărțile în vitrinele tentante ale librăriilor. Prima etapă: fascinația. Autosatisfacția. Narcisism scriitoricesc. Etapa a doua: tristețea. Cărțile lui rămâneau tot acolo, neatinsse de cititori. Luciditatea lui: un secol cretin, avid de material. Și totuși, trebuia făcut ceva. Poate o lansare, însă n-avea bani de cheltuit pe mâncare și băutură.

I-a venit o idee cam bizară, dar hazlie. Să vadă dacă e cineva interesat de cărțile lui. S-a dus în parcul orașului și a lăsat o carte pe o bancă. Instalat strategic în spatele unui castan, a văzut cum doi tineri s-au așezat peste carte, sărutându-se focos. După plecarea lor, o doamnă gârbovită a luat cartea, continuându-și drumul. George, discret, după ea. La ieșirea din parc, doamna a lăsat cartea pe marginea unei pubele înalte, în fața stației de tramvai. Un bătrân a luat-o grăbit și a aruncat-o în plasa cu cumpărături. Un domn i-a zis ceva, poate s-a interesat de carte, după care bătrânul i-a ofe-

rit-o plictisit. Domnul a deschis cartea. Fața lui George Stejar radia de fericire. A sosit tramvaiul, lumea a urcat, George de asemenea. Domnul nu mai citea, discuta cu o femeie, după care a coborât, lăsând cartea pe locul gol. A venit o fetiță, a răsfoit cartea cu grabă, de parcă ar fi dorit ceva ilustrații. Oare nu atrăgea titlul? – gândea George. Nu era provocator? Doar l-a inspirat fenomenalul Tarantino când a numit cartea *Șerpi carbonizați în oala cu sarmale*. Nu-ți venea să sari asupra romanului? Tramvaiul se golise. George se îndrepta spre ieșire, în timp ce șoferul obosit aduna mizeriile lăsate într-un coș de gunoi. Acolo a ajuns și cartea lui George. Șoferul a coborât și a deșertat coșul în pubele din stație. George s-a dus și a recuperat cartea, apoi a intrat într-un mic restaurant de cartier să-și înecă amarul în vodcă. Acolo, în euforia băuturii, a avut revelația cărții următoare: o să aibă ilustrații doldora și titlul *Cine atinge această copertă va ajunge în rai peste trei ore*.

Amor artis, ars moriendi

Carmen ARDELEAN

„Crunții și inocenții”, Cristina Chițu

O lectură de survolare a volumului „Crunții și inocenții” semnat de Cristina Chițu și apărut în acest an la editura bucureșteană Tracus Arte m-a trimis, instantaneu, la tipologiile conturate de Cosmin Perța în volumul „Introducere în fantasticul de interpretare”, căci cele cinci proze incluse în volum păreau să fie construite pe o osatură specifică fantasticului psihologic, celui absurd sau delirant, teoretizate în volumul anterior menționat. În ciuda „deturnărilor cititorului”, care produc „confuzie și relativizează discursul”, a suprapunerilor și a alternanțelor, a „izbucnirilor fantasticului” sau absurdului „în lumea verosimilă” și a halucinațiilor produse de substanțe, de viziuni sau vise, miza autoarei a fost cu totul alta decât supralicitarea fantasticului. Recurența temei morții mi-a amintit de capitolul „Moartea la purtător”, din volumul Irinei Petraș, „Oglinda și drumul. Prozatori contemporani”, căci „moartea cugetată”, „degustată”, „adulmecată” sau „în proximitate” pare să subjuge fiecare tramă a volumului.

Aș tinde să cred că intenția autoarei n-a fost să ilustreze tipologii sau să se alinieze unor tendințe tematice sau formale, ci, mai degrabă, a fost aceea de a(-și) înțelege actul artistic, de a căuta izvoarele sublimului și ale grotescului, antinomiile existenței și ale ființei umane, dihotomiile omului-creator prin interogații esențiale. În fapt, după cum afirmă și Roland Barthes, scriitorul, literatura trebuie să formuleze întrebări asupra lumii, nu să răspundă la ele.

Aflată la al doilea volum de proză, după ce în urmă cu patru ani semna romanul „Pasiune și delir”, Cristina Chițu demonstrează că premiile câștigate la nivel județean, titlurile de laureat al Concursului național de creație „Tinere condeie”, participările la tabere de creație sau la ședințele Cenaclului Silvania n-au fost nici întâmplătoare, nici superflue. Lecturile variate, solide, asimilarea literaturii, a filosofiei și valorificarea acestora ca experiențe de creație au drept corolar un volum inedit dacă avem în vedere vârsta autoarei și formulele narative pe care le propune.

Cele cinci proze sunt greu de încadrat într-o specie epică; departe de a fi simple povestiri, ele se îndepărtează și de formula nuvelei, lăsând, mai degrabă, impresia unor microromane care conturează, în 20 de pagini, istorii personale sau biografii controversate. Sunt amplificate polifonic, în fiecare dintre ele, teme majore, fundamentale precum arta, moartea, iubirea, creația,

ilustrate prin motive literare care devin catalizatori ai acestor teme: pactul cu diavolul, păcatul ancestral, trădarea (sinelui sau a celuilalt), blestemul sau marea.

Abordarea acestor teme e una extrem de originală, căci filtrele selectate sunt fie literare, fie filosofice, fie religioase, fie profane. Aerul ba gotic, ba realist magic, ba fantastic, reiterarea unor simboluri creștine sau precreștine, revizuirea permanentă a tramei și alternarea prezentului cu retrospectiva și/sau anticiparea, lasă impresia unei scriituri care forțează premeditat cititorul să iasă din vârtejul, din țesătura densă a ambiguității.

Cronotopuri, obiecte sau personaje simbolice, unele încărcate de valențe religioase sau mitologice confirmă intenția și atenția acordate filonului cultural; cercul, inelul, Vinerea Mare, cenușa, visul, parcul, apa, spitalul de nebuni, creatorul, diavolul, cromatica alb-roșu sunt doar câteva dintre acestea.

Spirite încercate de neliniști, revoltate, personajele Cristinei Chițu ajung, așa cum frumos spune un personaj, „să-și ucidă îngerii”. Se remarcă antroponomia simbolică încă de la prima proză; Matei, Elena, George și Ars sunt eroii unei întâmplări stranii, rezumate parțial chiar în dialogul care deschide, ex abrupto, textul. Obsesia unei priviri feminine dezvăluie nu doar o dragoste maladivă, ci și o hipersensibilitate exacerbată, un spirit analitic. George reconstruiește un trecut obsedant, din imagini ale prezentului, cu o recuzită romantic-gotică: noaptea, frigul, corpul vânăt, mănăstirea. Drama e conturată din fragmente eliberate treptat de o memorie afectivă, declanșată de priviri și parfumuri. Narațiunea subiectivă șochează prin mărturisirile terifiante care descriu stări fiziologice ce converg spre patologic, în manieră naturalistă: „Repet aceleași cuvinte, literele îmi bubuie în creier, aceleași sunete – privirea – aceeași privire. Mă strivesc în toate și vreau să-mi strivesc singur capul de pământ sau de cer”.

Drama unei iubiri pierdute, a ființei dezaxate de absența persoanei dragi, care se amplifică exponențial cu fiecare doză de alcool îngurgitat, se derulează în topografiile duale, deopotrivă ale însingurării și ale intimității iubirii, căci parcul, banca, mănăstirea sunt simboluri bivalente. Fără să fie portretizate fizic, personajele se remarcă prin sugestive tușe caracteriale, conturate poetic: „M-aș simți acasă doar într-un spital de nebuni. Acolo, doar acolo, mi s-ar ascunde durerile sub păturile lor și-ar striga câteodată la mine. Le-aș mângâia fața și aș plânge când plâng ele – când plâng durerile trebuie să plâng și eu. (...) Sunt deopotrivă cărămidă și copaci,

înghițitul însuși: ceva-i la rădăcini putred în mine”.

Ambiguitatea timpului și a spațiului e amplificată de ambiguitatea personajelor, căci Elena și Ars sunt confundabile chiar de către personajul însuși, dar și de ambiguitatea sau straniețea experiențelor: George își găsește numele trecut pe un pomelnic al morților, iar Ars, tânăra cunoscută pe o bancă, în parc, e o reprezentare a Muzei eterne, care a traversat secole, secundându-i pe Van Gogh, Rembrandt, Hemingway sau Esenin. Și el e un „vizual” și un vizionar, iar întrebarea categorică: „Cum vrei să mori?” declanșează agonia disperării: „Ezit. Normal – aș fi spus – să mor unde nu mă cutremură nebunia nimănu. Treaz – poate – sau beat – să mor cum am trăit. Dar nu-mi vin cuvinte, îmi vine ea, mi-e dor de ea, de plânsul ei, mi-e dor s-o văd sugrumată de suspine, s-o aud cum nu poate respira de durerea ce-i crapă pomeții”.

„Oglinzi lângă icoane” valorifică aceeași temă a artei, dar la un nivel încărcat de simboluri culturale, dezvoltate la finalul prozei. Un intermezzo care conturează un context realist, pe care se fixează doar un aparent banal eres (o fată care trasează, în jurul ei, un cerc nu se va căsători) nu lasă deloc să se întrevadă densa broderie de simboluri mitologice și religioase care va domina textul. O pleiadă de figuri, de la Zarathustra la Cain, Amlett, Carmen-Poesis, Patya, Aka, dar și abundența unor motive precum somnul, noaptea, mâna stângă, cercurile negre par să confirme faptul că suntem în fața unui exercițiu de literaturizare a semioticii, a mitologiei. Interesantă este aici încercarea de nou decalog: „Să nu fii nimic până la capăt! (...) Să nu lovești până la capăt, să nu cazi până la capăt, să nu cunoști nefericirea până la capăt. Să lași mâna mormântului din care te-ai înălțat”.

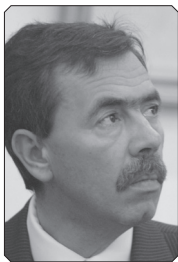
Un personaj-simbol, poet celebru e protagonistul din „Un Shakespeare infantil”. Amintesc ba de soliloquiile lui Iona, ba de frământările lui Bologna din „Pădurea spânzuraților”, experiențele dramatice trăite de personajul Arthur Rimbaud. Nașterea, moartea, existența nu sunt decât felii ale „iadului sezonier”, iar nevoia fundamentală e aceea a „lepădării de monstruozitate”. Tehnica povestirii în povestire, regăsită și în prozele următoare, îi permite lui Arthur să-și proiecteze în povestirea creată „un altul”, ilustrând, astfel, celebra-i afirmație. E maniera de a întruchipa dezumanizarea ființei umane, pe fundalul unui război în care situațiile imprevizibile sau tragice se succed amețitor. Sintetizată în dezideratul „să-ți transformi sufletul în

monstru”, experiența personajului construit de însuși personajul central e, de fapt, o formă de reprezentare a haosului existenței, a revoltei omului asupra nevoilor primare și superioare.

Un realism magic pare să se contureze în „Discordia”, povestirea cel mai bine articulată din volum. Chiar dacă incipitul e meditativ, filosofic, dezvoltând traume vechi, puternice conflicte interioare, scena aparentei sinucideri prin înec, descrise naturalist și povestea zguduitoare a lui Ion Dogaru și a Ecaterinei înscriu proza pe linia realismului magic de cea mai bună calitate. O baleiere de la motivul trădării, al „vinovatului fără vină”, al incestului la cel al maturizării premature menține tensiunea epică și dezvoltă adevărate resurse narative. Alternând registre stilistice și lingvistice, planuri narative în care concurează ipoteze și certitudini privind o crimă din trecut, Cristina Chițu reușește să construiască o proză densă, cu personaje care depășesc condiția de simboluri, a căror biografie e consistentă. Apa devine, ca în „Renee Marine”, proza ce încheie volumul, un mediu ale cărui conotații sunt negative, un spațiu al morții, al răzbunării, al sacrificiului. Nebunia, psihanaliza, experiențele erotice sunt și ele nucleee comune prozelor care încheie volumul. De remarcat că în „Renee Marine” e proliferat motivul biblic al nașterii, introdus contrapunctic.

Cu priviri când „crunte”, când „inocente”, asemenea personajelor sale, Cristina Chițu demonstrează că proza poate fi un spațiu în care să coexiste mitologia, religia, filosofia, psihanaliza și, de ce nu, dramaturgia și poezia. Enunțurile scurte, percutante, dialogurile tensionate, amplele monologuri interioare, bântuite de interogații existențiale sunt încărcate de o expresivitate lirică. De fapt, sunt autentice frânturi de poeme în proză: „Se face noapte: vineri, plâng, noaptea nu plâng, noaptea nu vede – simte, măcar nu vede, ca mine – privirea”; „Parcul acesta detestă viitorul. Parcul acesta respiră nebuniile orașului. Lovește și înghite cărămidă fără să-și îngroape copacii”; „Să nu-mi sfidez singur trădarea din limitele pielii mele, pe care aș vrea s-o sfâșii fără să vărs sânge pe cioburile astea”; „Trăiam pe substratul arctic pe care lava însăși încremenise și mi-am privit într-o zi ochii în lac. Îi priveam și mă priveau fără a crede. Și ușor, din spiritul meu își făceau loc, printre fisurile de carne și mergeau spre chipul meu și-l transfigurau și-l făceau unic”; „Of, purificarea! Câte datorii sapă în mine!”; „Să uit cum cele mai frumoase lucruri se zdrobesc cel mai des în interiorul lor”.

Zbor descătușat

Marcel LUCACIU

Într-o lume a formelor și plat-formelor, a normelor seci și rigide (uneori, goale de conținut) supraviețuiesc, tot mai greu, libertatea artistului și, implicit, libertatea spiritului pe care nici vremea și nici vremurile nu le-au putut, vreodată, încorseta.

Argeșean de origine (născut pe 24 februarie 1943, la Arefu, județul Argeș), dar cucerit și imediat adoptat de Clujul marilor maeștri ai Filologiei de altădată (Mircea Zăciu, D.D. Drașoveanu, Ion Vlad, Octavian Șchiau, Dumitru Pop ș.a.), Horia Bădescu este un artist al condeiului, impetuos, consecvent și pasionat de mai toate genurile literare. Palmarelele sale sunt impresionant și cuprind peste treizeci de volume publicate, în țară și în străinătate, dintre care amintim: *Marile Eleusii*, *Cântece de viscol*, *Recurs la singurătate*, *Apărarea lui Socrate*, *Anotimpurile*, *Lieduri*, *Ronsete*, *Ziua cenușii*, *E toamnă nebun de frumoasă la Cluj*, *Cărțile viețuirii* (volume de poezii); *Magda Isanos*. *Drumul spre Eleusis*, *Meșterul Manole sau imanența tragicului*, *Memoria Ființei – Poezia și Sacralul*, *Dacă Orfeu* (volume de eseuri); *Joia patimilor*, *Zborul găștei sălbatice*, *O noapte cât o mie și una de nopți* (romane).

Apărut, mai întâi, la Editura Eminescu (București, 1989) și reeditat la Editura Școala Ardeleană (Cluj-Napoca, 2015), romanul *Zborul găștei sălbatice* se constituie, voluntar sau involuntar, într-o replică la celebrul *Munte vrăjtit* al scriitorului Thomas Mann. Regăsim, oarecum, același timp monoton, aceeași lume vegetativă, parcă abandonată plictisului, cu pacienți diferiți ca statut social și ținută intelectuală ce rememorează întâmplări de mult apuse ori se lansează în dezbateri polemice, savuroase și pline de nerv.

În centrul narațiunii fluente, seducătoare și de o acuratețe impecabilă se află două mari simboluri menite să creeze falsa impresie de atemporalitate (pentru că ele aparțin, totuși, regimului totalitar): Pavilionul și Fazaneria. Izolat la poalele unui deal, undeva, la marginea unui sat în care se ajunge doar cu *Hodoroaga* (un autobuz vechi, „scuturându-se din toate încheieturile”), Pavilionul este un sanatoriu destul de șubred („un preventoriu pentru lumea cu parale puține”) ce fusese odinioară cazarmă sau, în opinia unor localnici, o „casă ofițerească”. Dimpotrivă, situată pe cealaltă parte a dealului, Fazaneria e un spațiu misterios și inaccesibil, împrejmuit

cu garduri din sârmă ghimpată și strașnic păzit de oameni înarmați. În pofida secetei devastatoare, ea rămâne paradisul vegetației luxuriante și se crede că aici sunt fazani, chiar dacă nimeni nu i-a văzut. Cele două spații închise glisează, permanent, așa cum glisează, de pildă, realul și fabulosul, luciditatea și onirismul, pe tot parcursul celor douăzeci de capitole ale romanului.

Între zidurile bizare clădiri, în care veghează precum Cerberul sora Matilda „cu fața ei prelungă, cabalină, cu ochii ei apoși”, petrece o vară toridă și protagonistul cărții, geologul Matei, ajuns, aici, după anevoioasele drumuri pe munte, căutând „o liniște cu oameni” și fiind mai degrabă atras de „rodul aceluiași nume atât de insolit în onomastica sanitară: Pavilionul”. Prin fața ochilor lui Matei se perindă o galerie umană, fiecare fiind solitară având o poveste de viață și, mai ales, fiecare așteptând, cu înfrigurare, „ceasul” său: doctorul Polizu, pensionarul Manicea (fostul achizitor), pictorul Marchidaș, profesorul Tilea, coana Serafina, plutonierul Costică (milițianul) etc. Așteptarea devine, prin urmare, laitmotivul acestei proze substanțiale și chiar un *modus vivendi* al multora dintre personaje, așa cum este el conturat de orbul Alexian, fost căpitan de aviație: „Acolo sus, cine nu știe să aștepte pierde! Ca și cel care nu știe când nu trebuie să mai aștepte. Să reziști și să aștepti e prima lege a cerului! Să nu faci din așteptare un viciu – e cea de a doua! Pe prima o știi puțin. Pe cea de a doua, câțiva. Primii sunt eroii, ceilalți – supraviețuitorii!” Mai este, apoi, așteptarea marii descoperiri pe care entomologul Tilea o face, plătind cu viața: *Merula Agava Alciste* („un fluture enorm cu aripile acoperite de culori și desene cum nu mai văzuseră niciodată”). Nu în ultimul rând, e așteptarea întâlnirii cu adevărata Iubire sau „ceasul” contopirii celor două „jumătăți,” cândva înstrăinate, în cazul personajelor Maria și Matei.

Importante, în construcția arborescentă a romanului, sunt țesătura inteligentă a firelor narative ce se întrepătrund ori se desfășoară, în paralel, descrierile minuțioase, de natură balzaciană (descrierea odăii lui Polizu) și alura eseistică a multora dintre pagini. Astfel, în amintirile coanei Serafina se strecoară și imaginea lui Krikor Zambaccian, un ilustrator colecționar și critic de artă, familiarizat cu atelierele și tablourile pictorilor români, în fața cărora se

lasă cuprins de entuziasm: „Uită-te bine, domnișoară, cum cade lumina! Privește cum se îmbrățișează culorile, cum se iubesc! Uite ce viață e în florile astea!”

De asemenea, pe lângă fina analiză psihologică, preponderentă atunci când vizează eternul feminin, se remarcă nota lirică autentică („ceasornicele spălau nisipul zilei”; „se auzea orga ceasurilor murmurând strania fugă a clipelor”; „tăcerea începuse să se îmbrace în pielea luminii”), proveniența mitologică a unora dintre personaje (în esență, Matei este un alt Deucalion) și formulările aforistice memorabile („Viața are prețul ei și în afara conștiinței”; „Nebunia lumii nu e în nesfârșirea ei, ci în faptul că există”).

În numeroasele însemnări critice, pe marginea

acestei cărți minunate, poate că s-a insistat prea mult asupra frumoasei povești de dragoste (aceea a lui Matei și a Mariei), în detrimentul unui elogiu subtil al prieteniei, al legăturii strânse între oameni care sunt „bolnavi” fie de arta, fie de profesia lor (Marchidaș și Tilea, spre exemplu). Altfel spus, proza lui Horia Bădescu este una extrem de complexă și nu trebuie comentată unidirecțional.

Scris cu sensibilitatea unui poet, dar și cu profunzimea gândirii unui filozof, alegoric, eseistic și existențialist, *Zborul găștei sălbatice* e un roman despre condiția artistului plecat în căutarea *neîmplinirii fericite* sau a *fericirii neîmplinite* prin intermediul artei; un artist desprins de nedreapta lume reală și de sine însuși, într-un zbor mereu descătușat.

Cronica de concert

Lucian Ban Elevation – Live in Zalău

Daniel MUREȘAN

Să-l vezi pe Lucian Ban la Zalău doi ani la rând este un privilegiu care doar Centrul de Cultură și Artă ni-l putea oferi. Dar să-i vezi alături de Lucian Ban pe Abraham Burton și Eric McPherson, chiar este ceva ce în urbea noastră era de neînchipuit.

Uneori e jazz, alteori e experiment pur cu tentă folclorică ori nici nu mai știu ce e. Dar sigur e mare clasă. Muzica lui Ban își propune să te țină pe fugă, să-ți creeze senzația că ești între două trenuri ce au partituri diferite, dar care dacă nu străbat peronul de la o ureche la alta te fac să aștepți vocea de la megafonul gării. Călători inepti vorbesc zgomotos, vocea de la megafon sună a plastic, sala de așteptare vuieste cu un ecou melancolic. Da, melancolic, fiindcă orchestra de bețivi nu își putea acorda instrumentele. De fapt, partea cu orchestra ce nu știe încotro să o apuce, de obicei urmărind un saxofon, este maniera lui Lucian ce ne duce într-o altă dimensiune. Este foarte greu să dezlipiești piesele unele de altele. Toate îți cântă același lucru: zone locuite de melancolie. De oameni mai puțin. Neliniștea unei veșnice neadaptări, iluzia unui drum fără sfârșit, ploaia ce te udă până la piele. Călătorești pe ruta jazzului, iar saxofonul îți dă un nod de tristețe în gât. Aceasta este călătoria de concert. O călătorie melancolică, sofisticată, senzuală, esoterică, copilăroasă, duioasă, fragilă, elegantă.

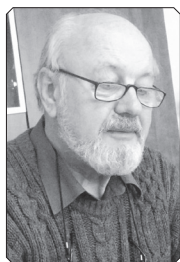
Tematic, concertul a fost un fel de introspecție în filonul folcloric românesc. Inspirația este căuta-

tă în copilărie și în tonuri de sepie. Am traversat o oglindă fermecată, muzica a crescut ca în povești, dar rămâne mereu pradă viselor enigmatice și amintirilor ascunse adânc în timp. Cu alte cuvinte: un regal în țara seducției.

Componentă Lucian Ban Elevation în concertul de la Zalău:

- Lucian Ban – pian
- Abraham Burton – saxofon
- John Herbért – double bass
- Eric McPherson – tobe
- Invitat special – Gavril Țărmure – voce

Regăsirea

Viorel TĂUTAN

(scurte conversații la răspântii de timp cu generalul în rezervă Alexandru Grecu)

„Am fost în slujba patriei și a drapelului armatei române, nu a conducătorilor politici”.

Pe Sandu Grecu l-am revăzut după mai bine de 50 de ani. O întâmplare aparent banală a provocat regăsirea. Călătoream cu trenul spre capitala țării în același compartiment cu o doamnă între două vârste. Am legat o conversație banală, cum se obișnuiește în asemenea împrejurări. Aflând că sunt din Jibou, mi-a mărturisit că mergea la București invitată la nunta fiicei unui domn general, Alexandru Grecu, originar din orașelul sălăjean. Un val de căldură mă inunda-se brusc. Firește că-l cunosc, m-am entuziasmat. Și, pentru că aveam la mine câteva exemplare din „*Elegia civis Transilvaniae*”, am extras unul din bagaj, am scris un mesaj-autograf pe foaia de titlu și am rugat-o să i-l remită, însoțit de cartea mea de vizită. După circa o săptămână, un apel telefonic îmi aduse în timpne vocea, străină pentru moment, a lui Sandu, așa cum și-a declinat identitatea. După câteva „formule de identificare”, mi-a propus să ne întâlnim atunci când voi mai veni prin capitală (îi dezvăluisem în timpul conversației că vizitam destul de frecvent metropola de vreo doi ani). De acord...

Îl pomenisem de mai multe ori de-a lungul timpului în discuțiile cu prieteni din copilărie, rememorând această perioadă tulbure, însă splendidă, din viața majorității celor născuți în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în primii șase, șapte ani de după. Ne constituisem într-o ceată de prieteni de vârste diferite. Nota bene: pe vremea aceea nu prea cunoșteam cuvântul „gașcă” și ce fel de conotații are.

Tatăl său era pantofar cu un simț ascuțit al umorului subtil și o memorie uluitoare; era suficient să citească o poezie de cinci până la zece strofe o singură dată pentru ca s-o poată apoi recita în întregime. Ca să-l punem la încercare, noi, prietenii fiului său, îi aduceam cărți de poezii și-i alegeam la întâmplare textul pe care se angaja să ni-l recite după o lectură lentă cu voce scăzută. La sfârșitul acestui test sui generis izbucneau în exclamații admirative însoțite de aplauze. Se înclina în dreapta și-n stânga ceremonios stărnind bună dispoziție. Erau generoși părinții lui Sandu. Când în jurul locuinței lor, amplasată într-o aripă a castelului Wesselényi, începea să miroasă a

plăcintă caldă, și eram prin preajmă, ieșeau în cadrul ușii dinspre pridvor și ne striga, apoi ne serveau cu prea-plinul traiului lor modest.

Părea că n-o să se termine vreodată copilăria.

Semnele timpului apar și dispar, nu-i așa, marcate surprinzător de noile realități, odată ce devenim părinți și, dacă suntem norocoși, bunici. Cu toate acestea, diferența de vârstă începuse să-și arate „colții” încă de la intrarea mea în etapa a doua a adolescenței. După absolvirea studiilor medii, am fost încorporat și trimis la Ploiești să-mi încep stagiul militar obligatoriu pentru doi ani. Penultima promoție cu stagiul de doi ani de militarie. Pe Sandu, Mircea, Costel, George și ceilalți îi lăsasem elevi în ultimul an al studiilor gimnaziale. Când m-am liberat (expresie vetustă, necunoscută tinerilor din zilele acestea), am aflat că prietenul nostru optase definitiv pentru viața de ostaș. O dovedește anii de studii la Școala de ofițeri, la Academia Militară...

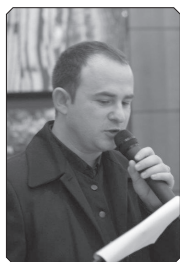
Din timp în timp, aflam vești, în conversații aleatorii, despre atașatul militar român Alexandru Grecu pe lângă ambasaderele țării noastre din diferite alte state.

În pragul sărbătorilor de iarnă 2013 și al trecerii spre Anul cel Nou, între urările primite prin SMS de la rude și prieteni, unul m-a impresionat prin ineditul său. Expeditorul îmi sugera parcă iminența întâlnirii pe care o așteptasem parcă de mai multă vreme cu o irepresibilă doză de emoție. L-am sunat și, după schimbul de amabilități și urări, l-am prevenit că între 7 și 18 ianuarie 2014 voi fi „prins” la fizioterapie la Spitalul Universitar „Carol Davilla” din București, împreună cu soția mea. A răspuns că va încerca să mă caute, dacă îi va permite timpul sau îndeletnicirile cotidiene.

Într-adevăr, în una dintre zile, mă apelă să verific dacă ajunsesem la terapie. După aproximativ o oră, un bărbat de statură mijlocie, dezinvolt, de-o eleganță vestimentară mai degrabă sobră apăru în cadrul ușii salonului de hidro-terapie, precedat de asistentă. L-am recunoscut din prima clipă, nu pentru că își anunțase telefonic intenția, fără a preciza și reperatele temporale ale întâlnirii.

Liniile esențiale ale chipului, forma gurii, bărbia, ochii, nasul erau ale unui vechi și drag prieten pe care nu-l mai văzusem din anii primei etape a adolescenței. Dacă-mi aduc bine aminte, l-am mai întâlnit și am dialogat în prima jumătate a lunii septembrie 1963, oa-

(continuare în p. 28)

Cutia cu poezii

Meniuț MAXIMINIAN

Un debut, în volum, târziu, dar nu tardiv. La mai bine de 30 de ani după publicarea primelor poezii în Suplimentul Literar al ziarului „Scânteia”. Apoi, pauză. Deși acum vedem că, de fapt, în tot acest timp, atelierul de creație al poetului nu a fost închis, deși nu a mai publicat absolut nimic.

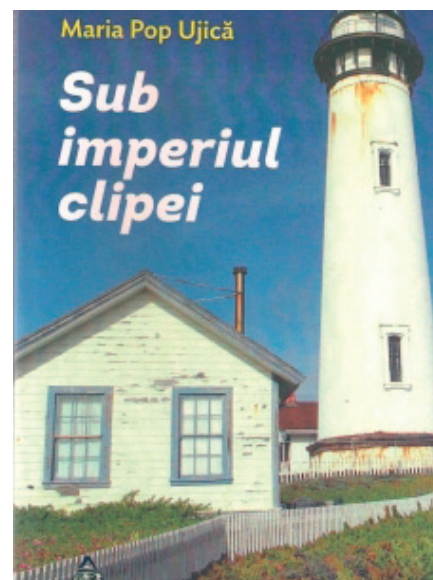
Maria Pop Ujică recompune, prin volumul „Sub imperiul clipei”, apărut la Editura Charmides, atmosfera tumultuoasă a vieții omului așezată în șase capitole și ca un bonus, la final, 102 haiku-uri pe care le intitulează „Stenograme lirice”. Un jurnal în versuri. Pentru cartea apărută cu sprijinul Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, poeta are o „rețetă” de necontestat: editor Gavril Țărnuț, grafică Marcel Lușșe, traducerea în franceză Florin Avram (trei nume reprezentative pentru Bistrița).

Merită încă de la început evidențiată coperta semnată de Delia Ujică Neuwirth, ce surprinde un far din care parcă se veghează timpul asupra căruia se va pune stăpânire prin vers. Dar, de ce a ales poeta ca titlu „Sub imperiul clipei”? Știm că imperiile au fost state monarhice cu tendințe expansioniste, conduse de renumiți împărați și țari ai vremurilor trecute. Am mai găsit o denumire asemănătoare și în titlul cărții semnate de Costel Domnițescu – „Imperiul privirii”. Putem vorbi despre un imperiu al clipei, despre un imperiu al privirii, despre stăpânirea nu doar a pământului ci și a timpului? Prin poeziile ei, Maria Pop Ujică ne arată că clipa poate fi cucerită, iar mai apoi închisă într-o „cutie” prin intermediul poeziilor.

Pornind de la „Antoine de Saint-Exupery”, „De unde sunt eu?/ Sunt din copilăria mea/ Sunt din copilăria mea ca dintr-o țară”, poeta aduce, în capitolul I, copilăria cu tot farmecul ei: „Un câmp dezmarginat/ și miez de mai/ cu luna în primul pătrat/ să fi fost/ când tata și mama/ negreșit s-au iubit/ ca eu să mă nasc/ în cumpăna zodiilor/ după Gerar”. Copilăria, știm cu toții, cea mai frumoasă etapă a vieții, se derulează în acest volum printre stele și planete: „A fugit copilul desculț/ din câmpul cu rouă/ spre amiază cu soare”. Sinceritatea vârstei vine nu doar prin zâmbete, ci și prin vorbele spuse „peste lucruri și lume”.

Un cântec precum ploaia veacului ne reamintește de momentele în care copiii alergau veseli pe dealurile satului, însă poetul privește acum dintr-un alt unghi, cel al maturității acestei vremi: „mult mă doare, Doamne doare/ soarele ce nu e soare/ ploaia veacului arsura/ ce topește sub armura/ verde abia copac porumbul/ smogul lumii doare, plumbul”.

Capitolul II ne aduce în față iubirea adolescentină prelungită într-un cântec al pădurii: „Te-am căutat codană/ la hotarul numai de noi știut/ unde ploile se logodesc cu lumina/ în uverturile verzi ale frunzelor”. Poemul în proză „Inefabila poveste” este o punte fragilă așezată între doi îndrăgostiți – fata Nurlie și necunoscutul Mirador – amintindu-ne oarecum de Luceafărul eminescian. Concluzia iubirii neîmplinite este că „unii oameni sunt chiar mai frumoși atunci când sunt triști”. Așteptarea este, până la urmă, cea care dă putere dragostei: „Te-am așteptat/ până când prin sufletul lumii/

s-au rotit anotimpuri”. Poate cea mai frumoasă descriere a stărilor adolescentine atinse „când îngerii ating cu aripile ființa magnoliei” este în poezia „Abons etendeurs, Salut!”: „ești tânăr,/ dezmeticit abia/ din capriciile adolescenței/ și se poate întâmpla/ să iubești, orbește să iubești/ pe cineva nefiresc de mult/ mai mult decât pe tine/ inevitabil apoi/ nu mai vezi pădurea din cauza copacilor”. Toate aceste stări aflate și pe harta destinului poetei nu fac decât să aducă mai aproape de noi sentimente care, dacă nu erau așezate în versuri, dispăreau poate odată cu fiorii dragostei: „mâna celui-lalt să-ți fie atât de prietenoasă/ încât abia să-i simți apăsarea/ atât de apropiată/ încât singurătatea să-și uite numele”. Totul se învârtă în jurul sărbătorii: „A sărbătoare se mută câmpul în Sânzienie/ din ele cununi împleti-vom/ și-n cristelnițe de grâu botezate/ le vom arunca mai apoi/ peste casă, nu mai departe”.

Poezia Mariei Ujică este dă-tătoare nu doar de speranță, ci

și promotoare a riturilor așezate într-o altă formă în versurile ei.

Capitolul III îl putem numi „Rodul dragostei” deoarece aduce în fața noastră poezii ce surprind împlinirea ca mamă, ca părinte: „Lângă mine/ umplându-mi fericit viața/ pruncii mei semănau cu zorile/ făptura lor o aveau – erau florile”. Cântecul de leagăn ne-a înfrumusețat copilăria și nu avea cum să nu fie prezent și în poezia Mariei Ujică: „Culcă-te mic/ te scoală voinic/ luna a urcat/ în coarne a luat/ caierul lui/ al cerului/ lui și lui/ al mamei pui”. Cerul senin din ochii copiilor rămâne peste timp, chiar dacă aceștia cresc, părinții veghindu-i indiferent de vârstă. În acest caz, grație este și scrisoarea neterminată adresată fiului plecat peste hotare pentru a-și găsi un rost, în care, probabil, se regăsesc atâtea mame rămase acasă: „Dragul meu fiu/ să te supăr n-aș vrea/ dar îți spun că mă încurc uneori/ neștiind când la noi cade noaptea/ la tine or fi zori?.../ Când ție și lumii de aiurea ni-i greu/ să nu îngenunchezi!/ Mă rog de când ai plecat/ să nu-ți faci icoană/ din bancnotele verzi/ ci limpede gândul să-l ai/ și chipul curat”. Cine a reușit, oare, să scrie, până la Maria Pop Ujică, versuri dedicate poezilor care, în căutarea muzei, își stâmpără setea cu vin? O adevărată baladă dedicată acestora este „In vino veritas”: „Unii poeți recunosc nonșalant/ sau cu înduioșătoare sinceritate/ că sunt imbatibili degustători de vin/ ritualic, pe tăcute/ îi descifrează acestuia/ podgoria mamă/ gustul, aroma/ culoarea, buchetul/.../ licoarea pierdută peste papilele gustati-

ve/ e ridicată pe cerul gurii/ ca o liană pe un arc gotic/ până devine poem/ după chipul și asemănarea poetului”.

În Capitolul IV găsim maturitatea deplină, clipa trecând melea-gurile imperiului întru așteptarea eternității: „O, Doamne, ce ierburi amare/ câte cărări, amintiri, scai, urme de lup/ fulgerate culine port în lacrima sare/ vis și cuvânt strepezi ca dinții de lapte-n hurlupii”. Găsim aici nu doar poeme ale vieții, ci și ale pragului ritualic al trecerii pe alt tărâm: „Trecem cu toții pe rând/ dintr-o taină în alta mai mare/ viața-i o cărare spinoasă/ pe care pășim până când/ devenim fir de iarbă sub coasă”.

Pentru Maria Ujică, moartea nu este decât un prag al trecerii spre veșnicie, iar drumul spre morminte un loc al readucerii aminte a clipelor ce nu trebuie trecute sub tăcere: „În cimitir, numai aici/ pietrele au o nelumească memorie/ și o tulburătoare liniște”.

Capitolul V este ca un bilanț al pelerinului pe drumul vieții: „oboșiți ca niște paznici de far/ uităm să ne păzim efemerul imperiu/ al clipei./ Viața-i cât clipa/ o jucăm deseori fără miză cu-n zar/ până când îngerul blând își strânge aripa”. Călător pe drumul vieții, tristul călător își face „contabilizarea” clipelor petrecute: „Brumate toamne, câte or fi/ le-oi număra în gând pe toate/ dar retrăită primăvară/ nu se mai poate, nu se mai poate”. Conștientă că anotimpurile vieții omului trec și nu mai vin, poeta aduce cuvânt de laudă icoanei din veșniciei, singura care a sfidat până acum moartea: „Ce noapte bogată/ la plecarea Lui s-a lăsat/ flori de tei, de salcâm/ de-a

pururi iubitori or să adune/ demiurgic cuvânt/ niciun ceas dezle-gat/ sub mantia veșniciei singurătăți/ purtând al său nume”.

Nu lipsesc poeziile patriotice dedicate eroilor din Revoluția din decembrie 1989, precum și ostașilor români căzuți la Cotul Donului în 1942.

Capitolul VI aduce în fața noastră înțelepciunea omului trecut prin viață, care a acumulat, privind prin ferestre imense, clipe ce îi rămân, precum fotografiile, imprimate pe suflet: „Nu știam că imperiul clipei/ și-a statornicit hotarele/ după cum vrut-au anotimpurile/ să se întâmple, nu eu”. Surprinzător, odată cu cunoașterea parcă timpul devine netimp, iar universul devine una cu propria ființă: „S-a întâmplat într-un miez de iunie/ să-ndrăznesc a-mi ridica brațele/ deasupra ființei mele/ și să cred că îmbrățișez tot universul/ așa cum ai îmbrățișa prima iubire/ ivită pe neașteptate/ nu mi-a rămas timp/ din infinitul timp – ce paradox/ decât să privesc înaltul/ răsturnat peste timpul amiezii”. Poetul devine parte a cărărilor printre anotimpuri, întoarcerea spre ieri făcându-se doar prin clipa versului.

Cele 102 haiku-uri de la finalul cărții descriu stări ale sufletului așezate în lumina fixă a acestui gen poetic, în care „cântă un greier/ săgeți de lumină înrouată/ din arcu lumii”.

O carte care aduce în fața noastră un poet sensibil care își adâncește cuvintele în poezii ce, aflate „sub imperiul clipei”, surprind ca-ntr-un tablou viața acestuia. Maria Ujică ar trebui, să fie însă un pic mai îndrăzneată.

Corneliu Coposu despre falsificarea alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946

Marin POP

Pe data de 19 noiembrie 2016 se împlinesc 70 de ani de la cea mai mare fraudă electorală din istoria vieții politice românești. Alegerile parlamentare din România, organizate de guvernul Groza, au fost câștigate de Partidul Național Țărănesc, condus de Iuliu Maniu și Partidul Național Liberal, condus de Constantin I.C. Brătianu, cu un procentaj de aproape 80%, dar rezultatul alegerilor a fost pur și simplu inversat de către comuniști, care se aflau la putere.

Falsificarea grosolană a alegerilor parlamentare din anul 1946 a reprezentat drama întregii națiuni române, deoarece nu s-a ținut cont de opțiunea sa, de a continua drumul firesc în Europa. Electoratul românesc a respins categoric coaliția formată în jurul PCR și s-a pronunțat pentru un regim constituțional, pluripartidic, în cadrul căruia să fie garantate și respectate drepturile și libertățile cetățenești. Respectarea acestor drepturi fundamentale erau garantate, după cum s-a pronunțat, pe bună dreptate, electoratul românesc, de monarhia constituțională și partidele tradiționale românești, PNTȚ-Maniu, PNL-Brătianu și PSD-Titel Petrescu, cu toate imperfecțiunile lor. Electoratul și-a dat repede seama, după instaurarea guvernului procomunist condus de Petru Groza, că aceste drepturi nu puteau fi garantate de către slugile obediente ale Moscovei, grupate în jurul minusculei formațiuni politice, filială a Kominternului, după cum îi spunea și denumirea, Partidul Comunist din România.

Am considerat că avem datoria morală de a reabilita memoria celor care au luptat pentru democrație și adevăr în acele vremuri tulburi, împotriva „ciumei roșii”, a colosului sovietic, care, din păcate, a reușit să-și impună un guvern servil și la noi în țară, instaurând un regim totalitar comunist.

În acest context istoric, anul 1946 a fost unul crucial pentru țara noastră, deoarece de rezultatul alegerilor parlamentare depindea viitorul țării pentru câteva decenii. Guvernul procomunist condus de Petru Groza, instaurat cu ajutorul tancurilor sovietice, lipsit de popularitate în rândul electoratului, trebuia să câștige alegerile cu orice preț, pentru a se legitima pe plan internațional. De acest lucru era conștient și marele om politic sălăjean, Iuliu Maniu, devenit simbolul opoziției democratice din România.

Referitor la importanța acestor alegeri liderul opoziției democratice, Iuliu Maniu, la ședința Delegației Permanente a P.N.Ț. din data de 3 ianuarie 1946, în care s-au purtat discuții privind acceptarea sau nu a hotărârilor Conferinței de la Moscova, spunea următoarele: „Acceptând hotărârea va trebui să intrăm

într-o luptă politică și electorală de mare importanță, care va avea efecte pe zeci de ani înainte. Ne angajăm la o luptă foarte grea dar frumoasă și avem conștiința că suntem reprezentanții celor mai înalte idealuri ale poporului român”¹.

La rândul lui, tânărul jurnalist și om politic Corneliu Coposu are o premoniție atunci când publică în ziarul *Dreptatea* articolul „De vorbă cu un comunist”², în speță un pamflet politic pentru care a avut de suferit mai târziu, după arestarea sa. Este vorba de o discuție pe care o întreține cu un comunist ilegalist, cu vechi state în Partidul Comunist din România, care recunoștea că nu au nici o șansă la alegerile parlamentare, dar că, prin diferite mijloace ilegale, vor câștiga. Așa s-a și întâmplat, alegerile din 19 noiembrie 1946, la care a candidat și Corneliu Coposu, au constituit cea mai mare fraudă electorală din istoria României³.

La alegerile din data de 19 noiembrie 1946, Corneliu Coposu a candidat pentru un mandat de deputat al județului Sălaj. Iată care erau candidații listei P.N.Ț. - Maniu, de fapt a întregii opoziții democratice, pentru aceste alegeri, la județul Sălaj: 1) Zaharia Boilă; 2) Ion V. Pop; 3) Corneliu Coposu; 4) Vasile Cherecheșiu; 5) Iulian Domșa; 6) Gavril Moldovan; 7) Iuliu Coroianu; 8) Gheorghe Cristureanu; 9) Sever Filip⁴.

În ziarul *Dreptatea* se sublinia faptul că în Ardeal, în fruntea candidaturilor se găseau „oameni cari în timpul ocupației horthyste au rămas acolo, au luptat contra urgiei hitleristo-maghiare, înfruntând riscurile cu propria lor persoană. Ei făceau în Ardealul cedat operă de rezistență, de care istoria va trebui să țină seama”. La Sălaj erau date exemplele lui Ion V. Pop și protopopului Trufașiu. Pe lângă aceștia și-au mai depus candidatura „o serie de gazetari luptători, foști refugiați, militând neîncetat și fără frică pentru repararea unei flagrante nedreptăți. Acești condeieri au avut toată vremea privirile ațintite la trista soartă a fraților lor din robia horthystă”. La Sălaj, candidau Zaharia Boilă, directorul ziarului *România Nouă* și Corneliu Coposu, jurnalist și membru în Consiliul de administrație al ziarului *Dreptatea*, oficiosul central al PNTȚ⁵.

După cum reiese și din contestația introdusă pe data de 18 noiembrie, deci cu o zi înainte de alegeri, de către Corneliu Coposu, Zaharia Boilă și Iuliu Coroianu, candidați pe lista P.N.Ț. la Sălaj, s-au produs și în acest județ o serie de ilegalități.

De la început semnatarii contestației subliniau faptul că nu fac referire la „toate abuzurile săvârșite de autoritățile administrative, în materie de propagandă deși Marile Puteri Aliate au hotărât la Moscova, ca pro-

paganda pentru alegeri să fie complet liberă”. Aceste abuzuri urmau să facă obiectul unei alte contestații, care urma să fie înaintată Parlamentului.

Corneliu Coposu și colegii săi de partid contestau, în primul rând, modul cum au fost întocmite registrele electorale. Conform legii, trebuiau întocmite de către magistrați, și numai în cazuri excepționale de către primari. Dar registrele au fost întocmite numai de către primari, care erau oamenii noii puteri, cei de dinainte de instalarea guvernului Groza fiind epurați. De asemenea, listele electorale nu au fost afișate, pentru eventuale revizuiți, după cum stipula legea electorală. Din această cauză, semnatarii contestației afirmă faptul că în Sălaj au fost privați de dreptul de vot cel puțin 7.500 de alegători. Tot legea spunea că certificatele de alegători trebuiau să fie distribuite de către magistrați. În schimb, ele au fost distribuite numai prin primării. Și prin această metodă au fost privați de dreptul de a vota alți aproximativ 7.200 de alegători.

Biroul electoral județean a funcționat defectuos. Astfel, adeverințele pentru delegați au fost date abia în data de 15 noiembrie, orele 12 deși ele trebuiau distribuite până în data de 14 noiembrie. Având în vedere faptul că organele administrative au arestat ilegal numeroși fruntași ai organizației P.N.Ț. din Sălaj și i-au adus la Zalău, aceasta a făcut imposibilă distribuirea adeverințelor. Mulți dintre aceștia au fost eliberați în momentul când nu au mai putut să ajungă la secțiile de votare unde erau delegați. Iată lista celor arestați: Dr. Fărcaș Victor, Zaharia Pamfil, Botiș Ioan, Govor Tiberiu, Sava Ioan, Pop Vasile, Duca Alexandru, Dr. Iustin Buzilă, Chioreanu Ion, Nădișan Ioan, Sumălean Dumitru. Și adeverințele pentru candidați au fost eliberate abia pe data de 18 noiembrie.

Organizarea secțiilor de votare din Sălaj, spun semnatarii contestației, „s-a făcut prin sfidarea legii și a tuturor considerațiilor tehnice și de echitate îngreunând ba putem spune fără exagerare împiedcând zeci de mii de alegători să voteze”. Astfel, din cei 182.000 de alegători înscriși pe listele electorale, ei consideră că cel puțin 30.000 urmau a fi privați de dreptul de a vota. Tactica aleasă de către comuniști, la scară națională, a fost aceea a fixării secțiilor de votare la zeci de km distanță față de localitățile unde se știa că sunt fiefuri electorale ale P.N.Ț. Altfel, nu se explică faptul cum alegătorii din Băsești, de exemplu, treceau prin două secții de votare și trebuiau să se deplaseze 25 de km până la Hodod. Alegătorii din localitatea Plopiș treceau prin două secții de votare și trebuiau să parcurgă 35 de km până la Ip. Alegătorii din localitățile Ciumești, Mofținul Mic și Ghenciu trebuiau să parcurgă nu mai puțin de 40 de km până la secțiile de votare⁶. Și exemplele ar putea continua.

Chiar și după ce a trecut prin iadul temnițelor comuniste, după anul 1964, în plin regim comunist, Corneliu Coposu nu a încetat să susțină adevărul istoric asupra alegerilor din noiembrie 1946, despre actul de la 23 august 1944, despre activitatea politică a PNT

și a mentorului său, Iuliu Maniu și toate evenimentele istorice falsificate de către comuniști. Ca dovadă și prezentul document, pe care l-am descoperit în Arhiva Colegiului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

Din cuprinsul documentului reiese faptul că el încerca să transmită adevărul istoric și generației tinere, care învăța la școală o altfel de istorie, o istorie în care doar viitorul era „sigur”, după cum spunea ironic și Corneliu Coposu, propaganda oficială susținând că ne îndreptăm spre o societate „multilateral dezvoltată”, spre comunism. În schimb, trecutul era mereu falsificat, în funcție de interesele partidului unic.

Documentul redă una dintre discuțiile, devenite adevărate lecții de istorie, pe care Corneliu Coposu le-a avut cu tânărul elev și apoi student la istorie, Bogdan Murgescu, prieten de familie, astăzi un reputat istoric al generației noastre.

Desigur că la vremea respectivă nu își închipuiau cât de departe mergea Securitatea în josnicia ei, pătrunzând până în cele mai intime spații ale vieții private. După cum am mai arătat și în alte împrejurări, în momentul când familia Coposu s-a mutat pe strada Mămulari, nr. 19 din București, în anul 1975, o întregă armată de ofițeri și „specialiști” ai Securității au implantat microfoane în casă, ascultând toate convorbirile.

În anul 1981, pe data de 27 iulie, când Securitatea înregistrează convorbirea din care redăm mai jos discuțiile referitoare la alegerile din 1946, Bogdan Murgescu, a cărui mamă a fost colegă de facultate și de muncă cu Rodica Coposu, era proaspăt student al Facultății de Istorie din cadrul Universității din București.

Este o convorbire peste generații, a unui martor ocular al evenimentelor din anul 1946, candidat la alegeri, după cum am văzut mai sus, și un tânăr care urma să aprofundeze studiile în domeniul istoriei. Este un adevărat testament moral, de restabilire a adevărului istoric, pe care Corneliu Coposu îl transmite proaspătului student.

La un moment dat al discuției, care avea ca subiect teme istorice, Corneliu Coposu abordează problema alegerilor în România, subliniind faptul că singurele alegeri libere au fost cele din decembrie 1928, organizate de către mentorul său politic, Iuliu Maniu, proaspăt desemnat prim-ministru de către Regentă. S-ar putea afirma că o spune cu subiectivitate, dar în urma studiilor efectuate și de către noi, putem afirma că avea dreptate.

Corneliu Coposu explică imperfecțiunile alegerilor parlamentare organizate în perioada interbelică (și nu au fost puține – 1919, 1920, 1922, 1926, 1927, 1928, 1931, 1932, 1933, 1937). A existat și atunci violență, falsuri, chiar acuze de „furt al urnelor”, dar concluziunea este că ele nu au influențat în mod hotărâtor rezultatul lor și nu au avut repercusiuni. Subliniază faptul că odată alegerile terminate, se decreta amnistierea acuzațiilor și se mergea mai departe.

În schimb, în cazul alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946, afirmă Corneliu Coposu, „nu poate fi vorba de așa ceva, ci pur și simplu de o falsificare brutală a rezultatelor”.

În continuare, enumeră principalele „tehnic” și „tactici” folosite de către guvernul Groza, condus de către comuniști, care completează „panoplia” celor expuse în cadrul memoriului înaintat în calitate de candidat, în anul 1946.

Relevantă pentru întreaga discuție, înregistrată pe bandă de magnetofon de un ofițer al Securității, ni se pare adnotarea de pe marginea documentului. Corneliu Coposu subliniază faptul că guvernele țărilor democratice occidentale nu au recunoscut multă vreme alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946, în urma memoriilor de protest înaintate de către reprezentanții partidelor istorice. Pe marginea documentului, Securitatea adnotează ironic: „Și ce dacă”. Credem că atitudinea arogantă a Securității exprimă modul în care erau văzute și respectate drepturile și libertățile cetățenești de către regimul totalitar comunist.

Odată ce convorbirea a ajuns la „urechile Securității”, s-a lăsat și cu urmări. Bogdan Murgescu a fost chemat la Securitate și forțat să dea o declarație despre cele discutate cu „reacționarul” Corneliu Coposu, incomod pentru regim. A fost avertizat să nu-l mai viziteze pe Corneliu Coposu, care, în opinia lor spunea neadevăruri istorice, pe când lucrurile stăteau tocmai invers: adevărata istorie era cea povestită de Corneliu Coposu⁷.

Corneliu Coposu a continuat să fie „invitat” la sediul Securității și să fie trezit cu noaptea în cap, în cazul numeroaselor percheziții, până în decembrie 1989.

La final, redăm documentul descoperit de noi în arhiva CNSAS, el venind, după părerea noastră, în completarea memoriului de protest înaintat de către Corneliu Coposu și colegii săi de partid, în noiembrie 1946. De asemenea, așa cum am afirmat mai sus, documentul evidențiază atitudinea verticală și încercarea disperată a lui Corneliu Coposu de a restabili adevărul istoric și a-l transmite generațiilor viitoare, deși ne găseam în plin regim comunist, când risca să fie întemnițat din nou.

Note:

1. *România. Viața politică în documente. 1946.* Arhivele Statului din România, București, 1996, doc. nr. 6.
2. *Dreptatea*, nr. 91, 26 mai 1946.
3. Vezi, pe larg, Virgiliu Țărău, *Alegeri fără opțiune. Primele scrutinuri parlamentare din centrul și Estul Europei după cel de-al Doilea Război Mondial*, Cluj, 2005.
4. *Dreptatea*, nr. 229, 12 noiembrie 1946.
5. *Idem*, nr. 230, 13 noiembrie 1946.
6. C. Grad, D.E. Goron, *Alegerile parlamentare din noiembrie 1946 în Sălaj. Pregătire, desfășurare, rezultate*, în *Sovietizarea nord-vestului României. 1944-1950*, Ed. Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1996, pp. 157-163.
7. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, fond Informativ, dosar I 149087, vol. 9, ff. 9-10.

Anexă documentară:

În jurul orei 11,00 a venit Bogdan Murgescu și se aud discutând probleme legate de examenul de admitere la istorie pe care l-a luat în această sesiune (...).

Se discută apoi de alegeri și „C” apreciază că alegeri cu adevărat libere au fost cele din 1928 (când PNTȚ ajunge la guvernare și organizează aceste alegeri – nota M. Pop). În afară de acelea toate celelalte sufereau o presiune a guvernului care denaturau oarecum rezultatul. „C” adaugă că nu întotdeauna această presiune a guvernului era și decisivă și afară de aceasta nu anihila posibilitatea de evidențiere a opoziției și aceasta, chiar redusă numeric, care intra în Parlament asigura un control destul de eficace a actelor de guvernământ. Precizează că dacă numărul opoziților era mai mic decât acela care putea asigura răsturnarea guvernului totuși vocea lor se făcea auzită și era o cheazășie certă a... unor abuzuri pe care le putea... (face – nota M.P.) guvernul.

„C” vorbind despre alegeri spune că datorită analfabetismului și lașității caracteristice cetățeanului neinformați și needucat politiceste exista acea posibilitate ca oricine era la guvern să beneficieze de cca. 20 la sută din sufragii, deoarece respectivii votau întotdeauna cu guvernul indiferent cine era.

De exemplu, mai exista o situație, se cunoștea din statistici că anumite regiuni sunt în masă cu anumite vederi și atunci se proceda la contaminarea acestora. Se declara regiunea respectivă contaminată de una din bolile care circulau și cetățenii nu aveau voie să iasă din localitățile respective și deci nu puteau vota contra guvernului. Mai exista situația că jandarmii să exercite presiuni abuzive asupra unor persoane care erau împotriva guvernului.

Un alt atu în mâna guvernului îl constituia furtul de urnă, care se făcea numai cu ajutorul unor magistrați corupți.

„C” repetă că aceste mașinații nu erau totuși hotărâtoare, nicidecum nu era complet înăbușită opinia publică.

Cam acestea, concretizează „C” erau racilele de care sufereau alegerile pe vremuri dar la sfârșitul alegerilor, printr-un decret special de amnistie, erau iertate toate abuzurile și nu se mai urmăreau.

Bogdan trage concluzia că n-au existat consecințe și „C” răspunde afirmativ.

„C” continuă ideea despre alegeri și spune că la alegerile din 1946 nu poate fi vorba de așa ceva, ci pur și simplu de o falsificare brutală a rezultatelor în sensul că s-au primit dispoziții ca populația să fie lăsată să voteze liniștit, dar rezultatele să fie comunicate invers și anume ce primea opoziția să fie trecut la guvern și invers.

Precizează că toți șefii de comisii primiseră aceste ordine. Bogdan întreabă dacă șefii de comisii de votare erau de acord.

„C” răspunde că toți șefii secțiilor de votare erau membri de partid (PCR), numiți și aici a fost porcăria legii electorale. Continuă spunând că, înainte, prezidarea secțiilor de votare se făcea de magistrați care poate erau corupți, dar oricum un procent infim, deoarece, în general, magistratura românească, înainte de 1944 era onestă și numărul magistraților care se pretau la falsuri

și servicii ilicite aduse guvernului era destul de mic.

În toată cariera magistraților români nu s-au sesizat decât aproximativ șapte cazuri de magistrați dovediți incorecți care au fost convocați la Ministerul de Justiție și obligați să demisioneze pentru a nu da loc la scandal. Deci, spune „C”, dacă într-o tradiție de 100 de ani s-au ales așa de puțini magistrați corupți se poate trage concluzia că numărul lor era foarte limitat.

Prin legea electorală făcută de comuniști în 1946, s-au deschis porțile largi ale abuzului.

În primul rând au trucat sistemul de alegere a semnelor electorale și anume înaintea partidele își aveau semnele lor tradiționale care deveniseră un fel de proprietate și erau deja popularizate în rândul alegătorilor.

Acum, în 1946 s-a dat voie oricărei grupări, în ordinea opțiunii să aleagă ce semn vroiau. S-a procedat astfel pentru a se crea confuzie în opinia publică.

Ordinea opțiunii era în conformitate cu data înregistrării cererii.

Primul abuz a fost că la comisia electorală se stabilise acordarea semnelor pentru a doua zi la ora șapte dimineața și între șapte și nouă agenții puterii executive au împiedecat accesul tuturor formațiilor până când formațiile politice guvernamentale au ales semnele pe care le-au dorit ele și abea după aceea au avut acces partidele din opoziție.

Apoi au schimbat prezidarea secțiilor de către magistrați și ministrul justiției numea din rândul apropiaților sau al membrilor cu trecut democratic și prestigiu din regiunea respectivă, pe președinții secțiilor electorale.

De formă, au fost numiți și magistrați, dar cei mai mulți erau oameni devotați Partidului Comunist.

În alt mod au intervenit pentru modificarea legii electorale printr-o dispoziție care spunea că, teoretic, fiecare listă are dreptul la doi delegați și doi asistenți care să supravegheze procedura de la secțiile de votare, dar că listele cartelate au dreptul pentru fiecare membru al cartelului la câte doi inși și astfel, guvernul s-a prezentat cu un cartel făcut din zece sau douăsprezece formații politice existente sau fanteziste și deci lista guvernului avea dreptul la 12 candidați, 24 de asistenți care, să se ocupe în sala de votare și după posibilități să împiedice pe „ăia” (asistenții desemnați de opoziție – nota M.P.) să-și facă datoria. Datorită acestui fapt în unele secții de votare reprezentanții opoziției n-au avut acces, iar dacă au intrat (în secțiile de votare – nota M.P.) au fost bătuți etc.

În concluzie, Legea electorală votată atunci nu avea alt scop decât să asigure facilități celor interesați.

„C” continuă să expună modul cum s-au făcut alegerile în 1946 și spune că în unele localități cum a fost Botoșani, un liberal fanatic, Pilat Costache a respectat instrucțiunile date de opoziție ca să se publice numărările imediat ce se termină. Bineînțeles că acest lucru nu s-a putut face decât acolo unde au putut să amenințe și să facă presiuni asupra președinților secțiilor de votare, care, mai slabi, de frică să nu-i supere au acceptat să comunice rezultatele imediat. Acestea, care au fost comunicate n-au mai putut fi modificate și la centru au ieșit așa cum s-au anunțat.

Falsificarea centrală a alegerilor a fost făcută de un fost coleg al său (fost coleg de facultate al lui Corneliu

Coposu – nota M.P.) care trecuse la comuniști și, fiind funcționar superior la Ministerul de Interne s-a angajat într-o ședință confidențială cu Teohari Georgescu, să se ocupe de această problemă. Precizează că respectivul se numește doctor Victor Onișor.

Bogdan întreabă dacă mai trăiește și „C” confirmă (se pare că Bogdan își notează unele date).

Bogdan întreabă unde s-a făcut acea inversare de voturi, la care centre.

„C” răspunde că s-a făcut la centrele județene, după care s-a centralizat la Ministerul de Interne.

Pentru faptul că nu la toate centrele de votare s-au putut măsuri voturile, au intrat în Parlament cca. treizeci, treizeci și ceva de deputați opoziționiști, față de treisute și ceva pe care i-au declarat aleși din partea formațiilor guvernamentale.

În legătură cu abuzurile de la alegeri, opoziția și în special Maniu, a făcut o conferință de presă cu gazetarii străini în care le-au arătat cu probe concrete cum s-au falsificat alegerile, cu geamantane întregi de documente.

Bogdan vrea să cunoască dacă această conferință de presă a putut fi publicată.

„C” răspunde că în România n-a putut fi publicată, dar în străinătate da.

Bogdan cunoaște că sunt unele restricții în legătură cu publicarea unor știri, chiar în străinătate.

„C” răspunde că pe vremuri nu exista așa ceva și de fapt nu este cazul să se numească restricții, ci un fel de compromis care exista.

„C” adaugă apoi că zierele străine ale vremii au publicat foarte multe articole în legătură cu alegerile din România. De fapt, guvernele țărilor respective foarte multă vreme n-au recunoscut alegerile (la care, pe marginea documentului Securitatea adnotează ironic: Și ce dacă – nota M.P.) și aceasta s-a petrecut mult mai târziu tot printr-un compromis.

Bogdan intervine și spune că n-au recunoscut alegerile, dar au semnat repede tratatul de pace.

„C” răspunde că tratatul de pace l-au semnat, după „Moscova”, în momentul când ei au recunoscut guvernul și când delegații englezi și americani înfricoșați de perspectiva continuării ofensivei sovietice spre Occident, au semnat.

„C” face o paranteză spunând că rușii, la ora aceea erau extrem de dotați din punct de vedere al armamentului, deoarece aceștia, falsificându-și statistica pierderilor au luat armament tot timpul de la americani, cu mult peste nevoile lor astfel că sfârșitul războiului i-a găsit înarmați până-n dinți și deci periculoși.

De fapt și occidentalii erau descoperiți în fața rușilor, făcând o serie de abuzuri printre care capturarea aurului și a obiectelor de valoare din Germania.

Deci, în această fază de compromis, când occidentalii, descoperiți de ruși care aveau agenți foarte buni, au acceptat unele lucruri care a însemnat nenorocirea acestor state mici printre care și țara noastră.

Cu aceasta, „C” încheie problema cu alegerile din 1946.

Cota: ACNSAS, fond Informativ, dosar I 149.087, vol. 38, ff. 182, 186-191.

Moștenirea românească a lui Kós Károly în Sălaj (III)

VARGA István Attila

Biserica greco-catolică (actualmente ortodoxă) din Petrinzel

1) Istorie și demografie

Petrinzel este un mic sat din comuna Almașu, făcând și el parte, așadar, din *Alszeg*, adică zona inferioară a Țării Călatei, precum celelalte sate prezentate de noi (Băbiu, Stana și Tetișu). Din anul 1850 (dar cu siguranță și înainte), această localitate a avut o populație predominant maghiară¹, de-a lungul anilor, numărul maghiarilor fiind de aproximativ cinci ori mai mare decât cel al românilor. Astfel, se înțelege de ce în anii '20 ai secolului trecut, locuitorii Petrinzelului s-au întors cu încredere spre Kós Károly, arhitectul renumit al satului vecin.

Referitor la comunitatea românilor, se știe că, în 1826, aceasta avea biserică, însă nu avea preot, astfel că țineau de filia Stanei². Iar din tabelul de mai jos³ descoperim și numărul lor:

	1850	1920	1930
Români	71	103	105
Greco-catolici	71	-	110

2) Contextul socio-mental

Deși în 1930, numărul românilor era de cinci ori mai mic față de cel al maghiarilor, totuși, aproape că s-a dublat față de numărul lor din 1850 și, foarte probabil, s-a dublat față de ce cel din 1826, când a fost atestată biserica. Prin urmare, datorită acestor schimbări demografice și politice ce au avut loc după 1919, localnicii au permis ridicarea unei biserici noi.

Din faptul că localnicii au cumpărat biserica de lemn din Stana, satul vecin, rezultă că statul nu s-a implicat din punct de vedere economic, schimbările politice având efect mai ales la nivelul mentalității locale.

Biserica de lemn din Stana datează din 1795, având un plan dreptunghiular, cu absida altarului poligonal. Aceste elemente erau comune atât bisericilor de lemn, cât și celor de zid. Însă prezența pridvorului și a turlei în partea de vest era caracteristică doar bisericilor de lemn⁴. Aici ținem să menționăm că vechimea bisericii constituia un motiv în plus ca să fie aleasă pentru cumpărare, deoarece credincioșii aveau o venerație pentru bisericile mai vechi, considerând că acestea au fost binecuvântate de Dumnezeu⁵.

3) Implicarea lui Kós Károly

În ceea ce privește construcția/restaurarea acestei biserici, detaliile importante le aflăm de la Kós Károly, care afirmă: „Deci pentru prima dată am construit în Stana o biserică românească. Au avut ei o bisericuță de lemn. Pe aceea au vândut-o la cei din Petrinzel. Pe aceea, tot eu am pus-o la punct și i-am construit un turn”⁶. Din aceste câteva propoziții rezultă că, după cumpărarea bisericii, localnicii români au fost nevoiți să apeleze la cunoștințele și competențele lui Kós Károly pentru a o renova. În acest proces i-au acordat o încredere totală, primind astfel nu doar o simplă bisericuță de lemn, ci spiritul creator al lui Kós Károly a realizat o construcție mai simplă, dar asemănătoare bisericii de zid proiectate de el la Stana, în același deceniu.

Planul pentru renovarea bisericii a fost proiectat de Kós Károly între anii 1924-1927⁷. Deși la baza planului stătea bisericuța de lemn, aceasta a fost atât de mult modificată, încât reflectă în totalitate stilul tânărului Kós Károly, opus stilului matur de prin anii '30.

4) Analiza bisericii

În partea vestică a navei este adosat un turn impozant specific lui Kós Károly, asemenea celui din Stana realizat cu câțiva ani mai devreme. Turnul prezintă în vest un portic din lemn, arhitectul combinând astfel elementele organice și neorganice, tradiționale și inovatoare, într-un mod armonios. Acest portic este foarte simplu, fiind construit din doi stâlpi ce susțin un acoperiș în două ape acoperit cu ciripuri. În portic, accesul se face prin patru scări, iar la capătul scărilor este plasată o ușă simplă, patrulateră, prin care se face accesul în pronaos.

Primul nivel se ridică până la acoperișul porticului și prezintă două ferestre semicirculare, una la sud și una la nord. Acest prim nivel mai prezintă un bosaj din piatră brută, care reflectă imaginarul romantic despre stilul medieval. În această manieră a fost restaurată și biserica din Dorolț de către Debreczeni László⁸. Datorită acestui fapt, presupunem că bosajul a fost urmarea unei influențe a ideii lui Debreczeni asupra lui Kós Károly.

Deasupra porticului se deschide o fereastră circulară asemenea unei rozase, iar următorul nivel prezintă, pe laturile de sud, vest și nord, câte o fereastră semicirculară de aceleași dimensiuni.

Nivelul foișorului este realizat asemenea celui din

Stana, fiind un foișor închis cu câte două deschideri patrulatere, spre fiecare punct cardinal. Turnul este simplu, acoperit cu tablă, distrugându-se, în acest fel, armonia materialelor pe care le-a creat, combinând lemnul cu tencuiala.

Fig. 1. Biserica ortodoxă din Petrinzel

Fațada sudică a navei este simplă, prezentând doar două ferestre. Prima fereastră, dinspre vest, este semicirculară. Spre est se află o altă fereastră semicirculară, cu o înălțime mai mare, poziționată mai sus, chiar sub cornișa acoperișului.

Fațada nordică a navei este de asemenea simplă, prezentând și ea două ferestre. Prima fereastră dinspre vest, este semicirculară, de aceleași dimensiuni cu fereastra sud-vestică a navei. Spre est se găsește o altă fereastră semicirculară, cu o înălțime mai mare, poziționată de asemenea sub cornișă.

Absida altarului este patrulateră, specifică arhitecturii bisericilor de lemn, de unde, cu siguranță, s-a inspirat și arhitectul. În cazul de față a folosit această structură specifică bisericilor de lemn pentru prima dată. În anii '30, în această manieră a fost realizată și absida altarului la biserica reformată din Tetișu.

Absida altarului prezintă pe latura de sud și pe cea de nord câte o fereastră semicirculară, în timp ce pe latura de est sunt prezente două ferestre, de aceleași dimensiuni și la același nivel. Din punct de vedere dimensional are înălțimea și lățimea mai mici decât ale

navei, fiind acoperită, din această cauză, cu un acoperiș în trei ape, iar nava este învelită cu un acoperiș în două ape.

5) Încheiere la articol

În acord cu Fernand Braudel⁹, considerăm că și în cazul de față, *deci în istoria artei*, avem de a face cu trei timpuri. Primul este durată lungă, care, în cazul prezentului studiu, a început înainte de 1826, odată cu apariția comunității românești, deci are aproximativ un secol (sau chiar mai mult), importanța sa relevându-se în faptul că a creat publicul pentru care a fost creată opera de artă¹⁰. Durata medie se referă la anii '20, deci are o durată de aproximativ un deceniu și este perioada în care s-a format contextului socio-mental. Durata scurtă reprezintă acei câțiva ani în care Kós Károly a proiectat biserica și a renovat-o, deci la momentul materializării ideii.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1. Biserica ortodoxă din Petrinzel. Sursă: <https://www.facebook.com/GhidVideoTuristic/photos/a.976694769074983.1073741928.122408787836923/976696562408137/?type=3&theater>, accesat la data de 11 octombrie 2016.

Fig. 2. Ilustrația concluziei și a metodei. Sursă: Ilustrație personală.

¹ <http://varga.adatbank.transindex.ro/?pg=3&action=etnik&id=2465>, accesat la data de 11 octombrie 2016.

² Șematismul veneratului cler al arhiepiscopiei metropolitane Greco-catolice române de Alba-Iulia și Făgăraș pre anul domnului 1900 de la Sânta Unire 200, p. 252.

³ <http://varga.adatbank.transindex.ro/?pg=3&action=etnik&id=2465>, accesat la data de 11 octombrie 2016.

⁴ Varga István Attila, *Influența bisericilor de lemn asupra lui Kós Károly*, în revista „Caiete Silvane”, nr. 135/aprilie 2016.

⁵ Fetzer János Ferencz, *Régi fatemplomok Szilágymegegyében*, în „Archeologiai értesítő”, 1896, p. 245.

⁶ Benkó Samu, *Őszi beszélgetés Kós Károllyal Erdély köveiről*, în „Utunk Évkönyv”, 1977, p. 123.

⁷ Anthony Gall, *Kós Károly muhelye. The Workshop of Kós Károly*, Ed. Mundus, Budapest, 2002, p. 329.

⁸ Varga István Attila, *Biserici medievale din Țara Călatei și evoluția acestora*, lucrare de licență, Cluj-Napoca, 2016, p. 83.

⁹ Fernand Braudel, *Histoire et Sciences sociales: La longue durée*, în „Annales. Économies, Sociétés, Civilisations”, 1958, nr. 4, pp. 727-729.

¹⁰ Pentru că, și în cazul în care este vorba de o biserică, aceasta este creată pentru om, ca o materializare a credinței, dar și pentru a-și satisface nevoia de credință.

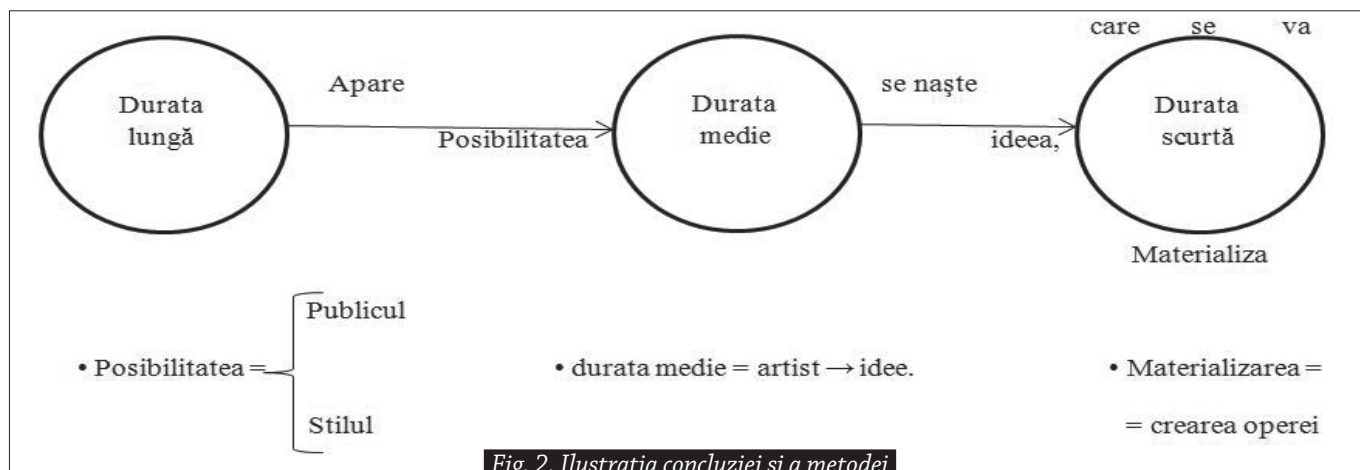

Fig. 2. Ilustrația concluziei și a metodei

Seniorul - jurnalist

Ioana GALE

Acest interviu își propune să surprindă viziunea dr. Marin Pop, cercetător științific în cadrul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, asupra operei jurnalistice a Seniorului Corneliu Coposu, din perioada de debut ca ziarist, la ziarul clujean „România Nouă”. În cadrul aceluiași interviu, o atenție sporită va fi acordată pamfletelor pe care tânărul ziarist le-a semnat la ziarul amintit.

Ioana Gale: Din cercetările dumneavoastră și din discuțiile pe care le-ați avut până acum cu surorile Coposu și apropiații familiei Coposu, cunoașteți să fi avut Corneliu Coposu un mentor care să-l inspire în cariera jurnalistică, la fel cum pentru cariera politică îl avea ca mentor pe Iuliu Maniu?

Marin Pop: Din interviurile pe care am avut șansa de a le realiza cu distinselor surori ale Seniorului, Flavia și Rodica Coposu, am aflat că după absolvirea cursurilor Facultății de Drept ale Universității „Ferdinand I” din Cluj, cum se numea prestigioasa instituție de învățământ în perioada interbelică, în anul 1934, Corneliu Coposu a primit o ofertă din partea lui Zaharia Boilă, reputat jurnalist, căsătorit cu una dintre nepoatele lui Iuliu Maniu. El a fost director al ziarului „Patria”, oficiosul ardelean al PNT, iar acum se găsea pe aceeași funcție la ziarul „România Nouă”, ziar-platformă politică al marelui om politic Iuliu Maniu. După ce se retrage la Bădăcin, în anul 1933, în urma conflictului cu regele Carol al II-lea și metresa acestuia, Elena Lupescu, Iuliu Maniu va purta un război personal cu Camarila Regală, din care, în cele din urmă, va ieși învingător, în urma abdicării lui Carol al II-lea, în septembrie 1940. Pentru a nu implica partidul în acest război, Iuliu Maniu a înființat un ziar nou, care va purta numele de „România Nouă”, condus de Zaharia Boilă sau „Zochi”, cum îi spuneau cei apropiați. Așadar, credem că Zaharia Boilă a avut o contribuție însemnată în formarea tânărului jurnalist, Corneliu Coposu.

I.G.: Jurnalismul se construiește pe actualitate, iar istoria pe fapte deja petrecute. Cât de actuale pot fi scrierile/pamfletele lui Corneliu Coposu pentru un istoric?

M.P.: Articolele scrise de Corneliu Coposu, la fel ca alte articole de presă, pot oferi o radiografie a societății, la un moment dat. Este vorba de istoria care se desfășoară sub ochii noștri, consemnată de către jurnaliști. Desigur, că aici intervine și subiectivismul jurnalistului, la fel ca în cazul memoriilor diferitelor personalități. Însă, coroborate cu documentele de arhivă, informațiile obținute din presa vremii reprezintă adevărate izvoare istorice. La rândul lui, Corneliu Coposu era angajat politic în

cadrul PNT. Iuliu Maniu îl cunoștea de mic, familiile lor fiind înrudite printr-o mătușă comună, Elena Bărnăuțiu. Desigur că articolele scrise de Corneliu Coposu reprezintă o importantă sursă istorică, însă ele trebuie trecute prin filtrul obiectiv al istoricului. Trebuie să ținem cont și să înțelegem pasiunile politice ale vremii și ale autorului, în cadrul fragilei democrații interbelice.

I.G.: În ce măsură am putea considera presa o rampă de lansare în politică pentru Corneliu Coposu?

M.P.: Așa cum subliniam mai sus, Corneliu Coposu era deja angajat politic în momentul în care își începea cariera jurnalistică, respectiv în anul 1935. Totuși, odată ajuns în „lumina reflectoarelor”, el devine mult mai cunoscut și apreciat, în special de către liderii marcanți ai PNT. La fel, credem că și mentorul său, Iuliu Maniu, urmărea cu interes progresele tânărului jurnalist, dovadă că după o perioadă relativ scurtă petrecută în presa scrisă l-a angajat ca secretar personal, în anul 1937. Ajuns în apropierea marelui om politic, Iuliu Maniu, lider al opoziției democratice din România și mentorul său, a participat la evenimente istorice cruciale, în perioada 1937-1947, într-o perioadă în care la noi în țară s-au succedat trei dictaturi (patru dacă luăm în considerare coabitarea antonesciano-legionară din perioada septembrie 1940-ianuarie 1941).

În paralel cu cariera politică, Corneliu Coposu a rămas un om de presă și după desființarea ziarului „România Nouă” de către Carol al II-lea, în martie 1938. A fost unul dintre inițiatorii proiectului jurnalistic „Ardealul”, platforma românilor refugiați în urma Dictatului de la Viena, din 30 august 1940. La acest ziar a îndeplinit, în perioada 1941-1944, funcția de prim-editor. După 23 august 1944 a făcut parte din Consiliul de Administrație al ziarului „Dreptatea”, oficiosul PNT care apărea la București.

Credem că activitatea jurnalistică a contribuit și la ascensiunea sa politică, în special după 23 august 1944, când devine șef de cabinet la Președinția Consiliului de Miniștri și propus pentru o funcție ministerială în guvernul Rădescu (dar a venit 6 martie 1945, când rușii au impus guvernul Groza). De asemenea, a fost ales ca membru al Delegației Permanente a PNT și secretar general adjunct la numai 32 de ani, în cadrul celui mai mare partid de masă al perioadei interbelice când, după afirmațiile lui Corneliu Coposu, partidul avea peste două milioane de membri. Însă, ascensiunea sa politică și jurnalistică a fost curmată brusc în anul 1947 când a fost arestat.

Tot datorită talentului său jurnalist și faptului că a fost unul dintre colaboratorii apropiați ai lui Iuliu Maniu, după ieșirea din temnițele comuniste, în anul 1964, liderul comunist Gheorghe Gheorghiu-Dej i-a propus să

colaboreze la ziarul „Glasul Patriei”, care încerca să demonstreze Occidentului și exilului românesc „marile realizări ale epocii”. Pentru un simplu articol ar fi primit o sumă de 800-1000 lei, aproximativ cât salariul său lunar de muncitor necalificat în construcții. A refuzat categoric acest compromis cu statul totalitar comunist și a rămas consecvent principiilor sale. În puținul timp rămas liber după 1989 s-a dedicat și jurnalisticii, în cadrul ziarului „Dreptatea”, pe care l-a reînființat.

I.G.: Vreau să ne îndreptăm atenția asupra acelor pamflete mascate pe care Corneliu Coposu le-a scris la „România Nouă”. Le-am numit în acest fel datorită faptului că nu prezentau în mod direct anumite fapte ori opinii, ci indirect, prin intermediul alegoriei. Coposu își îmbracă pamfletele în poveste, poveste ce reușește să nutrească în mintea cititorului nesiguranță vizavi de intenția autorului. Aceste povestioare dau culoare operei publicistice, în definitiv pamfletare, ale lui Corneliu Coposu. Ne referim, deci, la acele alegorii, despre care aș dori să îmi spuneți dacă ar putea fi considerate portițe de evitare a „foarfecelui cenzurii” prin care Corneliu Coposu încerca să transmită un altfel de mesaj.

M.P.: Dacă privim mai atent articolele apărute în ziarul „România Nouă” se pot observa multe spații rămase în alb, în urma intervenției „foarfecelui” cenzurii guvernamentale.

În articolele „Statistică”, publicat la doi ani de la apariția ziarului și „Recapitulare”, la patru ani de la apariție, Corneliu Coposu realizează un adevărat bilanț negativ al cenzurii la care a fost supus ziarului „România Nouă”. Aflăm că în cei patru ani de când apărea ziarul „România Nouă”, respectiv 1933-1937, „foarfeca regimului”, cum numește autorul cenzura, a fost deținută de nu mai puțin de zece cenzori, dintre care trei au fost magistrați militari, doi ofițeri activi și cinci funcționari din Administrație, Poliție și Siguranță. Cu toate obstacolele întâlnite, autorul subliniază că „însuflețiți de aceleași nădejdi” ca la început, ziariștii de la „România Nouă” vor merge înainte, „pe drumul credințelor noastre”.

Corneliu Coposu consideră că cenzura era un „instrument de guvernare pentru incapabili și hoți”. Mai mult, este „ca o instituție umilitoare, provocatoare și odioasă”. Pe Gheorghe Tătărescu, prim-ministrul care a introdus starea excepțională și cenzura îl consideră „frunțașul batalionului de păpuși și dictatorul de aparență, cu glas de bariton”. Totuși, își exprimă speranța că „povestea cenzurii” va înceta și „va rămâne un capitol trist în istoria politicii de după război”.

Pentru a induce în eroare cenzura guvernului, Corneliu Coposu a făcut apel la aceste alegorii cu subînțeles, prin care evita „foarfecelul cenzurii”. Mai mult ca sigur că și cenzura „se prindea” asupra înțelesului real al acestor alegorii, însă nefiind pomenite nume concrete nu putea să le mutileze sau refuze. Un astfel de articol era cu aluzie directă la prim-ministrul Gheorghe Tătărescu, pe care îl considera o marionetă a regelui Carol al II-lea, metresei sale, Elena Lupescu și Camarilei formate în jurul aces-

tora. Redăm, pe scurt, acest pamflet, din care transpare umorul fin și condeiul ascuțit al autorului. Articolul se intitulează „Povestea cu căciula”. În satele românești exista tradiția ca cel care purta căciula se bucura de o „mare importanță și considerațiune deosebită”. Explicând sensul cuvântului, atât în sensul lui adevărat, tradițional, cât și cel figurat, de putere, Corneliu Coposu transformă articolul într-un pamflet politic remarcabil la adresa lui Tătărescu. Arătând sensul tradiției, care spune că la nunta mirele trebuia să poarte căciula tot timpul, ca semn al puterii bărbatului în familie, îl ironizează pe Gheorghe Tătărescu, subliniind că la „nunta lui cu puterea”, proaspătul premier „nu și-a putut pune căciula pe cap, ca să-și impună de bunăvoie autoritatea”. Mai târziu, spune el, s-a trezit chiar fără căciulă și, conform proverbului ardelean, în țară a început să cânte găina cocoșește, deoarece „umerii bărbatului” Tătărescu erau „prea slabi”. Deși se subînțelegea că cel care purta cu adevărat căciula lui Tătărescu erau Carol al II-lea și Elena Lupescu, autorul subliniază că nu dorea să dea „de lucru foarfecilor”, așadar cenzurii.

Nici „fratele Alexandru”, adică Alexandru Vaida Voevod, rudenie și cu Corneliu Coposu, nu scapă „nepedepsit”, după ce s-a lăsat influențat de regele Carol al II-lea și a „dat cu piciorul” unei prietenii de peste 40 de ani cu Iuliu Maniu. Articolul, intitulat „Moș Crăciun cu plete dalbe” ne amintește atmosfera emoționantă din preajma Sărbătorilor Nașterii Domnului, de copilărie și cadourile primite de copii. Autorul face o paralelă subtilă cu prezentul în care trăia, subliniind că Moșul a rămas profund îndurerat văzând soarta tragică a copiilor dintre Nistru și Tisa, în special a celor din Basarabia, unde „a întâlnit copilași flămânzi ce se usucă pe picioare și a văzut spectrul hidos al foamei rânjind în provincia secătuită”. Face, apoi, referire la Alexandru Vaida Voevod și Iuliu Maniu, „doi prieteni nedespărțiți pe cari îi cerceta și încărca cu daruri, acum cincizeci și mai bine de ani”. Căutându-le „cazierul personal”, Moșul constată cu durere că „povestea unei vieți de muncă și jertfă” a lui Vaida se încheia brusc în anul 1934, adică anul în care s-a despărțit de Iuliu Maniu și PNT, înființându-și propria formațiune politică, sub denumirea de „Frontul Românesc”. În schimb, poposind în Dealul Țarinii de la Bădăcin, Moșul l-a „îmbrățișat” pe Iuliu Maniu, „idolul poporului românesc și i-a oferit daruri multe, onoruri, bogății ce i-le destinase”. Dar modestul Sfinx de la Bădăcin le-a refuzat și i-a spus Moșului: „Împărțește-le țării”, ceea ce l-a impresionat până la lacrimi pe Moș. Iată talentul scriitoricesc al autorului, care dintr-un eveniment cu semnificație deosebită pentru copii reușește să regizeze un pamflet politic în care atacă guvernarea liberală, pe Vaida Voevod și, în același timp, să omagieze modestia și virtuțile mentorului său, Iuliu Maniu.

Iată doar câteva exemple care credem că dovedesc cu prisosință talentul jurnalistic al Seniorului, Corneliu Coposu și modul cum a reușit să „dribleze” cenzura vremii.

I.G.: Dintre o știre, marcă a genului informativ, unde aveam de-a face cu obiectivitatea, și un pamflet,

marcă a genului de opinie, unde pășim pe un tărâm al subiectivității, care vă e mai utilă în demersul dvs. de cercetare ca istoric? După cum știm, aceste două genuri de opoziție din punct de vedere al implicării jurnalistului vin cu limitele lor.

M.P.: Pentru un istoric, ca izvor de informație, cred că este mai utilă știrea brută, care consemnează evenimentul, deoarece așa cum bine spune marele istoric Ioan Scurtu, pe care am avut onoarea de a-l avea în comisia de doctorat, istoricul constată, nu dă verdicte. Totuși, în lipsa documentelor de arhivă, trecute, așa cum am mai spus, prin filtrul obiectivității, pamfletele pot constitui, la rândul lor, izvoare istorice. Ele redau o anumită pată de culoare și „parfumul” epocii.

I.G.: Ați întâlnit vreun element inedit în pamfletele lui Corneliu Coposu care să vă fie util din punct de vedere istoric?

M.P.: Desigur că sunt multe informații inedite și prețioase care apar în articolele semnate de către Corneliu Coposu. Eu aș dori să mă refer la importanța câtorva articole dedicate mentorului său politic, Iuliu Maniu. Lui Iuliu Maniu i-a dedicat chiar o lucrare biografică, intitulată „Istoria unui tribun”, confiscată de către Securitate și pe care nu am regăsit-o în cele 38 de volume consistente de Urmărire Informativă a lui Corneliu Coposu, existente în arhiva Colegiului Național pentru Studiul Arhivelor Securității. Din fericire, în coloanele ziarului „România Nouă” avem câteva fragmente din prima variantă a lucrării, intitulată simplu „Iuliu Maniu – portret” (este vorba de articolele „Oratorul” și „Adversarii lui Iuliu Maniu”). În luna ianuarie 1938, în ziarul amintit se anunța că lucrarea urma să vadă lumina tiparului, ceea ce, din păcate, din cauza vremurilor tulburi ce au urmat, nu s-a mai întâmplat.

Crescut de mic în „spiritul Bădăcinului” era și firesc ca mentorului său, Iuliu Maniu, să-i dedice o mare parte din articolele sale. Este de înțeles, deoarece, după cum povestește distinsa soră a lui Corneliu Coposu, Flavia, Iuliu Maniu a fost, după tatăl său, bărbatul pe care l-a venerat și l-a iubit cel mai mult în viață. Avea pentru el un adevărat cult. Iuliu Maniu impresiona nu numai prin activitatea politică deosebită, ci și prin modestia sa. Avea o privire blândă, dar ochii lui albaștri erau pătrunzători ca oțelul: „O apă liniștită, domoală de șes – spunea Corneliu Coposu - dar cu adâncimi nebănuite”.

La fel ca mulți alți contemporani (vezi, printre altele, constatările lui Constantin Xenii), Corneliu Coposu a rămas profund impresionat de arta oratorică a mentorului său. C. Xenii afirmă că în momentul în care Iuliu Maniu cobora de la tribună, senzația era că doar atunci urma să-și înceapă discursul, ceea ce credem că spune totul despre modul cum evolua un discurs al marelui om politic, care deși dura uneori mai multe ore nu-l obosea. Corneliu Coposu descrie, cu lux de amănunte, trăirile, gesturile, mimica, tonalitatea și argumentele logice din timpul unui discurs al mentorului său, subliniind că cine dorea să-l cunoască cu adevărat pe Maniu trebuia „neapărat” să-i asculte un discurs politic. El rămâne impresionat de „logi-

ca argumentației strânse și claritatea luminoasă a expunerii”. În oratoria lui Iuliu Maniu stăpânea „naturaletă”. Ceea ce-i trăda însă sentimentele era că în „privirea lui de ghiță” se aprindeau scânteii atunci când vorbea „de idealurile ce-l călăuzesc”, de idealurile naționale. În acele momente, susține autorul, Iuliu Maniu îi electriza pe cei din jur. Pe aderenți, „îi fanatizează, se joacă cu voia lor, cu puterea lor de acțiune”. Dar, Iuliu Maniu îi electriza și „prin tăcere”, o tactică inventată de Maniu, tăcere pe care Corneliu Coposu o consideră „adevărata lui oratorie”. Iuliu Maniu vorbea puțin și scria și mai puțin, susține autorul, dar tăcerea lui nu era un semn bun pentru adversarii politici. Tăcerea era „cultul favorit” al lui Maniu, iar „arma lui cea mai primejdioasă” era virtutea.

I.G.: Am identificat 45 de pamflete din cele aproximativ 200 de materiale scrise de Corneliu Coposu în cei trei ani de activitate jurnalistică la ziarul clujean „România Nouă”. Firul roșu al pamfletelor este atacul la adresa puterii. Ce spun aceste pamflete despre omul politic Corneliu Coposu de mai târziu?

M.P.: La fel ca mentorul său politic, Iuliu Maniu, Corneliu Coposu s-a remarcat ca un intransigent lider al opoziției democratice din România. Aceasta și datorită conjuncturii politice și istorice, în care PNTȚ s-a aflat în opoziție. Cu toate că era un om politic incomod pentru puterea de după 1990, Corneliu Coposu nu a fost doar atât. Să nu uităm că datorită lui a luat ființă Convenția Democratică din România, a cărui prim președinte a fost, alianță politică ce încerca să grupeze toate partidele de dreapta și centru-dreapta din România. Să nu uităm, de asemenea, contribuția fundamentală la promovarea țării noastre în Occident pentru a reveni în marea familie europeană. Dacă noi suntem astăzi în structurile euro-atlantice, acest lucru se datorează, în primul rând lobby-ului făcut de către Majestatea Sa, Regele Mihai I al României și Seniorului Corneliu Coposu, „președintele moral al României”, cum a fost denumit de către presa occidentală. Nu i-a fost ușor să explice liderilor partidelor creștin-democrate ale Europei, de exemplu, cum noi ne întorceam în evul mediu, în timpul mineriadelor. Cu tactul său binecunoscut le-a explicat că nu trebuie să confunde un guvern trecător, cu țara, care este eternă.

Desigur că experiența sa ca jurnalist și-a pus amprenta asupra carierei și viziunii sale politice. Practic, evenimentele care se petreceau în anii '90 la noi în țară erau o reeditare a celor din 1944- '47, când comuniștii încercau, și din păcate au și reușit cu ajutorul tancurilor sovietice, să cucerească puterea în stat. Faptul că în 1996 România revenea la alternanța democratică la putere i se datorează în mare măsură lui Corneliu Coposu. Conștient de acest adevăr istoric, Corneliu Coposu a continuat lupta atât pe plan politic, cât și jurnalistic, până în ultimul moment al vieții sale. Să nu uităm că avea de dus la îndeplinire un testament politic lăsat lui de către Iuliu Maniu, la ultima lor întâlnire din închisoare, în vara anului 1947.

(Interviul integral pe www.caietesilvane.ro)

Note despre hăituirea zmeilor celibatari

GYÖRFI-DEÁK György

Maria este minionă, blonducă și somnoroasă. Se răsucește în așternut, înghesuind plapuma într-un fel de giulgiu lipit de trup și adoarme imediat. Nu seamănă deloc cu vreuna dintre iubirile livrești, re-întâlnite în răstimpuri pe stradă – fetișoare cucerite cu două vorbe bine țintite și un bilet de cinema pentru un loc de pe ultimul rând de scaune, la un film cu supereroi timizi și fotogenici, părăsite apoi în dimineți fără orizont, cum zici că va fi cea de mâine. Ba nu, chiar *azi*, iartă-mi greșeala, scribule, deșteptătorul de pe scaunul *acesta* cu vopseaua scorojită și fără spetează, alăturat patului, își rotește pentru a doua oară minutarul în noua zi. L-am pus să sune la cinci, trenul ar trebui să pornească la șase și un sfert – împreună cu mine. Maria nu mă va conduce la gară – s-a împăcat greu cu ideea de a privi, cocoțată în capul patului, cum închid ușa după mine. Ca s-o conving, m-ai pus să mint puțin.

Șterge ultimul cuvânt.

A trebuit să mint.

Nu ezita, șterge și scrie tot, chiar dacă va suna imposibil, crud, cinic, autoflagelator, neiertător.

Tu zici că fiecare dintre noi am mințit cândva în dragoste – ne-am amăgit pe noi înșine (cumplită vină!). Îmi adun greșelile și-mi făuresc o oglindă – precum vezi, o poartă de cleștar argintat, atent șlefuită. Înfipt în memoria trecătorilor, după mine n-ar trebui să rămână decât păcatele mele, o anecdotică scabroasă și vulgară. Să știi, scribule, că se vor găsi oameni școliți (analfabetismul a dobândit o nouă accepție, cea culturală) care nu te vor citi, dar vor afirma răutăți, mă vor bârfi, vor răspândi tot felul de idiotenii despre mine, vor spune că am fost un bețivan sadea, îmi vor persifla orgoliul și ezitățile, tristețile și singurătățile. Mă consolez cu ideea că niciunui personaj nu-i este dat să piară la comandă – tu te vei risipi când îți va sosi timpul, în vreme ce eu voi rămâne un pervers nepieritor.

Ciudate gânduri, nu-i așa? Mă neliniștește această oră târzie, gândul statornic că acum, chiar acum aș putea să aleg altceva, să las trenul și să rămân în această stație cu peronul pe stânga, de la capătul unei linii înfundate din condei.

Încerc să închid ochii și să adorm, să mă întorc pe târâmul zmeilor. În vis, ca-n basme, toate dorințele ți se împlinesc. Mi-ar place să visez o gară metropolitană, cu pasaj subteran pentru călători și garduri între terasamente, cu chioșcuri unde se pot cumpăra suc de roșii și țigări fără filtru la orice

oră din zi. Ai prins imaginea? Pe pavajul placat cu pătrățele galbene de ceramică, un bătrân cu ochii lacomi să joace fotbal cu o monedă scăpată jos. Să vrea s-o ridice, dar să nu-l lase pântecul hipertrofiat. Ori artrita. Ori vertijul provocat de fluctuația de tensiune arterială.

Să-și dorească inimaginabilul la ora imposibilului.

Să se mulțumească să-l șuteze cu obidă, să rostogolească banul cale de câțiva metri, niciodată înspre șine și să-i asculte neputincios clinchetul, până când un țăran cu palmele pline de humă va pune capăt crudului joc: va ridica discul de metal cu nevinovăție și-l va strecura în chimir fără nici un comentariu.

Să-i privești de pe o bancă, printre siluetele unor sportivi uniformizați de treninguri, nerăbdători să plece la munte, undeva în cantonament.

Ba nu, n-aș dori să te întâlnesc în vis. Ți-aș reproșa supărat:

- Încetează cu prostiile și lasă experimentele literare pentru diletanți. Ceea ce faci reprezintă o modalitate forțată de a comite proză. Mă arunci în patul unde iubirea vieții mele tocmai a ațipit și începi să fabulezi, să scrii despre fapte neîntâmplante, căutând să obții aparența veridicității dintr-un colaj de iluzii derizorii. Mai bine reinventează trama, înșfacă tăriile sufletului, dă cu ele de pământ și spune-mi povestea unei povești adevărate...

- Să încep cu „a fost odată ca niciodată”?

- Începe cu „acum”.

„Sunt aici și acum...” – te-a trezit cândva Dana, studenta de la științe economice, întâlnită pe plaja unei veri cât un bilet de tabără la Costinești.

Insist:

- „Sunt acum...”

- Sunt acum, ca-ntotdeauna, un zmeu rutinat. Un leu paraleu, grozav și derbedeu. Joc popa-prostul cu Ileana Cosânzeana, mezina împăratului Roșu al XIV-lea. Fermecător bătrânel, individul. Și-a măritat celelalte fiice de mulțișor, fără ajutorul meu. Fata de împărat îl așteaptă pe Făt-Frumos, iar eu să primesc mandatul poștal. L-am prevenit pe agitatul Clipici (așa l-au poreclit supușii de când a introdus semafoare în intersecțiile târgurilor) să fie punctual, altfel mă voi vedea nevoit să nesocotesc prevederile contractului. Am fâgăduit, negru pe alb, să nu mă ating de preacurata-i odraslă. Între noi fie vorba, nici n-aș avea motive s-o fac. Pacea

casei, înainte de toate! Nu-l are pe „vino-ncoace” și se poate mândri cu o gândire mai plată decât un fund de sertăraș dintr-o noptieră oarecare. N-a învățat-o nimeni cum să gătească și mi-a inundat baia cu prima ocazie, imediat după sosire, când a dorit să spele praful adunat pe drum. Acum trișează fără să clipească și crede că nu bag de seamă. Treacă de la mine.

Am o meserie ingrată. Viața în doi este mai interesantă. Adică ar fi, dacă n-ar trebui să pierd luni și ani așteptând. Se găsește tot mai rar câte un flăcău dispus să-și scoată pielea la vânzare îndărătul unei lănci. De la o vreme încoace, sunt în vogă mezalianțele, spre bucuria Cenușăreselor. Bătrânii crai cu multe fete de măritat nu se bucură defel văzând conjunctura. Au încercat mai întâi să le ferească de ispită cu forța și le-au încuiat cu șapte lacăte în foișoare socotite ca inaccesibile. Parcă poți să te pui cu mintea muierescă! Ca să evite păcărăniile nedorite, tații au apelat în cele din urmă la serviciile noastre. Afacerea merge bine, am strâns o avere frumusică. Uneori, cu două-trei zile înainte ca voinicul să-și cabreze bidiviul în fața palatului, primesc o înștiințare și o sumă de bani. Dacă sacul cu galbeni e cam fleșcăit, înseamnă că Maiestatea Sa Tătănele încă nu-și propune să devină socru-mic și-i îndeplinesc voia. Nu regret nici atunci când trebuie să mă dau bătut. Dincolo de avantajele materiale mult mai consistente, trăiesc un sentiment inedit, ceva asemănător emoției simțite de un preot sau un ofițer de stare civilă în fața unei perechi de tineri fermecători.

Prin aer, vâjâie un buzdugan și izbește *bum-bum!* în tăblia mesei, împrăștiind cărțile de joc. Domnița tresare, apoi fuge să se-nfrumusezeze. O aud fredonând cu nasul în oglindă: „*One day my prince will come...*” – prințul hărăzit va sosi într-o bună zi, de ce n-ar fi aceasta chiar astăzi?

Sărăcuța, n-are nici un motiv să se bucure. Un singur individ își anunță astfel sosirea, bătând de două ori și acela este vărul meu, poștașul.

- Încerci să schimbi vechea poveste, scribule. Nu m-ai convins. Stă în firea poveștii ca, după diferite încercări, Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana să se căsătorească și să trăiască fericiți până la adânci bătrâneți, să-și crească netulburați progeniturile, să lase în seama slujnicilor cumpărăturile și spălatul rufelor, mersul la serviciu, prepararea buca-

telor, curățenia și cititul romanelor „roz”, de fix o sută douăzeci și opt de pagini. Totul va deveni atât de șters în viața lor încât basmul își pune singur punctul final în toiuș nuntii: „*Și-am încălecat pe-o șar și v-am spus povestea mea, dar acum țuști! la culcare, că mâine în zori trebuie să mulg vaca și să vă peticesc nădragii, pui de lele ce sunteți!*”

Desigur, poți să speculezi figura confuză a zmeului, Antivoinicul de neînțeles de pe celălalt tărâm, Sburătorul răpitor de fete, un simbol care adună laolaltă teama de necunoscut, imensa presiune generată de dorințele interzise și isteria patologică provocată de neîmplinirea erotică.

Poți să te ascunzi în tine, cunoști atât de bine traiul zmeilor, căci tu însuși ești unul dintre ei, săraca rudă prin plâsmuire. Te-am urât cândva, căci bărbații din tine au fost cândva primii iubiți din viața tuturor fetelor cuminți, precum Maria și nu eu, întârziatul, omul pe pieptul căruia a plâns pentru prima oară femeia. Notează, scribule, nu dori să știi cum am aflat, nu-mi cere dovezi de prezentat în instanță. Eu sunt glasul conștiinței tale, murmurul curat al frământărilor care mă vor face să pierd trenul de dimineață.

Veghea îmi rânduiește gândurile. Scribule, simți nevoia unui reper? Poate dorești să afli, de exemplu, ce indică acele ceasornicului. Te asigur că n-are nici o importanță. Se grăbește. Întotdeauna merge înainte cu cel puțin zece minute înainte. Am numit acest interval „*coeficient de trândăveală*”.

Maria a aprobat inițiativa. Nu-i stă în obicei să sară din pat la zornăitul deșteptătorului, ci se răsucește alene, se întinde dintr-o margine în cealaltă ca o pisicuță dornică de răsfaț. Mișcarea curge dintr-o bucată, mâinile alunecă înainte, deschide palmele ca și cum s-ar pregăti să arunce ceva, fața i se pierde în pernă, călcâiele răvășesc sacul de dormit transformat în plăpumioară. Și, pentru câteva momente, dispăre de lângă mine.

Apoi se adună pe neștiute și se ghemuiește cu capul, cu mâinile, cu sufletul pe pieptul, umărul și brațul meu. Mi-a interzis să-i tulbur aceste clipe matinale când își răsfireă amintirile și le perindă pe după geana hotarului dintre existență și iluzie. Pot doar să-i cuprind trupul și să-i aștept întoarcerea din celălalt tărâm. Visează cu ochii deschiși. În lumea din colțul dimineții rotunjite ca o pită coaptă într-un cuptor de la țară, prințesa Maria hăituește

zmeii celibatari. Jocul – căci vânătoarea pornește dintr-o pornire ludică de nestăpânit – n-are reguli precis stabilite, nici învingători sau învinși. Scopul este confuz, iar miza necunoscută. În linii mari, trebuie să intuiești și să îndepărtezi ezitățile oponentului.

(Isabela, văduva țesătoare, se temea de oglinzi. N-am întrebat de ce și n-am aflat multă vreme explicația. Trecerea dintre lumi seamănă cu o culme îngustă delimitată de prăpăstii adânci.)

Mă întreb câte fete ți-au fugit dintre brațe doar ca să se mărite cu primul ideal casnic întâlnit în cale. Crezi că a venit timpul să mă ascund într-un golf, să amarez corabia cu parâme prinse de țărni și să încălț papucii? Nu ți-ar conveni, scribule. Ca să-ți ademenești publicul, ai nevoie de dezmaț, orgii, zamparalături: mâini strecurate pe sub fuste, bluze descheiate, tricouri sumesite, cămăși de noapte smulse ca un ambalaj sfâșiat cu nerăbdare, coapse lipite de șolduri, palme ce frământă sânișori pietroși de adolescente naive – țuguiești cu sfârc, lipsite de obolul maternității. Goliciuni în coliziune: zvârcoliri, gemete, extaz, îndoieli, lacrimi tamponate cu colțul pernei.

Stai în fața foi de hârtie – albă, nemototolită, curată – și aștepti destăinuirile ce nu mai vin. Ai vrea să afli dacă ne dezbrăcăm pe nevăzute, dacă Maria mă mușcă atunci când se înfierbântă, dacă mi șoptește că a fost minunat în vreme ce-mi întoarce spatele ca să-i încheie sutienul.

Rămâi în bună pace, lasă-ți fantezia să coloreze așteptările necititorilor – va împetrișta camerele adolescentine, tapetate cu boiuri feminine desprinse din paginile tabloidelor specializate în vânzarea de carne cipilită. Nu, scribule, dragostea nu este un obiect de dus la Consignație, cu prețul afișat pe o

etichetă de carton. Lângă mine ticăie un deșteptător, cândva pus să ridice în picioare toată casa înainte de ivirea zorilor, acum cu soneria blocată. Trenul rezervat de tine nu mai circulă pe aici, nu există nici un peron, căile ferate au dat faliment în anii marilor hoții, printre traverse și șine au răsărit copăcei: în dreapta stejari și-n stânga tei.

Nu-mi doresc nicio nouă fugă în căutarea unei himere manevrate de tine. Stau întins lângă Maria și-i ascult respirația, așa spune șoptită și mă simt eliberat de gândurile străine pe care mi le-ai îndesat cu pana sub țeastă. Acum pot să adorm liniștit, să mă scufund în visare, prințesa mea străbate în continuare tărâmul oamenilor perechi. Te simt contrariat, neputincios, secătuit de vlagă – de aceea, înainte de a mă retrage din lumea imaginată de tine, voi încheia povestea așa cum niciodată nu te-ai fi gândit s-o termini:

- Vărul meu îmi întinse pergamentul pecetluit, stropit cu rouă culeasă de pe petalele trandafirilor și-mi transmise vestea că zmeul cel mic, frate-meu, va sosi înspre seară ca să mă schimbe. E timpul să-și facă și el un rost, abia așteaptă să deprindă meseria de gardian al prințeselor nubile. Scrisoarea mi-a trimis-o nevastă-mea. Deși am îmbătrânit împreună, și-a păstrat inima tânără și-i plac gesturile exagerat de romantice. În timpul lungilor zile de veghe, am compus câteva sonete noi și le-am pus pe note. Și zmeii se pricep la așa ceva și sună bine, mai ales atunci când se acompaniază cântând la joagăr.

N-am înțeles niciodată de ce suntem prezentați ca ticăloși, proști, violenți, urâți și celibatari.

Oamenii au obiceiul să-și formeze tot felul de păreri preconceptuate despre tot ceea ce nu pricep. Fără niciun pic de temeii.

Regăsirea

(urmare din p. 14)

recum în treacăt, în chiar ziua plecării sale la școală pentru anul al doilea de studii. Purta mândru frumoasa uniformă de elev-militar. Eram și eu în uniformă de ostaș. Venisem acasă într-o permisie pentru a susține examenul de admitere la facultate.

Ne-am îmbrățișat scurt, ne-am privit cu zâmbetul pe buze, eu am scăpat două lacrimi de bucurie nostalgică și, încet-încet, am trecut de la prezentul succint la cronica vastei copilării și adolescențe, cum ni s-a părut a fi pe vremea aceea, cine mai trăiește, cine nu, și din nou la prezent cu necazurile și bucuriile sale. Îi zgândărisem amintirea părinților, pentru care păstrează onorabil imagini ideale, cu toate greutatea generate de turbulențele vieții. Este mulțumit până în proximitatea mândriei oneste de parcursul carierei

sale. A perceput realitatea de la noi și din alte părți ale Terrei cu ochii profesionistului, dar și cu cei ai sufletului. I-am încrâncenat replica întrebându-l dacă regretă în vreun fel faptul că a servit sub jurământ un regim politic dictatorial. Mi-a plăcut această atitudine verticală: „Am fost în slujba patriei și a drapelului armatei române, și nu a conducătorilor politici”. Pe chip i se citea mândria nedisimulată.

Am rămas și suntem prieteni. Sandu mă sună din timp în timp să mă întrebe ce mai fac, ce se mai întâmplă pe la noi și, atenție!, să-mi divulge care sunt evenimentele de top, sau cele picante, din județul și orașul copilăriei noastre. I-am destăinuit intenția de a-l prinde cu un interviu. „Lasă, că va veni și ziua aceea!”

Îi intuiesc zâmbetul. Doamne ajută!

Atracție

Dacian JURJ

Mă plimbam pe acel vârf de deal, privind din când în când în vale. Temătoare parcă, stăteam în expectativă. Deocamdată nu eram sigură de ceea ce urmează să se întâmple, dar simțeam că va fi ceva. Parcă într-o altă lume, un cort mare se ridicase la poalele dealului. O mulțime de oameni se mișcau aproape haotic în jurul cortului. Mi-am dat o șuviță de pe ochi în momentul în care un vânt cam rece, tomnatic, a început să adie. Privirea mi-a fost atrasă de cerul fără nori, pe care soarele se înălța și cobora cu repeziciune. Părea că au trecut ani de când stăteam acolo, așteptând ceva. Dar nu mă deranja; asta îmi era menirea. Trebuia să stau și să aștept să apară ceva. În tot acest timp, îmi analizam gândurile, îmi structuram acțiunile în minte, încercând să fiu pregătită pentru ce va urma. Viteza cu care soarele se deplasa nu îmi era deloc străină, din contră, era ceva aproape normal. Se întâmpla adeseori între două etape importante. Acum stăteam liniștită, consumând toată acea energie pe care o simțeam în interiorul meu. Inima îmi bătea puternic, iar corpul meu răspundea la toate simțurile prin care treceam. Simțeam nevoia să mă așez, să simt apropierea naturii, să îmi las capul și părul în iarba deasă, curată, de un verde tomnatic. Nările mi se delectau cu mirosul dulceag al ierbii, mai puternic pe alocuri, probabil datorită animalelor care o mâncau, lăsând firicele rupte și oferindu-mi acel miros inconfundabil. Îmi aducea aminte de un alt miros pe care niciodată nu l-aș putea uita, acel miros specific unei ape curgătoare. Apa aducea cu ea o combinație unică de miros de pește, de apă stătută și de nămol. Ambele au făcut atâta timp parte din viața mea și în ambele mă refugi-am atunci când aveam nevoie să evadesc. Mă aruncam goală în apele învolburate, luptându-mă cu valurile, cu vârtejurile și cu acele creaturi alunecoase din adâncuri. O dată am simțit trecând pe lângă picioare un pește lung, mare și plin de mucus. Pentru moment am crezut că era un buștean, dar când am scos picioarele și le-am văzut pline de un dezgustător mucus, ce mi se întindea la atingere, și care purta cu el mirosul oribil al peștelui, mi-am dat seama cât de norocoasă eram că am scăpat. Mai aveam un loc doar al meu, o poieniță în care îmi plăcea să mă răsfaț atunci când aveam nevoie de singurătate. Mă duceam acolo și îmi așezam capul pe o rădăcină acoperită de mușchi. Era un peisaj feeric, parcă scos din basme, în care îmi era teamă să șoptesc vreun cuvânt, pentru a nu deranja spiritele care trăiau acolo. Într-o dimineață, am alergat înspre poieniță, bucuroasă că am toată ziua la dispoziție pentru mine. M-am oprit fascinată de ima-

ginea pe care o vedeam în fața mea, parcă un tablou pictat de un impresionist. Totul în jurul meu era plin de rouă, fiecare fir de mușchi verde-deschis era umed, captând razele soarelui, care străbăteau prin frunzișul pădurii. Adierea vântului făcea plantele să se miște, iar reflexia razelor soarelui dădea impresia că totul în jurul meu a prins viață, totul tremurând într-un dans de neconceput. Am privit fascinată până când soarele se afla deja deasupra mea, spunându-mi că a venit și momentul meu.

Acum stau cu capul pe iarba verde, proaspătă, și privesc în albastrul infinit al cerului. După niciun minut am fost nevoită să îmi îndrept privirea înspre un punct tangibil, terestru, deoarece cerul devenise un tot fără dimensiune. Mi-am îndreptat puțin atenția spre agitația de jos, din vale. Cortul ridicat sporise interesul trecătorilor, în jurul lui apărând o mulțime de scene și corturi mai mici. Părea a fi un festival de muzică, unul dintre acelea care țineau zile în șir. Îmi plac aceste festivaluri pentru că îmi oferă oportunitatea perfectă de a găsi persoana căutată. Se adunau mii de oameni la un festival de muzică, oameni din toate zonele, oameni diferiți, tineri sau în vârstă, frumoși sau urâți. Acum vedeam acolo numeroase tarabe în care se vindea turtă dulce, în toate culorile pământului, tarabe unde se confecționau baghete magice și tarabe de unde răsunau sunetele calde ale muzicii. Am închis pentru câteva clipe ochii, pentru a asculta acele sunete care îmi încălzeau sufletul, permițându-mi să îmi conserv energia. Când i-am redeschis era deja o altă zi, soarele fugind la fel de rapid în înaltul cerului. Am decis că e timpul să mă îndrept spre festival. Trebuia să observ și să găsesc motivul pentru care sunt aici, acum. Cu cât mă apropiam mai mult de cort, cu atât zgomotul ambiental era tot mai puternic. Zarva oamenilor era acoperită doar de cuvintele trâmbițate de către un domn îmbrăcat într-un costum de epocă, purtând pe cap un joben, și care își chema publicul printr-o pâlnie veche. Am trecut pe lângă el, simțindu-i privirile avide urmărindu-mă. S-a oprit din strigat pentru a-mi urmări mișcările. M-a petrecut cu ochii, până când am dispărut după o tarabă plină de eșarfe colorate, mișcătoare, parcă vii. Apoi sunetul vocii lui s-a făcut din nou auzit. Trebuia să găsesc ceva acolo. Trebuia să existe un motiv pentru care mă aflam în acel loc. De nicăieri a apărut în fața mea băiatul pe care îl căutam. „Deci el este motivul!” Când privirile ni s-au întâlnit, în jurul nostru totul a înghețat. Nu se mai auzea niciun zgomot, nicio răsunare, nici păsărelele nu mai zburau. Totul s-a oprit, in-

clusiv soarele pe cer și-a încetinit mișcarea. Îi vedeam ochii de un verde-deschis, înspre auriu, privindu-mă surprins, plăcut surprins. Pe chipul lui se citea mirarea și un ușor zâmbet începuse să își facă apariția în colțul gurii. M-am apropiat de el, pentru a-l vedea mai bine, pentru a-l studia. Pe lângă toți ceilalți, încremeniți în jurul lui, ieșea în evidență fără să facă nici cel mai mic efort. Cu siguranță că el era conștient de acest lucru. Pe măsură ce mă apropiam de el, puteam să îi observ hainele, bluza de in subțire și pantalonii tăiați în câteva locuri. Părul îi era dat pe spate într-un mod cât se poate de rebel, încercând să arate o atitudine de nepăsare față de felul în care arăta. Dar ceva nu era în regulă cu el. Simțeam ceva în stomac, niște furnicături care îmi stârneau curiozitatea, care mă făceau să mă apropiu de el, să îl adulmec, să îl ating, să mă asigur că este real. M-am învârtit de câteva ori în jurul lui, observând fiecare cută, fiecare detaliu, indiferent cât de mic ar fi fost. Liniștea din jurul meu, toate acele ființe care își opriseră mișcarea, înghețaseră în poziția în care se aflau când ochii mei i-au întâlnit pe ai lui, dându-mi o stare de bine, de beatitudine. Nu înțelegeam ce se întâmplă cu mine și ce înseamnă toate acele trăiri. Băiatul stătea nemișcat, hipnotizat, așteptând eliberarea.

M-am retras spre locul în care mă aflam, când totul a înghețat în jurul meu. O ultimă privire aruncată înspre acel băiat și, apoi, agitația și zarva au cuprins întregul loc. Doar el a rămas neclintit, uitându-se la mine. Părea cumva contrariat, nesigur de ceea ce urmează. Părea că nu are puterea necesară pentru a veni spre mine, ceea ce m-a îndemnat să fac eu primii pași.

- Cred că pe tine te caut, am spus subit, fără introduceri.

Chipul mirat al băiatului m-a făcut să înțeleg că vorbele mele nu aveau nicio noimă pentru el. Dar nu voiam să îi explic nimic. Simțeam doar nevoia acută de a fi alături de el, de a rămâne în apropierea lui. Îi puteam vedea energiile cum vibrează în jurul lui, formând o aură de culoare albă. Știam că albul în aura unui om însemna că acea persoană era foarte deosebită, înzestrată cu calități excepționale. Și băiatul acesta avea aura albă. În mintea mea, lucrurile începeau să capete o semnificație. Și ultima persoană a avut aceeași aură. Și cel de dinainte la fel.

- Acum înțeleg de ce tu ești cel care...

Băiatul a dat din mână în semn că nu înțelege, ridicând totodată din umeri. În continuare, era atât de emoționat încât nu reușea să formeze o propoziție.

- Nu-i nimic, o să îți explic. Haide cu mine, i-am spus întinzându-i mâna.

Primul contact al mâinilor noastre a venit cu șiroaie de impulsuri și cu un fior intens trecând prin coloană. Îmi simțeam mâinile umede, transpirate, efectul direct al emoțiilor. Dintr-odată, gura îmi era uscată, simțeam nevoia să beau puțină apă. Soarele parcă explodase deasupra noastră, razele lui încălzind mult prea tare. Nu înțelegeam de ce se comportă așa, de ce s-a oprit deasupra noastră, de ce băiatul de lângă

mine mă făcea să mă simt atât de ciudat. Am început involuntar să mă gândesc în trecut, la sentimentele pe care le-am trăit alături de ceilalți. Niciodată nu au avut o asemenea intensitate. Acum totul era la superlativ, inclusiv bătăile inimii. Pentru prima dată de când mă știu, simțeam că nu pot controla situația, deși ceea ce se întâmpla în jurul meu spunea altceva. Dacă nu reușeam să îmi adun cât se poate de repede gândurile împrăștiate, atunci cu siguranță că urma să pierd controlul întregii situații.

Mi-am retras mâna pentru a mă liniști puțin și pentru a încerca să înțeleg ce se întâmplă cu mine.

- Ce mi-ai făcut? l-am întrebat încet, privindu-l atent, stăruind în ochii lui mari, limpezi, goi, care se uitau pierdut undeva în lateralul meu.

- Nu înțeleg, a îngăimat el primele cuvinte, nu înțeleg ce se întâmplă cu mine! spunând acestea, s-a întins înspre mâna mea, prinzând-o tandru între degetele lui.

M-a privit în ochi, parcă știind că stomacul mi se contracta spasmodic, în picioare rămăsesem fără niciun strop de forță, iar genunchii mi se înmuiaseră. Aveam nevoie să mă sprijin de ceva, dar nu era nimic prin preajmă. M-am uitat cu disperare în jur, pentru că trebuia să stau puțin jos, să îmi trag sufletul, să mă calmez și, apoi, să încerc să gândesc la rece tot ceea ce se petrece. Trebuia să existe o explicație. Dar el a simțit slăbiciunea mea și a făcut un pas pentru a veni în ajutorul meu. Un pas care a făcut mai mult rău decât bine, pentru că emoțiile deveniseră și mai mari. Mă țineam cu o mână de stomac, în timp ce cealaltă era în continuare prinsă în strânsoarea degetelor lui. Vedeam cum se transferă energia mea înspre el, prin acel contact. Nu mai avusesem niciodată parte de asemenea trăiri. Nu știam ce se întâmplă cu mine.

- Trebuie să stau jos, am reușit să leg și eu câteva cuvinte. Am nevoie de un pahar de apă. Ce mi-ai făcut? am întrebat încă o dată, primind de la băiat același răspuns, și anume umerii ridicați în semn de necunoaștere.

- Când ți-am atins mâna...

- Ai simțit și tu? l-am întrebat intrigată și simțindu-mă puțin mai bine, pentru că găsisem o bucată de gard din cărămizi pe care puteam să mă așez, să mă întrezesc.

În aer simțeam un miros dulce, zaharat, combinat cu puțin ars. Vântul începuse să adie ușor, aducând cu el un aer înmiresmat de mirodeniile puse în mâncărurile care se preparau la o tarabă apropiată de noi. Zidul din cărămidă era rece, reușind să îmi străpungă simțurile și să îmi potolească bătăile inimii. Picioarele mele goale se legăneau în aer, iarba verde și ușor umedă mângâindu-mi tălpile. Era ceea ce aveam nevoie pentru a-mi reveni pe cât se putea din acea stare euforică, în care mă aruncase acest misterios băiat.

(Fragment din romanul *Sentient* de Dacian Jurj, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană.)

Atitudinea sălăjenilor în timpul foametei din anii 1946-1947¹

Dănuț POP

„Purtați sarcina unii altora și așa veți împlini legea lui Christos”. Cu aceste cuvinte se încheie apelul „Comitetului Județean de Ajutorare a copiilor din Moldova”, din 18 septembrie 1946, adresat tuturor sălăjenilor. Apelul este păstrat în fondul arhivistic „Prefectura județului Sălaj - Comitetul de Ajutorare a Regiunilor Secetoase”². De ce a fost nevoie de constituirea unui astfel de comitet? De ce acest apel?

Primăvara anului 1945 aducea sfârșitul războiului mondial. Pacea mult așteptată. Vremea refacerii. Dar țara avea de plătit mari despăgubiri de război, prevăzute în convenția de armistițiu. Mii de vagoane de alimente și alte bunuri luaseră, și luau încă, calea U.R.S.S. Reforma agrară întârzie lucrările agricole. Și, peste toate, vine seceta. În vara lui 1945, dar mai ales în 1946. Pentru o țară ca România, cu mai mult de 80% din populație la sate, seceta însemna ce era mai rău. Cea mai afectată regiune a țării a fost Moldova, unde seceta a luat forme apocaliptice³.

Se iau măsuri. La nivel național, se creează „Comitetul de Ajutorare a Regiunilor Secetoase”. Apoi, filialele județene. Așa apare și comitetul județean din Sălaj. Dar nici Sălajul nu o ducea, în acei ani, bine. Economia, căile de comunicație, erau distruse. Oamenii locului, disperăți. Seceta nu-i ocolise nici pe ei. Presa locală abundă, de altfel, în articole referitoare la consecințele secetei și la combaterea ei⁴.

Și totuși, sălăjenii vin în sprijinul celor mai greu încercați decât ei. Fac dovada omeniei. Apelul comitetului județean, în limbile română și maghiară, afișat pretutindeni, dar publicat și în presă, prezintă astfel situația: „Seceta năpraznică, ce a băntuit anul acesta, în toată țara, care a atins în parte și județul nostru, a pârjolit până în temelii pământul binecuvântat al Moldovei (...). Izvoarele, văile și râurile au secăt. Dela un capăt la altul al Țării Moldovei, spec-

Comitetul C.A.R.S. jud. Sălaj.

193

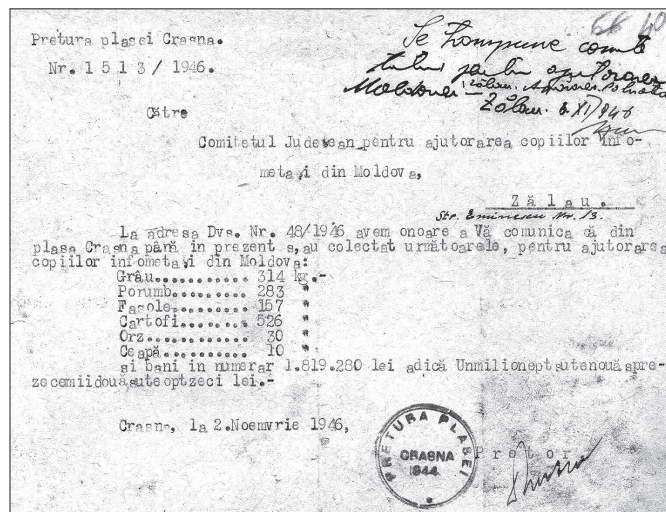
Situația

Colectarea de la infirmitați până la data de 15.7.1947

Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca	Seca
1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000

Președinte
Secretar

Colecta centralizare

Colecta Crasna

trul înspăimântător al foamei și secetei a cuprins fără de milă oamenii și animalele. Țăranii dela sate și-au părăsit casele și gospodăriile și pribegesc, împreună cu animalele lor, prin țară, în căutarea unei bucăți de pâine pentru copii și iarbă pentru dobitoace. Mamele își strâng copiii la sânul veștejit de foame și asistă neputincioase, în durerea lor sfâșietoare, cum le mor sute de copii zilnic de foame și mizerie”. Și, în final, decizia luată de autorități: „Am hotărât să aducem în județul nostru, 2000 de copii, cari vor fi repartizați la familii și cămine. Primiți-ii și îngrijiți-ii cu părintească dragoste”.

Comitetul județean de ajutorare, constituit la 12 septembrie 1946⁵, este condus de prefectul județului Sălaj, Eugen Chișiu. Are în componență alți fruntași sălăjeni: Liviu Truțașiu, protopopul greco-catolic, Iacob Ponga, protopopul ortodox, Benjamin Varju, protopopul romano-catolic, Köblös Andrei, protopopul reformat, Solymos Ivan, primarul Zalăului, Gheorghe Sabău, reprezentantul B.P.D., doamna Vaida Gheorghe, reprezentanta Uniunii Femeilor Antifasciste Române, doamna Köblös Andrei, Dr. Krausz Bernat, medic, Jakabfi Nicolae, director de bancă, doamna Varvarichi, doamna Opriș Ioan, reprezentanta Reuniunii Mariane, Lt.col. Vlădoiu Scarlat, comandantul garnizoanei, maiorul Constantin Bălăban, comandantul Batalionului 7 Vânători de Munte.

În ședința de constituire se iau și primele hotărâri: redactarea Apelului menționat, începerea colectărilor de bani și produse, organizarea de comitete de ajutorare în plăși și comune. Ședințele comitetului jude-

țean urmau a se desfășura săptămânal, joia, „de la ora 5 după masa, la sediul Apărării Patriotice”, membrii fiind atenționați că „în caz contrar, dacă va lipsi de la două ședințe va fi șters din oficiu ca membru comiteului”⁶.

În aceeași zi, Prefectura Sălaj emite o dispoziție prin care cere ca în fiecare plasă să fie constituit un comitet, iar acesta să fie compus din pretorul plășii, medicul de circumscripție, protopopii diferitelor culte, inginerul agronom, șeful judecător, șeful sectorului sau postului de jandarmi, reprezentantul Blocului Partidelor Democratice, reprezentanții Uniunii Femeilor Antifasciste Române și Apărării Patriotice și alți șefi de autorități ce vor exista la reședința plășii.

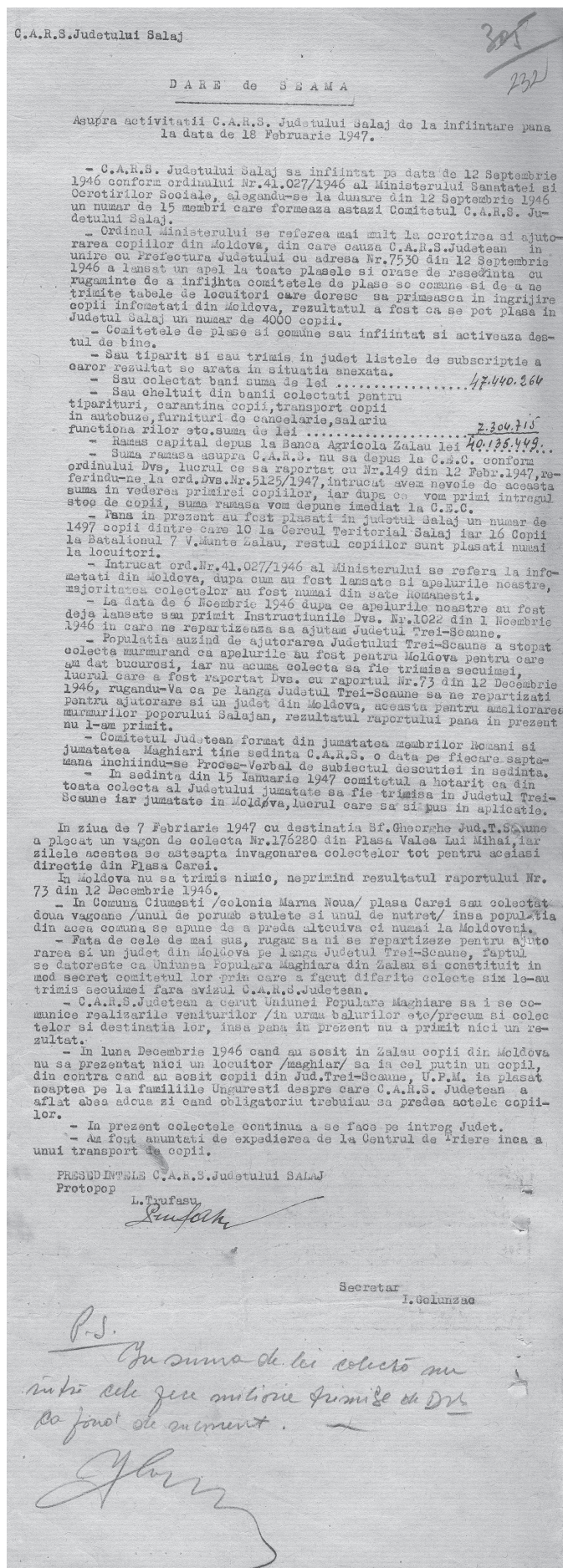
În comune, dispunea Prefectura, comitetul să fie alcătuit din primar, notar, medicul de circumscripție, șeful postului de jandarmi, agentul agricol, reprezentantul B.P.D., reprezentanta U.F.A.R., reprezentantul Apărării Patriotice, ajutorul de primar sătesc din satele componente și doi-trei țărani mai de vază din comună.

Fiecare comitet comunal trebuia să întocmească un tabel cu următoarele rubrici: „Numele locuitorului ce dorește a lua în întreținere copii din Moldova până la noua recoltă; Domiciliul și numărul casei; Starea familiară, câți copii are; Numărul copiilor ce voește a primi cu arătarea sexului și etatea; Observații, unde se va arăta garanția morală ce prezintă cel în cauză. Copii ce se vor aduce pentru întreținere vor fi între 7-15 ani” (întâlnim, în alte documente, și vârsta de 6-14 ani, n.n.). Tabelul trebuia înaintat prefecturii până la 20 septembrie 1946⁷.

Sălăjenii răspund de îndată. Se oferă să primească în îngrijire copii. Tabelele cerute se întocmesc în termenul prevăzut. Așteptările autorităților sunt cu mult depășite. Cei 2000 de copii planificați a fi găzduiți de sălăjeni, cu „obligația celui ce-și asumă răspunderea întreținerii unui copil de a-l supraveghea îndeaproape și de a-l educa ca un adevărat părinte”⁸, câte 200 pentru fiecare plasă, devin, după primirea și centralizarea tuturor listelor din comune la prefectură, circa 4000⁹.

În același timp, sălăjenii adună, din puținul lor, grâu, porumb, fasole, cartofi, orz, secară, ceapă, făină de grâu, făină de porumb, bani în numerar ș.a. Ajutoarele acestea, colectate din fiecare sat și comună, sunt trimise spre Moldova, dar și spre județul Trei-Scaune, repartizat de Comitetul Central al C.A.R.S., spre ajutorare, județului Sălaj¹⁰.

Copiii sosiți erau primiți de autoritățile locale, cazați câte o zi la Primăria comunei respective, hrăniți, evaluați medical și trimiși la familii. Copiii grav bolnavi sunt duși la spital (din Zalău, Șimleu Silvaniei, Carei), cei mai puțin grav tratați în dispensarele sau infirmeriile comunale, iar după însănătoșire erau trimiși familiilor unde au fost repartizați. De regu-

lă, familiile primesc câte un copil, dar sunt și cazuri când iau în întreținere doi sau chiar mai mulți¹¹. Au fost și cazuri, puține, de copii care, după repartizare, au „fugit în Moldova acasă”¹², sau, mai multe, de copii care au murit prin spitale¹³. Condițiile în care trăiesc copiii sunt verificate periodic de președintele comitetului județean de ajutorare, protopopul Tru-fașiu Liviu, de alți membri ai comitetului sau de autoritățile locale.

Începând din august 1947, se întocmesc tabele cu copiii care doresc să se reîntoarcă acasă, asigurându-se însoțitori pentru transportul în siguranță, dar și tabele cu cei care doresc să rămână în Sălaj¹⁴.

Și presa locală scrie despre activitatea comitetului județean. Sub titlul „Din munca CARS-ului în județ”, „Graiul Sălajului”, din 8 mai 1947, arăta că, „până în ziua de 1 Aprilie 1947, au fost plasați în județ 2.650 copii români, 1.300 secui și 113 evrei, în total 4.063 copii. Colectele în bani se cifrează la cca 80.000.000 Lei, iar alimentele colectate la cca 70.000 kg, dintre care până acum două vagoane au fost trimise pentru Secuime”.

Ziarul publică și o scrisoare trimisă sălăjenilor de autoritățile din Iași, pe care o consemnăm, parțial, aici: „În numele părinților, care din cauza neasemuitelor dureri ce s-au abătut asupra Moldovei, dureri provocate de războiul distrugător și cei doi ani de secetă, și-au despărțit pruncii dragi dela sânul lor, vă transmitem cele mai vii mulțumiri și adâncă recunoștință, pentru frățeasca și caldă primire, ce ați binevoit să faceți acestor copii oropsiți ai soartei. Suntem ferm convinși noi, ca și părinții ce și-au pus nădejdea în frații ardeleni, că acești copii, în familiile binevoitoare, unde se adăpostesc, nu vor simți lipsa părinților lor rămași în Moldova suferindă”. Cu adăugirea că, din cei cca. 40.000 de copii repartizați la familii din toată țara, peste 4.000 au ajuns în Sălaj, credem că alte concluzii sunt de prisos.

¹ Un unchi de-al meu a fost căsătorit cu o moldoveancă. M-am întrebat, încă de mic, unde și cum s-au putut întâlni unchiul, din Chichișa, Sălaj, cu mătușa, dintr-un sat din Moldova? Pentru că toate rudele mele, unchi și mătuși, erau căsătorite în sat sau, cel mult, în satele vecine. Am întrebat-o pe mama (și ea, consăteană cu tata!) și am aflat că mătușa a rămas aici din vremea „marii secete”, care a lovit Moldova la sfârșitul ultimului război mondial. Că a venit de acolo ca să nu moară de foame. Că a fost primită și ocrotită de o familie din satul vecin, Românași. Acum, documentele de arhivă mi-au întregit răspunsul. Ele ne spun că plugarul Spătar Ioan, din Unguraș, Sălaj (astăzi, Românași), își exprima dorința (ca atâția alții, din Românași, Chichișa și din toate celelalte sate ale județului!), în toamna lui 1946, de a lua în îngrijire „până la recolta viitoare” o fată din Moldova. Așa a ajuns în Românași, Snapu Constanța, fiica lui Costache și Floarea, din județul Neamț. Și nu a mai plecat înapoi (decât în vizite!). A devenit, prin căsătorie, mătușa mea! Dar documentele păstrate în arhivele Sălajului oferă mult mai multe informații despre acea perioadă. Aici, încerc să prezint doar câteva, cu speranța că tema ar putea

Primăria orașului de reșed. Zăla u .
Nr. 5591/1946. adm.

Concept P. dinu 135

T A B L O U

despre locuitorii orașului Zăla u, cari primesc în îngrijire copii din
Regiunile bătute de secetă din Moldova.

Nr. crt.	Numele și promisiunile	Domiciliul	Profesiunea	Sexul și vârsta Obs. copilului
1.	Iuliu Cheresesiu	Zăla u sect. Ortelec Nr. 128	preot	1 fată
2.	Gaba Ioan	"	145 plugar	1 "
3.	Branda Nicolae	"	177 "	1 băiat
4.	Chiș Gheorghe	"	276 "	1 "
5.	Pop Ioan	"	214 "	1 fată
6.	Terheș Ioan	"	272 "	1 "
7.	Olar Petru	"	306 "	1 "
8.	Nemeș Ioan	"	241 "	1 "
9.	Terheș Petru	"	230 "	1 "
10.	Chende Alexe	"	97 "	1 băiat
11.	Perneș Nicolae	"	172 "	1 fată
12.	Marian Gheorghe	"	255 "	1 "
13.	Brindea Floare	"	141 "	1 "
14.	Săbaș Vasile	"	234 "	1 băiat
15.	văd. l. Terheș Floare	"	216 "	1 "
16.	Pop Flore I. Vasile	"	"	1 fată
17.	Prodan Floare	"	142 "	1 băiat
18.	Ilieș Gligore	"	137 "	1 fată
19.	Blaga Ioan	"	"	1 băiat
20.	Tira Ilie	"	218 "	1 "
21.	Chiș Gheorghe	"	168 "	1 "
22.	Gaba Nicolae	"	61 "	1 "
23.	Gaba Minașil	"	149 "	1 fată
24.	Săbaș Ioan I.V.	"	264 "	1 "
25.	Ilieș Gheorghe	"	296 "	1 băiat
26.	Săbaș Gheorghe	Zăla u sect. Ortelec Nr. 101.	plugar	1 băiat
27.	Săbaș Clement	"	120 "	1 "
28.	Danciu Gheorghe	"	160 "	1 "
29.	Terheș Nicolae	"	229 "	1 "
30.	Terheș Gligore	"	237 "	1 fată
31.	Oros Ioan	"	154 "	1 băiat
32.	Oros Gligore	"	152 "	1 "
33.	Perneș Ilieș	"	167 "	1 "
34.	Ianc Teodor	"	304 "	1 "
35.	Perneș Gligore	"	"	1 "
36.	Săbaș Gheorghe	"	204 "	1 "
37.	Chiș Lica	"	258 "	1 "
38.	Chiș Gheorghe	"	103 "	1 "
39.	Chiș Gheorghe	"	103 "	1 fată
40.	Gaba Nicolae	"	inv.ștor	1 "
41.	Chiș Teodor	"	112 plugar	1 "
42.	Ioș Gheorghe	"	109 "	1 "
43.	Terheș Gheorghe	"	222 "	1 "
44.	Harșeș Ioan	"	"	1 "
45.	Dărpineș Gheorghe	"	"	1 "
46.	Prodan Gheorghe	"	85 "	1 băiat
47.	Săbaș Ioan	"	205 "	1 fată
48.	văd. Ianc Domnița	"	333 "	1 băiat
49.	Imre Ioan	"	179 "	1 "
50.	Terheș Gheorghe	"	173 "	1 fată
51.	Terheș Gheorghe	"	79 "	1 băiat
52.	Gaba Floare	"	"	1 "
53.	Săbaș Ioan	"	36 "	1 "

Zăla u , la 30 Septembrie 1946.

Secretar, Sălaj

Tabel primire copii Zăla u

Tabel 59³⁹

De instituțiile din jud. Sălaj care primesc copii răpușcați

Nr. crt.	Denumirea instituției	Sexul		Total	Obs.
		goc.	gate		
1	Oradid	-	-		Conștient de U. lui duhm
2	Buceure	173	49	222	P.V.
3	Cocei	280	78	358	P.V.
4	Lebul. Silvaniei	284	164	448	P.V.
5	Crasna	225	105	330	
6	Țibou	204	66	269	P.V.
7	Nastolou	130	77	207	P.V.
8	Șapural de gas	141	68	209	P.V.
9	Surduc	165	70	235	P.V.
10	Șimleul. Silvaniei	152	35	187	
11	Țospod	420	133	553	
12	Urmenei	525	19	544	P.V.
13	Volca lui Mihai	106	49	155	P.V.
14	Zalău	169	72	241	
15	Cercul Școlaresc	15	-	15	
16	Șal. 7. V. Marle	15	-	15	
17	Școlia Școlou de gas	-	-	-	Introdus în tabel. Cămine
18	Școlia Școlou Urmenei	-	30	30	- din partea Urmenei
19					
20					
21					
22					
23					
24					
	Total	2576	1014	3590	

3996

Tabel centralizare posibilități primire copii județ

prezenta interes. Reînnoim, totodată, pentru toți cei interesați de trecutul acestei părți de țară, invitația la cercetarea fondurilor arhivistice păstrate de Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale.

² S.J.A.N. Sălaj, fond Prefectura județului Sălaj – Comitetul de Ajutorare a Regiunilor Secetoase (în continuare C.A.R.S.), Dosar 1, f. 7.

³ Informații despre seceta din Moldova se pot găsi și pe internet. Vezi, Wikipedia, „Foamea din 1946-1947 (România)”, sau, mai pe larg, www.comunism.ro., Florian Banu, „Calamități ale secolului al XX-lea: foamea care a devastat Moldova în 1946-1947”.

⁴ Vezi, colecția ziarului „Democratul” pe anii 1945-1946.

⁵ C.A.R.S., Dosar 1, f. 1-4. Cu câteva zile mai devreme, la 7 septembrie 1946, se constituie un comitet de inițiativă „care să prelucreze un program și să-l prezinte adunării generale din 12 septembrie”; comitetul prezentat mai sus, format din 15 membri, era unul restrâns, din cel mai larg, ales la 12 septembrie, făcând parte „toți șefii de autorități, organizații politice și feminine”.

⁶ *Ibidem*, f.11.

⁷ *Ibidem*, f. 5-6.

Situația 199

copiilor plasati in jud. Sălaj până la data 1 Aprilie 1947

Denumirea plaselor	Locuri pentru plasare	Numarul copiilor plasati	Cati copii se mai pot plasa	Obs.
Oradid	-	126	-	
Buceure	222	145	77	
Cocei	358	295	63	
Lebul. Silvaniei	458	331	127	
Crasna	330	332	-	
Țibou	269	325	-	
Nastolou	207	128	79	
Șapural de gas	209	406	-	
Surduc	235	158	81	
Șimleul. Silvaniei	217	324	-	
Ș. rod	623	511	112	
Urmenei	404	267	137	
Volca lui Mihai	155	267	-	
Zalău	241	268	-	
Total	3922	3863	676	

Președinte

Secretar
Ș. Ștefan

Tabel copii primiți până la 1 aprilie 1947

⁸ *Ibidem*, f. 27.

⁹ *Ibidem*, f. 30 („plasamentul în familii a rămas ca ultimă soluție de a salva dela moarte prin frig și foamete, a unui număr destul de mare de copii”, se spunea într-o adresă a Direcției Ocrotirilor, din cadrul Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, către Prefectul județului Sălaj, cf. Dosar 2, f. 21).

¹⁰ *Ibidem*, f. 55; tabelul arată, pe două coloane, județele care ajută și județele care sunt ajutate.

¹¹ *Idem*, Dosar 2, f. 198; vezi și Dosar 3, f. 64.

¹² *Idem*, Dosar 2, f. 116.

¹³ *Idem*, Dosar 2, f. 202; pe lista de la spitalul din Șimleu, datată 30 mai 1947, sunt trecuți 12 copii decedați, fiind precizate: data intrării în spital, data decesului, cauza morții, tratamentul urmat.

¹⁴ *Idem*, Dosar 3; iată ce se scrie într-o dare de seamă despre transportul unor copii de la Zalău la Piatra Neamț, din 9 septembrie 1947: „La întrebarea noastră dacă le-a plăcut în Ardeal au răspuns că ar fi rămas aici pentru vecie. O fetiță care a fost găzduită în Cășelul Românesc (Meseșeni de Sus, n.n.) a spus că și-a lăsat hainele aici fiindcă și așa se va întoarce în Ardeal” (Dosar 3, f. 112).

Sânziana Batiște

Poem pe bune, pe ne-bune (I)

Motto:

„Se miră noaptea/ Că a clocit sub ea/ Întuneric,/ Dar
au ieșit/ Pui de Lumină”. (Grigore Vieru)

„Dacă tu ai fi un pui de întuneric, oarba din mine ar
vedea lumina”. (Nicoleta Morar)

Sună
deschid ușa
întunericul intră peste mine
mă înghite
Bună ziua, zice el
Stinge lumina, zice el
Eu ce să-i mai răspund
tac chitic în burta lui
și mă gândesc la Iona
la frații și la surorile sale
(o fi avut și el o familie
ca tot omu’)
Încerc să-mi amintesc finalul
da’ parcă ce?
se potrivește?
Oricum
contează finalul
și crucea
și piatra
și epitaful
*Aici... pe veci... o sirenă
rătăcită pe țărnul nostru barbar...*
Am auzit că-i bine să șochezi
(Miră-te! Mirați-vă, bă!)
Să am grijă totuși
să nu mă ia curentul (literar)
c-am auzit că-i bai și cu ele
curentele
până și Golfstreamul face fițe
Celebritate-mi trebuie mie
mujerie netrebnică?...
Noroc cu ghemul ăsta de-l țin în mână
Unu’ pe față...
unu’ pe dos...
Ce zici, Nico,
ajunge de-un pulovăr
pentru un pui de lumină?

Poem pe bune, pe ne-bune (II)

Motto:

„Ce te ții așa măreață?/ Parcă nu știi cine ești...”
(Vechi cântec de mahala)

Ajunge/n-ajunge mai
înnodăm firul mai împestrământ...
Mama mea mi-a zis mie odată
în vis: Nu te mai chinui!
Adică pentru că scriu
poezii...
Când o să mai
revină
o voi încuraja: Fii liniștită!
acuma
POVESTESC
Mi-a mai zis
mie un tânăr
(in)amic (cică modernist)
că dacă nu povestești mult
timp pe urmă povestești de nu te mai
oprești până la graniță
Voilà de vezi... Bine e să culegi
înțelepciune de oriunde ai
găsi-o fără
discriminare...
Și tocmai mi-am
amintit:
[.....]
(Spațiul de mai sus se completează benevol
și conform standardelor fiecărui/fiecăreia
cu ceva din zona Tuții piața Constituției)

Vorbești prea mult
zice Întunericul
Mai bine
cântă...
Caut febril printre frânturi de cântece, ecouri...
Voce-aș avea... Da’ ce să
cânt?...
*Ce te ții așa măreață?
Parcă nu știi cine ești...*
Ar fi ceva dar parcă m-atinge în demnitatea
mea personală și-mi poate crea și
probleme de securitate (SRI-ul... documente
compromițătoare azvârlite pe piață,
una-două se pot fabrica)
Să cânt și eu *Internaționala*, precum eroina din
Alzheimer al Marinelei Trifan ar fi
plagiat cânt mai bine un cântecel de
pe malurile Niemenului din cartea Orzeszkowej
minunat
tradusă de prietena mea Mioara Vârcioroveanu
Dar, Domnule, n-are melodie!
Atunci recită – îmi poruncește
nemilos Întunericul

știu că ești îndărătnică
Haiti! îmi zic, începe să mă cunoască...e
psiholog... Și s-o fi plictisind și

El

Încep

Tu pleci pe culme, tu pleci pe culme

Ești mândru crin.

Eu plec pe vale, eu plec pe vale,

Sunt biet călin.

Tu mergi pe cale, tu mergi pe cale,

Eu prin mărăcini.

Tu te speli cu apă, tu te speli cu apă

Eu doar cu lacrimi.

Prea trist! Prea trist! se

enervează Întunericul... mai

bine taci

Iaca. Tăcui.

Poem pe bune, pe ne-bune (III)

Motto:

„Lumina? Nu este ea insomnia întunericului?”

(Ștefan Roll)

Ai prins un fir...

Ai reînnotat firul, zice Întunericul.

Să-ți fie de bine! zice el.

Și eu, care tocmai terminam de înghițit cu noduri

grișul culapte

Mulțumesc, zic, la fel!

Pe urmă, luând-mi seama și pe repedenainte crezând
că

mă bănuiește de trădare (...să fie, dar s-o știm și noi)

m-am precipitat să dau explicații cum că nu, n-am

reînnotat firul A-CE-LA...

Între timp el se metamorfozasecred nu-i vedeam fața
dar

îi vedeam aura și

cumsă vorbești cu EL, domnule, omenește? De unde

Întunericul și

omenește?

Am priceput se referea la ghemul cel pestriț al

Inspirației... Un obsedat și EL... dedat poeziei...

[.....]

N-am uitat, paranteza de mai sus e de completat

cucuvinte ce încep cu p... cu c... cu f...

dintr-acelea ce sescuipă precum cojile de semințe așa

cu nonșalanță poetică

în

obrazul cititorului

să-i amintesc că ăsta-i trendul și când și-o dezlipi

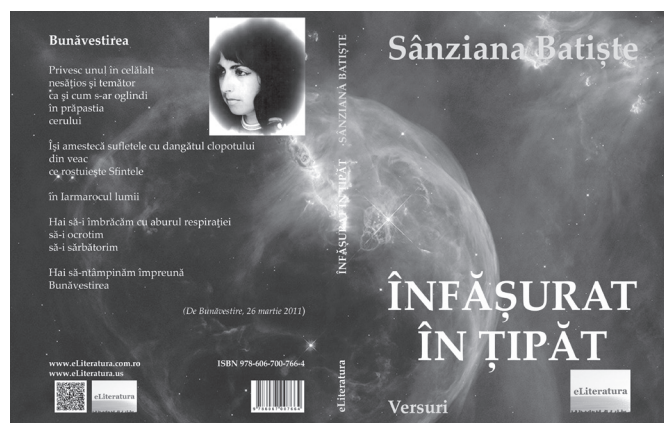
ochii

depe text să

înceapă a scuipa și el, întru propășirea limbii

românești

și-a neamului,

(miră-te, mirați-vă, bă!)

Mai vorbim când spargi gura târgului, zice
Întunericul.

Când ai să faci

gaură-n cer...

Aha, gura târgului, aici e problema, mă socotesc
repede

îmi

trebuie o formulă forte

că găuri în cer știu să fac, făceam în copilărie
trăgeam cu săgeți de trestie confecționate de fratele
meu, Viorel, și

după aceea întotdeauna ploua, semn clar că făceam
găuri în cer, nu? Dar uite că gura târgului n-am
spart-o

Mulțumesc încă o dată de urare, zic, mai vorbim, zic,
încercând să-i dibuiesc chipul, după sclipirea
aurei, nu uita, se amuză Întunericul din Întuneric
astea cu – isme se macină repede, praf și pulbere se
fac

(așa cum se fac și găselnițele astea, cuvintele-legate-
între-ele-lipite adică)

E adevărat

m-am lăsat dusă de curent(ul literar)

n-oi fi ales bine curentul dar cum să alegîntre atâtea
nume ciudate

mai vorbim zic supărată scuturându-mă de moloz
strângând în brațe puiul cu aripile jerpelite

în timp ce Întunericul se întunerește și mai tare
iar Tăcerea năvălește cu puterea talazurilor mării,

năucindu-mă

și

unde ești?

unde sunteți? aude cineva?

mai aude?

Căutați-mă-n nori

mai apuc să strig

în fața valului uriaș

ce m-azvârle-n ochiul crăpat al cerului

ce clipește misterios

Din *Cozi de șopărlă în rețea* (în volumul Sânziana
Batiște, *Înfășurat în țipăt*, eLiteratura, 2016).

Nicolae Scheianu

Pietre din Potop

Am coborât deodată cu norii
printre muri și aluni
la apa Potopului
cu un gest – ca al apostolilor
am despicat perdeaua
de sălcii și răchite
și m-am prăvălit în apele lui
pe care pluteau
petale uscate de măr
și-atâtea vremuri
în care n-am fost
cu-atâtea umbre pe care
nu le voi vedea

am putea rămâne aici
pe malurile lui între singurătăți
ocrotitoare și bune de leac
să-ncercăm să amăgim ziua
să aprindem focul – ți-am zis
ia din cuib puii de mierlă
și-adu-mi-i în palme
laolaltă cu mierea din sfârcuri
și cu cimbrisorul sălbatic
de la răspântii

tu îți spălai sânii și cântai
un cireș în pârghă plutea parcă-n
zări
eu culegeam pietre din Potop
rostogolirea lor pe prundiș
îmi răsună și-acum în auz
ca un morman de secunde
înghesuindu-se toate
într-o singură viață

Pietre din Potop II

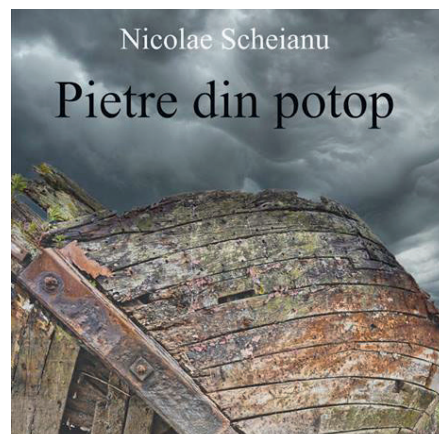
De nouă ani Potopul
nu mai avea apă în vaduri
și în nisip
reptilele se zvârcoleau în ouă
nebunii, pe maluri, băteau din
palme,
se botezau cu nisip
eu aveam luntrea ascunsă-n
răchiți
la poalele dealului numit de

bătrâni Ararat
himerele tuturor veneau în
vârtejuri și se
hlizeau la ferești sau se jucau pe
uliți cu pruncii
cei păcătoși și smeriții se târau în
genunchi
dar nu era nicăieri nici îndurare
nici mângâiere
și nici scăpare

dar eu aveam azimi și mied
și un ocean aurit
când au fost gata norii
deja se împlinise vremea scrisă în
cărți
și știam
cocoșii cântau răgușiți în salcâmi
de vreo patruzeci de zile și nopți
și nu s-au mai întors pe pământ
în ceața începutului
pe malul Potopului acolo am stat
un bătrân nemântuit și alungat
din cetate
cu un ceaslov cu un abecedar
pe genunchi
plutind precum o pasăre neagră
pe ape
căutând ceva în adâncuri
ceva din înalturi chemând.

Pietre la crescut

Potopul nu mai curgea decât în
memoria mea
vuietul lui îl mai aud și acum în
auz
pe deasupra lui voi fi venit
ca duhurile
vântul i-a-nvolburat valurile
până dincolo de orice închipuire
lumească.
Ai mei strigau de pe celălalt mal.
Grădina înflorise din nou
mărul se scutura de petale.
De dimineața devreme până
noaptea târziu
aduceam pietre din albia
Potopului

și le duceam departe
le puneam ca pe ouă în cuiburi
să se facă mari, să crească
și din fiecare să se ridice stânci
și din stânci munți și prăpăstii
să crească până la cer
și să mă urc pe spinările lor
mari și lucioase
poate așa voi afla de ce
sub piatra mare doarme cuminte
puiul de piatră
poate așa voi înțelege văzutul și
nevăzutul
uriașul care mișcă totul
și-mpinge apele până acolo unde
vederea nimănui nimic nu vede
punctul cel mic în care încap
laolaltă

toate câte sunt pretutindeni
pe care el le-a creat și el le conține
așa cum cuvântul oamenilor
păstrează-nlăuntru nimicul și
spiritul
viața și moartea în toate
dimensiunile
în care nu-ncape gândirea, ci
duhul
spiritul.
Le-am cărat pe toate acolo unde-
am crezut de cuviință
căutând mereu să nu stau ascuns
de ochii Domnului.
Pe malul Potopului pietrele cresc
precum copiii
semințiilor toate
și când te-apropii de ele și le atingi
din vina mea
prin crusta lor se vede nisipul
toată măreția lumilor de demult
pulberea lor și nimicul.

(Poeme din volumul *Pietre din potop*, Editura Vinea, București, 2016)

Memoria limbii române*

Gheorghe MOGA

Numele lui Ion Popescu-Sireteanu este cunoscut nu numai cititorilor revistei *Argeș*, unde profesorul universitar își publică, lună de lună, rezultatele cercetărilor sale lingvistice, ci și numeroaselor generații de profesori de limba română care, începând cu deceniul opt al secolului trecut, și-au îmbogățit zestrea de cărți a „cabinetelor” cu seria de **Amintiri despre Eminescu** (Sadoveanu, Titu Maiorescu, Creangă, Ibrăileanu, Liviu Rebreanu), antologii pe care Ion Popescu-Sireteanu le tipărea la Editura *Junimea*. Din paginile acestor antologii profesorii selectau informații care nu puteau intra în notele biografice ale scriitorilor din manuale.

Cercetările de lingvistică ale profesorului (lexicologie, toponimie, antroponimie, dialectologie, etimologie) sunt privite și așezate într-un cadru mai larg ale cărui coordonate sunt istoria și cultura populară. Cu aceeași pasiune cercetătorul se apleacă și asupra cuvintelor românești fundamentale și asupra regionalismelor din glosarele dialectale.

Sub inspiratul titlu **Memoria limbii române**, profesorul universitar Ion Popescu-Sireteanu adună o parte a cercetărilor lingvistice întreprinse de-a lungul anilor; este sugerată prin acest titlu ideea că, acolo unde „cronicarul” a lipsit sau a greșit, limba, prin capacitatea ei de a numi și păstra, poate deveni „izvor” de informații. **Cercetări de antroponimie istorică și etimologie** constituie volumul al VI-lea din **Memoria limbii române**. Prefața autorului lămurește asupra conținutului volumului: „În cartea **Cercetări de antroponimie istorică și etimologie**, publicăm o seamă de studii și articole despre originea unor nume istorice românești: **brodnici, bordoni, Țara Litua, Litovoi, Kean/Chean, Seneslau, Basarab, Radu, Vlad, Ohtum, Gelu, Hârlău, Dorohoi** și a unor apelative. Unele dintre studii sunt aici republicate cu îndreptări și completări. Spre deosebire de alți cercetători, care au considerat că unele nume proprii și apelative, dintre cele cercetate de noi, sunt împrumuturi, noi le explicăm prin limba română. Studiile au fost publicate mai întâi în revista *Argeș* din Pitești, iar articolele au fost publicate în revista *Baaadul literar* de la Bârlad”.

În cercetările etimologice, autorul pleacă de la ideile formulate în **Limbă și cultură populară** (1983) și reluate, în acest volum, în **Nuclee lexicale autohtone**: „o cale de urmat în cercetarea etimologică este aceea a identificării nucleelor moștenite din fondul

autohton și a treptelor diversificării lor fonetice și semantice, în condițiile istorico-etnografice specifice românilor” (p. 153). Ion Popescu-Sireteanu a identificat astfel de nuclee lexicale active în primele secole de formare a limbii române: m o l d, b o l d și b o r d, h o r d și o r d, t i h-. Diversificarea fonetică și semantice a termenilor derivați de la aceste nuclee, ce a dus la îmbogățirea lexicului limbii, poate fi ilustrată mai ales prin cercetarea antroponimiei și toponimiei traco-dacice și ilire „care pot furniza în continuare rezultate surprinzătoare” (p. 151). Cum e și firesc, stabilirea unei etimologii include analiza soluțiilor anterioare propuse de istorici și filologi. Cu cât numele este mai cunoscut și important (Basarab, Olt, Radu), cu atât numărul soluțiilor etimologice este mai mare și, prin urmare, contraargumentele impun un surplus de dovezi. Unele pagini au accente polemice, dar, în același timp, este exprimată încrederea că descoperirea unor noi documente va aduce confirmări sau nuanțări ale ideilor exprimate: „Nu putem ști dacă explicația propusă de noi se va confirma. Important ni se pare că deschidem o posibilitate nouă de a lămuri acest nume istoric (cu referire la Glad - n.n.) și toponimele din familia lui” (p. 78). Pe lângă numele cu rezonanță istorică (Seneslau, Basarab, Gelu, Vlad, Litovoi) sunt cercetate și cuvinte cu circulație regională (*borlă, hodor, rază/radză*) care se dovedesc a fi la originea cuvintelor *Bârlad, Dorohoi, răzeș*. Ne-au plăcut, în mod deosebit paginile dedicate cuvintelor *Comarnic, răzeș, bură, dă-răpăna (rapăn), Tihomir*.

Chiar dacă nu toate soluțiile propuse de autor vor fi acceptate de alți cercetători, este neîndoielnic că din bibliografia oricărei lucrări de antroponimie, toponimie, etimologie nu pot lipsi contribuțiile profesorului Ion Popescu-Sireteanu. Cea mai recentă carte de toponimie (Ion Toma, *101 nume de locuri*, București, Editura Humanitas, 2015) susține afirmația de mai sus, primele două volume din *Memoria limbii române* figurând în bibliografia selectivă a lucrării. Ultimele pagini ale cărții **Cercetări de antroponimie istorică și etimologie** cuprind bibliografia, un indice de cuvinte și o listă a lucrărilor (antologii, ediții, cărți originale) semnate de profesorul Ion Popescu-Sireteanu.

* Ion Popescu-Sireteanu, *Cercetări de antroponimie istorică și etimologie (Memoria limbii române, VI)*, Editura Printis, Iași, 2016.

Texte inutile

Ioan F. POP

Nu toate generațiile trăiesc la fel impactul progresului tehnic, intensitatea avântului lui. Nu cred că mai există generații care să poată trăi obsolescența și condensarea lui temporală, mutațiile înregistrate de cei care au evoluat de la opincă și coada vacii la telecomandă, computer și telefon mobil. Nici chiar cei care vor zbura pe Marte nu vor arde etapele temporale ale unui asemenea impact. Numai că acest progres tehnic se face cu prețul regresului uman. (Faptul hazliu că pe tastatura unui computer poate bate și o maimuță, reușind chiar închegarea aleatorie a unor cuvinte, ține indubitabil de discrepanța dintre nivelul inuman al tehnicii actuale și progresul insignifiant făcut în umanitatea omului). Cunoașterea are sens doar pe seama unei necunoașteri curioase, perpetue, care îmbogățește progresiv umanul. Căci a ști nu înseamnă a ști *totul*, ci a înțelege tot mai mult din puținul posibil. Tehnica de astăzi ne ajută să știm multe, uneori prea multe, în detrimentul cunoașterii. Știm cu exactitate ce este un drum, toate detaliile lui structurale, dar nu prea pricepem unde duce. Știm cu precizie științifică ce este omul, dar nu îi înțelegem rostul existențial. Deschidem largi autostrăzi informaționale care ne deturneză în căutarea sinelui, în loc să folosim micile poteci ale înțelepciunii. Ne ratăm într-un entuziasm al banalității indispensabile, risipind micile bucurii ale interogării gratuite. Mai bine să fim „colegi de ignoranță”, rătăcitori ai adevărului și frumosului aproximativ decât științisti exacti, fără îndoieli și dileme. Cultura, filosofia, literatura, artele își imaginează ceea ce tehnica nu poate înțelege. Faptul de a deveni coșmarul a ceea ce știm.

*

Scrisul unora e doar deștelenirea *terenului* ideatic în așteptarea adevăratului scris. Animă puțin cuvintele, le pregătesc pentru adevărata rostire. În poezie, pre-poetizează, trezesc din somn muzele, le duc în fața oglinzii. În filozofie, cheamă la raport noțiunile și conceptele, deschid larg ferestrele realității, deretică prin anticamera ideilor. Pregătesc gândirea pentru adevărata întâlnire cu ea însăși. Scrisul se poate învăța doar în măsura în care nu devine simplă învățatură. El se hrănește continuu cu de-ne-știutul nostru comprehensiv. Caracterul infect al unui om răzbate și în scris. Chiar dacă imoralii și veleitarii pot produce întâmplător idei interesante și formulări reușite, ele nu au, *à la longue*, suportul și forța credibilității, nici constanța înălțimii ideatice. Printre fisurile stilistice ies la suprafață artificialitatea și neautenticul. Căci e

greu să scrii constant peste ceea ce ești. Ceva din maniera, intransigența și profunzimea scrisului trebuie să treacă și în comportamentul auctorial. Nu poți fi absolut serafic în scris și total netrebnic în viață, fără o contagiune toxică a celor două. Căci nu putem scrie autentic din afara vieții în care trăim, la fel cum nu ne putem potența viața cu un scris contrafăcut. Scriem din ceea ce putem trăi peste nivelul obișnuit al vieții. Scrisul arată temperatura unei trăiri, punctul de fuziune al apolinicului cu dionisiacul, al eticului cu esteticul. Scrisul se *scrie* cu toate iluziile vieților pe care le putem concretiza, după cum viața se trăiește cu toată concretețea iluzorie a scrisului. Scriem direct cu cerneala psihedelică a vieții.

*

Lumea mai există încă pentru că omul nu o poate stăpîni total. Când o va putea face, va stăpîni un pustiu. Doar slăbiciunea și ignoranța omului mai dau o speranță lumii. Naivitatea lui o poate înfrumuseța. Sătulă de atonia și evoluția lui, la un moment dat natura ar putea să renunțe la om, pentru că e singura viețuitoare care nu-și justifică investiția. În secret, cred că natura lucrează la un nou prototip de om. „Omul este ceea ce trebuie depășit”, cu un imperativ nietzschean. Omul golit de om, de orice strategie a ființei – proiectul de rezervă al naturii.

*

Multora, sufletul nu le mai poate duce trupul în brațe. Îl abandonează în vacuitatea primei clipe disponibile. La naștere, unora le moare sufletul în favoarea trupului. Apoi viețuiesc fericiți într-un trup gol. Doar moartea, generoasă, le împrumută propriul neant. Nu „mi-e rușine să mor”, după cum spunea un sceptic, ci mi-e o imensă silă. Sila de a îngrășa niște viermi, de a macula pământul cu câteva oaze, de a compromite încă o iluzie a nemuririi. Măcar să îmi trăiesc moartea acolo unde nu mi-am putut muri, zi de zi, viața – în rămășițele onirice ale copilăriei.

*

Este smintitoare pentru noi coincidența perfectă a elementelor răului și non-coincidența celor ale bineului. Toate coincidențele lucrează pentru a se produce răul și toate non-coincidențele pentru a evita binele. Răul se hrănește din neconcordanțele binelui. În rău, sîntem cu toții profeți, în bine, amatori și mefienți lamentabili. „În locul binelui avem utilul, în locul frumosului, folositorul, în locul adevărului, împrejurările, în locul simpatiei, lucrativul, în loc de unitatea armonioasă, spiritul pragmatic” (S. Kierkegaard).

Filmografia Simonei

Perfect Strangers (2016)

Simona ARDELEAN

Perfect Strangers (2016) este un film italian în regia lui Paolo Genovese, responsabil și pentru *Ever Been to the Moon?* (2015), *Blame Freud* (2014), *Una famiglia perfetta* (2012) sau *The Immature* (2011). Născut la Roma și absolvent de Științe Economice și Business, regizorul și scenaristul și-a început activitatea cinematografică relativ recent, făcând parte din noul val de populari regizori italieni, cu un debut major datând abia din 2002. Cu toate acestea, Genovese a primit nenumărate distincții pentru filmele sale, iar cel despre care am ales să scriu astăzi își merită, cu prisosință, cele zece premii și zece nominalizări la festivaluri de profil din Italia și străinătate.

Categoria în care filmul este încadrat de public și specialiști este aceea de comedie și dramă, lucru care pare oarecum paradoxal, însă, cu toate acestea, descrie perfect aspectul dual pe care filmul îl urmărește dintru început. Fundalul pe care filmul se așază este unul voit banal: o cină la care participă șapte prieteni: trei cupluri și un bărbat care vine neînsoțit pretextând că iubita pe care și-a făcut-o recent nu se simte bine. Bărbații sunt prieteni din copilărie și își împărtășesc toate secretele. Aparent.

Seara cinei coincide cu eclipsa de lună, iar umbra care acoperă parțial suprafața luminoasă a acesteia este umbra pe care să se lase asupra cuplurilor și prietenilor vechi atunci când aceștia decid să joace un joc: pe perioada cinei, toate mesajele primite de oricare dintre ei vor fi citite cu voce tare și toate telefoanele primite vor fi ascultate de către toți. Jocul seamănă puerilului *adevăr și provocare* și din start nu anunță nimic bun. Există pentru fiecare dintre noi, pe frecvențe paralele o proiectare a eului social și a vieții private care

nu sunt menite, prin definiție să se întâlnească. Și dacă nu ai nimic de ascuns? Ai alege să joci?

Aparent doar unul dintre personaje nu are nimic de ascuns și tot el este cel care pare a se opune cu cea mai mare vehemență jocului pentru că, așa cum aflăm din explicația pe care o dă la finalul filmului, oamenii iubiți trebuie protejați. Tensiunea se acumulează în crescendo pe măsură ce încep să sosească mesajele și telefoanele. Unele sunt inofensive, altele scot la lumină tenebre, secrete ce pot distruge un mariaj, punând la îndoială fidelitatea unuia dintre parteneri. Aflăm pe rând frustrările lor legate de slujbă, de familie (fica unuia dintre cupluri comunică doar cu tatăl, ascunzându-și intențiile adolescente de mama care nu are răbdare s-o asculte, însă la ascultarea comună a apelului primit, mama este confruntată cu reproșurile acesteia și cu faptul că fata se află în fața unei hotărâri importante), iar pretextul celui care a venit singur este, în cele din urmă, în cel mai surprinzător mod, demontat. Ițele se țes din ce în ce mai complicat și răsturnările de situație sunt spectaculoase. Aproape niciunul dintre personaje nu este fără pată, dar nu secretul în sine este mereu amenințător, ci motivele care au condus la căutarea alternativelor, neîncrederea, temerile necomunicate, iar ideea că telefoanele au ajuns un fel de cutii negre (uneori parolate) în care ne închinăm ca-ntr-un seif temporar identitatea privată. Suntem ființe opace, ascunși în straturi multiple și străini perfecți pentru cei de lângă noi. Cei mai buni prieteni rămân cei mai buni prieteni atâta vreme cât prietenia nu se scaldă în ape prea adânci care s-ar putea să inunde la un moment dat legăturile temperate supuse unor ritualuri

de comun acceptate.

Tonul discuțiilor este dominat de glume menite să aplaneze suspiciunile, dar și să reliefeze, atunci când este cazul, scepticismul excesiv, gelozia nemeritată, alegerile (soțul uneia dintre femei merge la terapeut, însă nu-i comunică soției sale, tot terapeut, acest lucru. Intenția lui este una nobilă, de a-și salva căsnicia, însă gestul lui este tratat ca trădare). Una dintre femei nu-și dorește copii, dar află că soțul său va avea unul – în curând – și alege să-i comunice soacrei faptul că va deveni bunică. Multe dintre dialoguri sunt amuzante și amuzantă este și melodia care răzbate ocazional pe fundal, aleasă ca o tușă ironică (Gloria Gaynor, *I will survive*, 1978). Finalul este neașteptat, iar contextul restrâns îmi amintește de un alt film de atmosferă filosofică *The Man from Earth* (2007) în regia lui Richard Schenkman.

Dintre actori mi-a plăcut în mod deosebit Valerio Mastandrea în rolul lui Lele, Marco Giallini în rolul lui Rocco și Alba Rohrwacher în rolul Biancâi, actriță pe care abia aștept să o văd și în *Singurătatea numerelor prime* (2010), adaptarea cinematografică a unui roman de Paolo Giordano pe care l-am încheiat de curând.

Cerul unui ocnaș

Ion PIȚOIU-DRAGOMIR

- Fragmente -

15
Cum?

Vara nu-și făcuse mutație definitivă la noi, chiar dacă primise câteva invitații solare de nerefuzat.

Era destul ca un vânt nervos (ușor-încruntat la început!) să coboare spre noi, că ne și repezeam să ne protejăm cât mai bine. Așa se face că n-am stat mult pe gânduri când am văzut pe manechinul din vitrină un sacou (of!) atractiv, bej, bine croit („Dacă îmi și vine bine, dar... și prețul...!”), așa că...

A fost un moment... istoric – îmi cumpăram haine doar când n-aveam vreo... variantă salvatoare – și m-am și mirat că studiourile de televiziune, de radio, publicațiile scrise, altele asemenea au rămas insensibile și indiferente calculat!... Să te mai miri că există atâtea cataclisme care... ?!...

- Feriți-vă copiii, oameni buni!

Vocea creștea în intensitate și am și văzut mașina miliției, din care se răspândea înfiorătorul avertisment.

- Nu vă lăsați copiii nesupravegheați!... Părinți, noi știm că copiii, pentru dumneavostre („Curat murdar!” ar zice „colegul vostru!”), am strigat în gând), pentru toți sunt ochii din cap!... Feriți-i de monstrul care umblă prin orașul nostru („A scăpat de la grădina zoologică și încă nu l-au prins, am remarcat eu, apoi m-am revoltat, dar numai... în gând... În orașul nostru nu este grădină zoologică și...”).

Trecătorii se opreau, schimbau replici între ei, gestulau.

- Tineri și adolescenți, sunteți în pericol!... Viețile vostre este în pericol („Co-rect spus!”, am șfichiuit), pericol, pericol, pericol, pericol, pericol...

S-a oprit mașina.

A coborât un milițian – înalt, subțire, brunet, caschetă uriașă, fără veston, cămașa transpirată – a lovit cu putere difuzorul de deasupra și „pericolul” a... dispărut.

- Criminalul e încă liber („As-ta e-ra deci!”) și poate să vă ucidă copiii („Corect” e prea puțin spus!), am remarcat iar)... Nu i-au ajuns doar – rețineți, oameni buni! – doi... crimi...ăăă...cadavre („Trebuie sesizată Academia, să ofere mai repede premiul ei anual... nu să tot amâne până nu știu când; iată... candidatul!”).

Am înțeles că milițianul nu citea în fața microfonului din mașină, ci... vorbea la microfon.

- Suntem pe urmele lui și doar puține zile, ore pu-

ține minaturi puține („Și... bere?!” am adăugat eu), secunduri chiar („Supercorectissim, ce mai...!”) până vom avea criminalul în cătușe!... Feriți-vă, oameni buni, ferți-vă și fiți vigilenți („Da!... Da!... Da!”)... Nu-l putem ierta pentru cele două cadavre și... și... și...

Ecoul însoțea mașina miliției, care ducea mai departe crudul avertisment.

Când m-am apropiat de „Dyamm Bank International”, forfota pietonilor devenea vacarm.

M-am trezit în furtuna din interior.

- Luați-i pe cei care coboară pe scara rulantă „C”!... Arestați-i imediat!

Subordonații lui s-au și repezit într-acolo.

Mă apăram furibund – insectele simțiseră aer proaspăt în hainele mele – mâinile îmi deveniseră palete în viteză, cu mișcări mai ales rotative („Ochii!”, strigam și îmi ocroteam în primul rând fața).

Am căzut în genunchi.

Știam că trebuie să mă ridic imediat, dacă vreau să mai exist.

- Prindeți-i pe cei cu sacourile bej!

Bănuiam că indivizii le... subtilizau; intenționând să iasă, ei mascau, de fapt, neprețuita lor pradă, nu sacourile acelea interesante... Altfel... („Eu nu l-am furat pe al meu!”, am strigat în gând) ...

- Luați casetele de la ei!...

- Părinte, cred că atunci nu mai exista – deloc! – timp... Noi toți poate că nici nu eram ființe... materiale sau... poate... legile fizicii „funcționau” altfel: toate mișcărilor noastre erau atipice, desigur dictate numai și numai de instinctul de conservare...

Ocnașul privește în jur.

Realizează, cu stupoare, că este... singur... („Eu vorbesc acum... doar... cu mine?!”)

Călugărul se așază, apoi, din nou („Din perete?... Din plafon?...?”, se întrebă viețășul).

- Atunci, mai ales, mi-a fulgerat gândul despre ce... nu sunt eu... O secundă, întrucât eram cu toții... animale turbate!...

Rămași fără haine, mulți nu realizau deloc acest lucru... Ochii deveniseră corpurile noastre exclusive... Dacă ei supraviețuiau, noi mai existam în continuare; dacă nu...

Ca o fiară m-am repezit și mi-am recuperat sacoul, dar, în clipa aceea, totul...

Am apucat să-l îmbrac, însă...

- Mai este un individ cu sacou bej! a răcnit șeful grupului de intervenție.

M-au înșfăcat doi...

În astfel de situații, părinte („Dar... tot singur vorbesc?!... Unde a dispărut?... A... devenit – și el! – roca de sare?... Este, acum – și el! – viețăș?!”), în durere realizezi ce... nu ești, mult mai repede înțelegi, parcă ai vedea totul într-o oglindă.

În fața lui, monahul privea în jos ascultând ușor încruntat („Înseamnă că eu...!”).

Nu ai timp să vezi ce este de prisos la ființa ta – Brâncuși privea blocul de marmură, de piatră, bușteanul, până când, în el, pulsa „ființa” sculpturii viitoare, apoi, simplu (!!!), înlătura materialul care... era în plus.

Așa și noi: vrem să devenim „sculptura” Celui-de-Sus.

Ne hotărâm, dar „cioplirea materialului” este trudă sisifică.

Cerem ajutorul Lui și inițiem demersul.

Știm bine Ce să facem!... „Am văzut” Opera interioară (în „marmură, piatră, bușteanul” din noi)...

Rămâne să răspundem la o... simplă(?) întrebare: Cum cioplim?...

16 Altă oglindă

- Părinte, cred că, dacă aș ajunge – vreodată! – „afară”, aș face un singur lucru... doar... un singur lucru... Văd că ați deschis ochii și sunteți mai atent, cum...

Privire caldă a monahului.

Un ochi – ușor mai închis decât celălalt.

Briză de zâmbet.

- Vă spun ce aș face... Sigur vă spun (încinare a capului; „Am răbdare... Avem timp!”, gestul călugărului), mai ales că... doar aparent este... simplu... Este un cifru acolo!...

Tunet înfiorător de zgomote căzut brusc peste cei doi din difuzoarele fixate pe plafon.

Câteva minute „salonul”, marea încăpere din ocnă, unde... totul este posibil, devine cocă neagră de zgomote metalice, strigăte paroxistice din manifestații totalitare, urlete animalice, înfiorător vacarm dintr-un război nevăzut, apocalipsă desăvârșită.

- Teama, frica oarbă, necruțătoarea groază, părinte; scopul lor (privește plafonul) este să ne strivească tot ce avem uman în noi...

Vorbește calm apoi.

Zâmbet amar.

- Ei văd permanent mișcările noastre – toate mișcările! – și aud fiecare sunet pe care îl rostim!... Echipe întregi de supraveghetori ne urmăresc!... Notează tot, filmează tot!... Fac cercetări pe noi – suntem cobaii lor! – cum nicio minte sănătoasă nu-și poate închipui că se poate întâmpla...

Liniște.

Liniște neagră.

Liniște sugrumată...

- La jumătatea lui octombrie, în fiecare an, vizitam pădurea – n-am greșit spunând „vizitam”!, totdeauna am tratat-o ca pe o... aristocrată – și ea, ca o augustă rafinată, mă trata cum nu se poate mai bine.

În nicio altă perioadă nu întâlnești atâtea culori, buchete de miresme inconfundabile, lumina însăși devenind polifonică, într-un fel...

Nicicând nu se întâmplă ca, într-un punct – cristalin! – să se topească undele unei nostalgii în-fiorate, plină de vibrații rare de încântec și – celălalt „fir” tulburător – un optimism catifelat ca un susur tonic pentru suflet...

Parcă în niciun loc ființa noastră nu mulțumește – atât! – lui Dumnezeu pentru darurile Sale!...

Doar atunci și acolo se poate înțelege perfect mesajul divin: „Celui ce însetează Eu în dar îi voi da să bea din izvorul apei vieții!” (Ap.21:6)

Să-ți umpli camera inimii cu senin ține de „setea” ce îți dă curajul nu numai de a aștepta de Sus această apă a vieții, ci și de a merge spre izvorul unde s-o afli.

Dacă ți s-a îngăduit să faci mai mult (gânduri ce înalță, cuvinte curate, fapte bune), te și obligi, într-un fel, să nu te oprești din drumul tău, să crezi permanent că și pentru cupa sufletului tău există acel izvor minunat!...

Nu este ușoară calea – știu! – și nu se poate parcurge într-un timp scurt, însă trebuie să vrei, să faci cât mai mult pentru a înainta, să te ridici după fiecare cădere, convins că lumina a fost creată și pentru tine!...

Dacă... aș ajunge – vreodată! – „afară”, aș face un singur lucru, doar... un singur lucru, „Sunteți – „suntem”, aș corecta! – suntem orbi!... Suntem orbi!... Suntem orbi!... Suntem striviți!... Suntem sfâșiati!... Morți suntem, cât timp nu zărim Lumina roditoare în tot și... în toate!... Încă nu este totul pierdut!... Suntem veșnici chiar și prin... moartea noastră, mai ales prin... moartea noastră!”, „cealaltă vreme a vieții noastre” aș striga – nu, corectez: aș urla ca o fiară – să mă audă toți, și fiecare în parte.

Să fie „afară” și să nu vadă minunile din jurul lor nu este dovada zdrobitoare că oamenii sunt, mai ales, orbi... orbi... orbi?!...

Numai gândind așa, doar trăind cu ochii mari, mari, larg deschiși, feeria la jumătatea lui octombrie a pădurii va picura liniști în sufletul nostru – eu, oricum, voi fi... învelit în sare! – doar văzând „izvorul apei vii”, orice s-ar întâmpla, primești Semnalul că nu ești... niciodată... sigur!...

17 Trebuie!

- Să trec dealul ăsta nenorocit („Oare Sisif mai rostogolește bolovanul acela?!”, mă întrebam), să ajung la pod, că, apoi, drumul până la...

Nici nu mi-am terminat gândul.

Ce vedeam era o imagine răscolitoare.

Știam că plouase de atâtea zile fără întrerupere, auzisem că unele case mai vechi s-au prăbușit, că dramele umane nu aveau egal în toată istoria orașului nostru – cu șaizeci de ani în urmă abia se ieșea, timid, pas cu pas, dintr-un timp arhaic. Ce vedeam era destrămarea însăși, în fâșii de durere, a firescului.

Pe malul râului sute de oameni își duseseră lucrurile „salvate”, să le curețe, să le spele, să...

Viitura de aproape doi metri luase animale, păsări, trei copii, cotețe, părți din case, trei copii, adăposturile improvizate, trei copii, sufletele oamenilor destrămați de durere, o biserică veche, trei copii, lacrimile celor care – acum – icneau arid!...

Se vorbea în șoaptă.

Din loc în loc, ținând în mână o cruce de lemn, câte un preot încerca să aline strigătele mute ale oamenilor.

Unii dintre locuitori pierduseră totul.

Înghetaseră pe fețele lor întrebări nerostite.

Privirile deveniseră cuvinte.

Preoții rosteau rugăciuni cu jumătate de voce.

Și s-a arcurit peste ei, încet, curcubeul, ca un zâmbet al lui Dumnezeu!

Dintr-odată toți oamenii au căzut în genunchi.

Pietre vii.

Stânci privitoare.

- Doamneeeee!

Strigătul lor a zguduit împrejurimile.

Minute în șir.

Descătușare prelungă.

Timp spintecat...

Răvășit de un gând, am băgat mâna în buzunar și m-am liniștit, „Este la locul lui!” m-am asigurat.

Priveam malul dezastrului, cu oameni mistuiți de suferință fără seamăn („O astfel de imagine vor să vadă... Ei?!... „Aici” vor să se ajungă și, apoi, să vină și să...!” mă răscolea furtuna din întreaga mea ființă).

Am scos plicul din buzunar („Ei pot să mă vadă – acum! – prin satelit?!”) și am recitat pentru a zecea oară combinația de litere și de cifre de sub timbrul hexagonal, combinație din care nu înțelegeam nimic.

Știam atât: este un plic special pentru cineva care...

Realizam că plicul acesta, cu adresă încifrată – data de pe timbru era în relief, cu litere în alfabetul Braille – era de o importanță crucială.

Știam că, dacă îl deschid, chiar viața mea ar fi fost...

Poate că în el este vreun dispozitiv datorită căruia, acum, sunt „văzut”, urmărit și doar o chestiune de timp – bine calculat! – ar fi până...

Oricum, o hotărâre trebuie să iau și... urgent chiar!...

Tot hotărâre a fost și în cuvântul Mântuitorului, când a rostit către Zaheu (Lc.19:1-10): „astăzi trebuie să rămân în casa ta”.

Ne impresionează direct „să rămân” și ne imaginăm cât de fericit a fost vameșul că... în casa lui... va rămâne Iisus Hristos.

Era pentru el o plută salvatoare într-o furtună (re-

putația lui era, oricum, știrbită, îl înconjurau „prădători” ca el, mulțimea forma o „apă tulbure”, disprețul tuturor îi afecta șubreda lui imagine).

Dumnezeu – știm asta! – nu vrea moartea păcăto-sului, ci... să se întoarcă [la cele bune!] și să fie viu.

Iisus Hristos era convins că mântuirea oricui – chiar și a unui vameș! – începe cu „întoarcerea” lui și S-a hotărât să... rămână în casa lui... Nu să privească, nu să treacă pe acolo, ci... să rămână („Doamne, ești cu noi”, strigă adevărații credincioși).

- Dar... „trebuie”...?

- Da, părinte, despre „trebuie” aș fi „ars” câteva cuvinte... Acest cuvânt suna ca un imperativ... Dar... cred că el a fost rostit... mai ales pentru cei din jur, pentru mulțimi – asemeni tuturor cuvintelor Sale luminoase – cu fermitate... blândă.

- Și... pentru noi a vorbit, pentru fiecare... pentru că (privire așezată – lin! – lângă flacăra lumânării) el, acest cuvânt, printre puținele de acest fel – își trece suspinul prin noi, ca... o funie de lumină binefăcătoare!... De har mântuitor...

18

Ful-ger de crini

Mai auzisem câte ceva despre unele ciudățenii din orașul nostru, dar asta depășea orice măsură.

Chiar am fost atenționat că ea are un loc precis, de la cinematograful până la fântâna arteziană, apare în șapte zile ale fiecărei luni: unele în care „cinci” și „nouă” au o... oarecare „proiecție” în câteva numere corespunzătoare datelor; chiar ora de începere este imuabilă: 13.13.

- Și nu l-ai avertizat deloc?... Nu se cade să...

- Pe cine să avertizez?... Cum?... Ce... nu se cade să...?

- Și el... nu este oricine în orașul nostru... Ba, aș putea să spun – argumentat – că...

- Mișună toată media pe la noi și – culmea! – tu nu știi nimic... nu auzi nimic... nu vezi ni-mic!... Sau...?

- Poa-te nu ve-de unde..., interveni al treilea.

- Poate ve-de și... nu ve-de cum...

- Poate nu ve-de și ve-de ce nu...

- Îl „împușcați” degeaba; lăsați omul în pace!, a venit sentința... salvatoare (!)... Mai sunt cinci secunde... patru, trei, două, una...

În sfârșit, i-am aprobat pe toți, când am văzut că...

Le-am înțeles toate frământările.

Chiar le-am dat dreptate, într-un fel.

- Priviți!, am auzit strigându-se lângă mine.

Până și soarele și-a luat ochelarii și privea înmărmurit.

Noi – stane de piatră, nu alta!

Prietenul meu își târa umbra pe stradă și am realizat imediat – nu ne întâlnisem în timpul din urmă, câteva luni bune – prompt am înțeles de ce privirile

lui făceau slalom vinovat printre oameni („Să te creadă lumea nebun nu este puțin lucru, deși...!” am reflectat eu).

Am făcut, apoi, tot ce am putut, ca să rămânem doar amândoi.

- De-atâtea ori m-am făcut de rușine, a început el fără nicio pregătire, pe atâția i-am dezamăgit, încât îmi venea să iau drumul pădurii!

- Poate că..., am încercat eu să-l liniștesc – era prietenul meu, totuși.

- Niciun „Poate că...”, mi-a replicat el, sunt vinovat și... gata!

- Explică-te, omule, și nu-ți mai rugini clipele...

Nu mi-a dat niciun răspuns, ci m-a îndemnat, printr-un gest, să-i privesc umbra pe caldarâm...

Mai întâi i-am zărit urma lăsată, care se pierdea – nu puteam eu s-o mai identific! – după zeci de metri, sângele uscat făcând masă cu drumul, într-un fel... intrând pe tărâmul celălalt, ca în basmul cu steaua de aur...

Lângă noi umbra lui arăta ca o piele de căprior braconat. Ea respira din greu.

Efortul îi marcaseră genunchii – acum plini de răni.

Sângera abundant.

Pe toată strada se întindea o impresionantă oglindă roșie.

În ea, uneori, soarele își vedea chipul uluit, transfigurată; peste atâtea trecuse, atâtea văzuse în drumul său, dar, acum...

Privirea, însă, îi era plină de foc... Cine a mai văzut vreodată o umbră cu atâtea răni, din care sângele șiroia și se așeza oglindă pe tot caldarâmul?!...

Atunci mi-am adus aminte că, mai demult, cineva îmi citise dintr-o cărticică – „o bijuterie pentru bibliofili”, spuneam cu admirație – cum însoțise el o turmă de elefanți pe parcursul a treizeci de ani...

„Din cauza unei clime cum nu se mai întâlneau de mulți ani – și așa zona este secetoasă! – rămăsese doar un ochi de apă.

Oricine ar înțelege lupta animalelor pentru fiecare strop.

Un tânăr elefant ajunsese ceva mai târziu la balta, a băut în grabă, dar o numeroasă haită a leilor l-a izolat și... finalul îl bănuiește oricine («Nu te mira!, a strigat însoțitorul meu... Rar, dar se întâmplă uneori că și... un elefant – chiar un elefant! – este devorat de lei!»).

Turma s-a întors, însă...

Unii elefanți au rămas lângă rămășițele calde încă...

Ceilalți s-au năpustit spre haita leilor.

Câteva feline au fost strivite.

Eu rămăsesem dincolo de lei și, în retragerea lor, eram cea mai ușoară pradă.

Nu știu cum s-a întâmplat – eu îmi rosteam o scurtă rugăciune de trecere Dincolo! – dar lângă mine, aproape trăgându-mă cu trompa, nu lângă el, ci... în el!, un elefant...

M-a însoțit până aproape de turma care... plângea («Priviți lacrimile elefanților!», mi-a șoptit însoțitorul); plângeau toți, în tăcere, cu pioșenie... umană!

Aveau capetele plecate... omeneste.

Plângeau cu toții.

Mama tânărului elefant și-a mai privit o dată fiul.

Plângea.

O lacrimă a ei a căzut pe ochiul stins al fiului.

Plângeau cu toții.

Mama elefantului ucis a ridicat capul și – lacrimi umane, plâns... omenesc – cu plânsul ei, încremenind cerul...

Țipătul de mamă a despiciat catapeteasma văzduhului...

Pe iarbă – o impresionantă oglindă roșie.

În ea soarele își vedea chipul uluit, transfigurată.

Peste atâtea trecuse, atâtea văzuse în drumul său, dar, acum...”

19

Dresorul de spini

- V-am invitat („Chiar...?”), gestul meu – ochi mari, apoi micșorați brusc, ușor-ironici) să...

Se oprește dintr-odată.

Pare contrariat.

- Nu pot să vă garantez – oricum, nu despre asta este vorba!... Vă rog să mă credeți că... este... o... invi-ta-ți-e!...

- Acum este o invitație, vă asigurăm!, intervine al doilea interlocutor.

- Fie, răspund eu conciliant („Mă grăbesc!”, adaug în gând).

- Vreau – „Vrem”, se corectează – să intrăm direct în subiect, cum se spune („De acord!”, gândesc) și vă rog să ne spuneți – pe îndelete! – ce știți despre... „filmul” cu aluminiul.

- N-am văzut filmul „Aluminiul”.

A tăcut.

Îl privea pe celălalt cu înțeles.

Aștepta un răspuns.

Nu-l primea și se vedea că... fierbe.

Scrâșnet abia stăpânit.

Zâmbet de călți.

- Nu ați văzut filmul „Aluminiul”, pentru că nici nu există un film cu acest nume și...

Zgomot asurzitor.

Ușa aproape este scoasă din balamale.

- Destul!

Cei doi sar în picioare instantaneu și iau poziția „Drepti!”

- Afarăăă!, urlă intrusul... Întâi șoferul!!

Abia atunci am observat că îl trăgea după el, aproape – speriat, galben la față – pe șoferul care...

- Destul de târziu am aflat ce a urmat... Oricum, odată cu „melodiile” vieții – sunete, dar și... zgomot...

te – sunt vii și „portativele” ce le găzduiesc („Părinte, parcă astăzi aveți un surâs... tainic, altfel decât până acum!”).

Reținem, în primul rând, sensurile proprii ale cuvintelor.

Iată de ce nu m-ar mira deloc dacă ar sări până în frida cerului cineva auzind că susțin sinonimia între „furtună” și... „liniște”... Ați tresărit, părinte, însă vă rog să mă ascultați în continuare („Avem timp!”, gestul călugărului).

Și mă gândesc, mai ales, la o singură liniște, cea care precedă furtuna, nu alt fel de liniște...

În forul nostru interior vom găsi zbaterele care smulg din rădăcini „arborii” ce ne fixaseră atâtea idei considerate fără cusur, aflăm frământarea „valurilor” unde ne înviorasem așteptările pline de speranțe, suntem uimiți cum se prăbușesc „edificiile” salvându-ne totdeauna de fulgere.

„Furtunile” ce aveau să vină nu mai puteau să distrugă, pentru că zdrobirea se produsese în... suflet!...

Paradigma asta poate să fie translatată și la fenomenele atmosferice, pentru că, în bună măsură, se trăiesc – mental și chiar... fizic! – înainte ca ele să bulverseze natura și ceea ce au clădit oamenii în timp.

Trăirea dinainte a tuturor furtunilor, numită – convențional – „liniște” ține de capacitatea noastră de previziune, cum ne imaginăm dezastrele, poate chiar cum... așteptăm sfârșiturile stihiale și, de ce nu?, cât ne pregătim pentru ele.

Suntem aprioric învinși, dacă nu apreciem liniștea prefurtunală ca pe o luptă ce va fi câștigată, o adevărată antecameră de unde e bine să ieșim cu o mână pe spadă, iar cu cealaltă strângând cu putere... scutul!

- Pentru că tot ai vorbit acum despre cuvinte...

Vocea monahului mângâia flacăra lumânării.

Pereții de sare și plafonul răspundeau cu mii de luminițe.

Cer cuvântător...

Ocnașul privește agitat.

E singur („A intrat în rocă?... A devenit lumină tainică?!”, strigă în sine viețașul).

- ...De aceea este foarte important ce vorbim („Cred că mi-am pierdut vederea, asta e!... Îl văd pe părintele și... nu-l văd nici când intră în rocă și nici când iese – altă explicație nu există!...”)... Sunt orb, asta e. Adesea cuvintele sunt adevărate sicrie!...

Tac amândoi.

Harică sârmă ghimpată trece prin ei și le pune în suflete adevăruri imuabile.

- Părinte, nu uit privirea șoferului de care vorbeam - Doamne, câtă dreptate aveți! – cât de speriat era... ce față cadaverică avea!...

- Știi ce s-a întâmplat cu el?

- Priviți!

Pe un ecran virtual, un tulburător text...

20

Coroană...

- Părinte, mi-ați răscolit toate neliniștile!... Am crezut atunci că... M-am hotărât – vreau să spun – ca nici odată să nu mai scriu... nici un rând!

Tace.

Flacăra lumânării îl privește cu înțeleș.

Parcă îi vorbește.

- Nu știi cum au ajuns la dumneavoastră aceste pagini pe care le crezusem pierdute... Într-un fel, ele sunt rupte din mine, însă acum...

Zâmbet stins.

Ochi micșorați.

Privire - daltă ce trece prin roca de sare.

- Citiți-mi, părinte, ultimele rânduri!... Oricum, ele vin din altă lume – de când eram „afară” – iar acum parcă mă descărnează cu amintirea lor...

Călugărul se apropie de lumânare.

Ea are doar câțiva centimetri, după cât a luminat în ocnă.

Se va stinge curând.

Scoate alta și o pune într-un sfeșnic de sare.

Monahul prinde cu două degete flacăra de la cealaltă și o aprinde pe cea nouă, printr-o mișcare calmă, preluată – sigur! – de la Cer... Privirea lui trece, apoi, prin bolta, sumbră, de sare... a mulțumire...

Ocnașul rămâne înmărmurit...

„- N-am să mai scriu niciodată, citește monahul cu o intonație care îl face pe viețaș totem de uimire, destul am trudit în zadar!” strigam în fața oglinzii din hol.

Străngeam la piept manuscrisul noului meu roman.

Personajele din carte, văzându-mă bulversat, s-au și grăbit să evadeze din volum și să mă înconjoare amenințător.

- Și noi cum vom trăi mai departe?, a întrebat protagonistul ținând la spate revolverul ce trebuia s-o ucidă în ultimul capitol... Ți-ai pierdut răbdarea și... acum ne părăsești fără pic de regret, asta e!

- Ai declarat că nu vrei să mai publici nimic!, a intervenit alt personaj.

- Ba ai și promis – dacă... asta este pro-mi-si-u-ne, cumva! – că vei arunca în foc acest roman!

Am scrâșnit privind intervenția lor („Cine – dacă nu un nebun – ar incendia propria casă pentru a face din flăcările ei sculpturi fluide?... Cine ar face fotografii la un astfel de eveniment, urmărind ca, ulterior, să ia medaliile de aur la toate concursurile de gen?... Câți ar înțelege că gestul nu este, în fond, decât singura variantă de coborâre în... sus?!”).

Le înțelegeam frământările, însă...

- Ascultați-mă, întâi, și decideți voi înșivă!... Știți cât de mult – ani întregi – ard în mine fiecare scriere...

- Și atunci... ?!, au strigat personajele... Noi suntem foc... nu călți, nu mucava, nu pleavă!... Suntem viață!

- Știți cât mă pregătesc înainte să scriu prima pagină a unei cărți și că...

- Te și rogi... asemeni unui mistic?!, a venit strigătul

ca un tunet ce mistuie.

- Uneori... eu... Poate nu ca un...

- Făuritorii de săbii japoneze – ca să-ți dau un singur exemplu – se roagă profund săptămâni la rând, merg la templu, înlătură tot ce este negru în sufletele lor, devin... alți oameni, într-un fel, și doar ei, acești alți-oameni, încep lucrul... Este fundamental pentru ei să procedeze așa... Mulți au numit truda lor „religia de a făuri o sabie japoneză”!...

- Până nu vei face asemenea, toate eforturile tale vor fi zadarnice!

- Și nu uita: aproape toate cuvintele țin în ele câte o... sabie, dar numai câ-te-va „slefuiesc” o... sabie japoneză autentică!

- Eu cred că...

- Acum – noi! – nu mai avem răbdare, nu tu!

Frământarea personajelor părea agresiune cel puțin la nivelul tonului și al unor gesturi.

Privirile însă...

- Revolta lor era – până la urmă – golgota mea... Era

sufletul meu de... cruci!...

A tăcut din nou.

Și-a descheiat cămașa la piept.

A smuls-o de pe el.

Apoi, cu spatele spre lumânare...

Călugărul și-a astupat ochii dintr-odată cu palmele.

Le apăsa acolo ca și când ar fi vrut să le sudeze de pleoapele ce tremurau!...

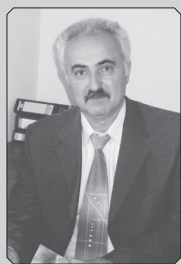
Pentru totdeauna.

Încremenire.

Respirații alungate.

Vocea unui personaj dintre câte se revoltaseră șfichiuia aerul apăsător al ocnei, („Aici...?!“), treptat estompându-se:

- Dacă vei gândi... vreodată că scrisul unei cărți este, oarecum, un cântec, noi, personajele tale, te o-bli-găm să reții că în urma acestuia... rămâne... cenușă!... Nu jărativ tulburător, nici cărbuni stinși, trăiește numai cenușa mistuirii prelungi!... Doar cenușa... cenușa... cenuș... cenu... cen... ce...

Gheorghe Șincai - lumina școlilor din Ardeal

Ioan V. POP

S-au împlinit la început de noiembrie, 200 de ani de la moartea celui care trăind în „Epoca luminilor”, a luminat mintea și inima puilor de români din peste 300 de școli. Iluminismul Școlii Ardelene, sub a cărui mentalitate și-a manifestat constant dorința de a aduce un suflu nou în școlile românești, nu doar prin crearea de noi instituții, ci și prin impunerea, înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin, au constituit pentru Gheorghe Șincai coordonate pentru care azi îi aducem un pios omagiu, veșnica noastră recunoștință pentru neobositul om care a vegheat asupra limbii române asemeni unui tată asupra copilului său. (Nu merită recunoștința acei „domni” care au dorit ca limba latină să nu se predea în ciclul gimnazial. Doar atât).

„M-am sărguit cât am putut, ca de la cuvintele și vorbele cele tocma românești nici cum se nu me abat și depărtez... Drept aceia, tu, carele vei citi cartea aceasta, nu me judeca pentru cuvintele și vorbele...” afirma Șincai în *Catehismul cel mare*, din 1783. Elevii acestei țări – și nu doar ei – citesc și scriu cu caractere ale limbii latine, în primul rând datorită lui Gheorghe Șincai și a celorlalți mentori ai Școlii Ardelene. Un om cu o profundă viziune asupra viitorului acestei națiuni, care a căutat seva ei, în care să clădească altare de credință, simboluri pentru un popor ce a simțit tot timpul respirația imperiilor în

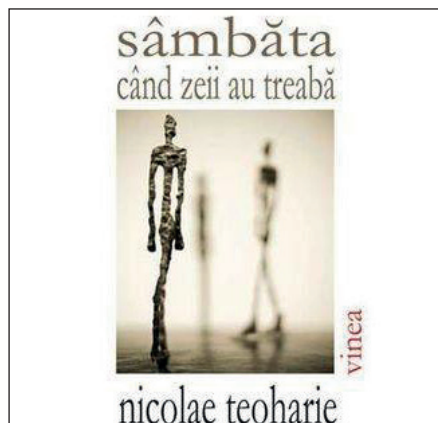
jurul său. În acest sens, prin afirmarea limbii române ca descendentă a limbii latine, a demonstrat faptul că suntem o insulă de latinătate în mijlocul unor imperii înfometate.

Căutând emanciparea prin cultură Gheorghe Șincai a devenit omul simbol, omul temelie a atâtor școli românești din Ardeal. Datorită lui și a muncii asidue pe care a depus-o într-o perioadă în care nu existau mijloace adecvate de a străbate, după pofta inimii, țara, în lung și-n lat, Șincai a luat la pas Ardealul poposind în locuri dragi lui. Unde popasul a fost mai lung și a găsit măcar o sămânță a emancipării naționale încolțită, a apărut o școală nouă. Așa cum s-a întâmplat la Bobota, marele cărturar ardelean a observat existența principiilor iluministe la locuitorii acestei localități. Le-a transformat în deziderate și astfel, din mijlocul acestor oameni bine înfiți în țărâna patriei, s-au ridicat personalități cu rol decisiv în multe domenii ale existenței noastre naționale.

În același timp au fost și sunt mai presus de toate oameni, oameni care nu uită că Școala Gimnazială „Gheorghe Șincai” Bobota și spiritul viu al întemeietorului ei, care vibrează în acest spațiu, se află la temelie existenței lor. Îi purtăm o adâncă și profundă cinstire, celui care s-a ostenit asupra literelor, dar a creat și cadrul instituțional prin care mulți alții să ostenească asupra lor.

Malaxorul de toamnă târzie

■ **Nicolae Teoharie, *Sâmbăta, când zeii au treabă*, Editura Vinea, București, 2016.**

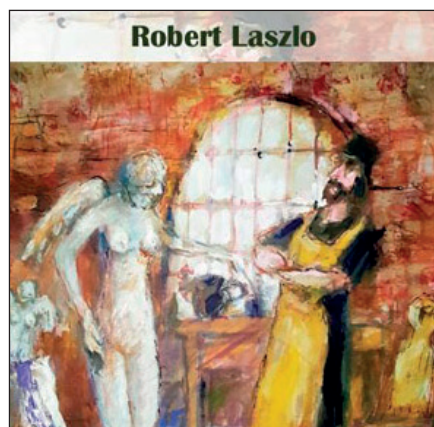
Autorul s-a născut la 4 ianuarie 1951 în comuna Munteni – Buzău, județul Ialomița. A publicat următoarele volume de poeme: *Nostalgia marginilor* (Eminescu, București, 1999), *Camera de concret* (Helis, Slobozia, 2008), *Legăți-mă la ochi cu sentimente* (Helis, Slobozia, 2008), *Diavoli de cafea* (Helis, Slobozia, 2009), *Să ne petrecem moartea împreună* (Helis, Slobozia, 2014). Este membru al Uniunii Scriitorilor din România. Din poemul care dă titlul volumului, din strofa de final: „(...) acolo, sub masă, un câine alb/ dă vesel din coadă. Asta se întâmplă sâmbăta,/ când zeii au treabă și nu le mai pasă de noi”.

■ **Certitudine, numele tău este Saeculum! (selecție de Cornel Cotuțiu din volumul *Saeculum, dincolo de nostalgie*, 2016), Editura Charmides, 2016.** „În eternitatea convențională, numită timp istoric, Cenaclul *Saeculum* a existat în perioada 1980-1986; aproape trei ani la Dej, în rest, la Beclean. În fapt, *Saeculum* a avut o stare preexistentă – asemenea unei îndelungi gestații – și o alta, iradiantă, cu pulsații până astăzi. Dovadă, însăși această carte. (...) Ce vrea să fie antologia aceasta? Un bobârnac dat timpului, inevitabil ingrat, și o recuperare de trebu-

ință pentru posteritatea comodă; deopotrivă, o provocare obstinată făcută postumității” (Cornel Cotuțiu).

■ **Augustin Cozmuța, *Incursiuni în arta plastică*, Editura Gutinul, Baia Mare, 2016.** Volum postum al regretatului scriitor Augustin Cozmuța, trecut la Cele Veșnice, anul trecut, în 22 noiembrie. Din prefața autorului, scrisă în anul 2000: „Din necazurile și tracasările inerente ale vieții cotidiene, omul tinde să se elibereze și să se înalțe peste efemerul devorat al clipei care trece. Spre a-și salva ființa și eul interior, spre a se întâlni cu sine de fapt, omul evadează în lumi imaginare. Adesea în ajutor îi vine arta, care, deși iluzorie în universurile pe care le propune, are forța de a concura orice realitate, cât de dramatică și palpitantă ar fi ea”.

■ **Robert Laszlo, *Aripi de lut*, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2016.**

Din *Cuvântul înainte* al lui Ion Pop: „Despre Robert Laszlo, poet foarte tânăr atunci, ca și acum de altfel (s-a născut în 1991!), am scris cu o mare încredere în talentul său, descoperind la el o sensibilitate fragilă, cumva rănită de lumea din jur, căutându-și identitatea în tensiunea dintre trăirea frustră și cuvântul ce încerca s-o aproximeze, între tăcere și rostire

(...). Cartea de față, pregătită să ia calea tiparului sub titlul *Aripi de lut*, pare, însă, a privilegia direcția reflexivă a poeziei, orientată spre mici parabole, efigii ale cugetării, notații cu aer insolit-paradoxal”.

■ **Daniela Sitar-Tăut (coordonator), *Dialoguri maramureșene*, Editura Actaeon Books, Baia Mare, 2016.**

„Toți interviuevatorii sunt elevi în clasa a XII-a ai Colegiului Național «Vasile Lucaciu», secția filologie-jurnalism (...). Interogați au fost atât oameni de cultură din județ, directori de instituții (Teodor Ardelean) sau de reviste literare (Săluc Horvat), scriitori, universitari, cât și cei care provin din această zonă nordică (Ioan Groșan, Terezia Bolchiș-Tătaru) sau au o legătură specială, de durată, cu Maramureșul (Mircea Opreț, Constantin Cubleşan)” (Daniel Sitar-Tăut).

■ **Augustin Mocanu, *Amalgam - frânturi alese*, Editura Star-Tipp, Slobozia, 2016.** „Aplicând o zicere călătoare iscodită de lume, conform căreia între cărți și răchite ar exista o mare asemănare, căci și unele și altele au o putere uimitoare de a odrăslî, înmulțindu-se neîncetat, crescând una din alta, din cele trei volume înșirate mai sus a răsărit al patrulea, intitulat *Amalgam. Frânturi alese*” (Autorul). Cele trei volume menționate de au-

tor sunt: *Amalgam în prag de seară* (2014), *Amalgam în pragul nopții* (2016) și *Amalgam în miezul nopții*. *Însemnări de ultimă oră* (2016). Am mai primit la redacție și volumul său *Negru alb negru – proze scurte*, ediția a doua revăzută și extinsă (Editura Star-Tipp, Slobozia, 2016).

■ **Miruna Mureșan, *Spovedanie*, Editura Fundației Culturale Libra, București, 2016.**

„Caligrafind neobosită un abis posibil, Miruna Mureșan își reconfirmă maturitatea artistică și imaginația creatoare de înalt nivel, o excelență a permanențelor poeziei dincolo de mode și de modele, reflectând cu înțelepciune și cu profundă emoție asupra existenței și a precarității clipei - «vama tăcerii» -, unde, în fond, «valea singurătății ruginește în taină/ ascunsă între umerii oboșiți ai inimii nimănuși» (Florin Dochia). Miruna Mureșan a mai publicat volumele de versuri: *Secunde desfrunzite* (1994), *Vinovăția memoriei* (2002) și *Lumina mântuitoare* (2012).

■ **Carmina Balcanica, Anul VII, Nr. 2 (15), noiembrie 2015.** Revistă bilingvă (română-engleză) ce-și propune „(...) să cuprindă în paginile ei «melosul balcanic» în tot ceea ce poate acoperi metaforic cultura țărilor din spațiul sud-est european. Dintr-o multitudine de manifestări literar-artistice, revista va putea deveni încet-încet o oglindă a specificului fiecărei țări și fiecărei populații, dând seamă mai ales de ceea ce reprezintă din

punct de vedere cultural, prin ele însele, precum și de ceea ce reprezintă împreună pe harta spirituală a Europei” (Mihaela Albu). În acest număr, accentul este pus pe cultura comunităților cehe și slovace din România.

■ **Bibliotheca Septentrionalis, Anul XXIV, Nr. 1 (46), iunie 2016**, revista Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare. Din editorialul managerului acestui așezământ cultural, Teodor Ardelean: „Bibliotecile publice fac parte din rețeaua instituțiilor culturale și de cunoaștere, iar activitățile specifice urmăresc, de regulă, consolidarea pluscunoașterii, noi inițieri sau noi deprinderi. Este de datoria bibliotecarilor cu experiență, care au trecut prin vremi fără să dea tribut vremurilor ocazionate de politici false sau demagogii morale, să ofere sprijin noilor programe pe măsura comenzilor sociale firești, derivate din pedagogiile nepervertite de obscen sau eterogen. (...)” („Bibliotecile – între tradiție și inovație”, pp. 3-4).

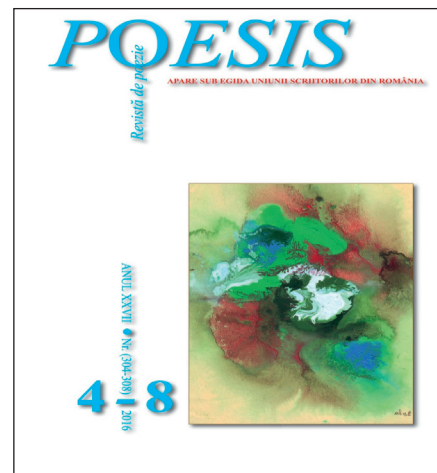
■ **Nord Literar, Anul XIV, nr. 9 (160), septembrie 2016.**

Număr lansat la Zilele Revistei „Nord Literar”, ediția a XI-a, 14-15 octombrie, Baia Mare, 2016, eveniment organizat de: Consiliul Județean Maramureș, revista de cultură „Nord literar”, Asociația Scriitorilor Baia Mare, Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj. Tema dezbaterii din cadrul acestei ediții a fost: „Presa literară

din nord-vestul țării”. Cu această ocazie s-au înmănat următoarele premii ale revistei băimărene: Diploma „Opera Omnia” – Aurel Rău, Premiul pentru poezie – Adrian Popescu și Ioan Pinteș, Premiul pentru proză – Daniel Dragomirescu, Premiul special pentru poezie – Nicolae Scheianu, Premiul special pentru proză – Florica Bud, Premiul pentru valorificarea patrimoniului cultural – Vasile Iuga. În a doua parte a primei zile a evenimentului, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” (sala de conferințe), au avut loc prezentarea Editurii „Tipo Moldova” din Iași, lansări de cărți și reviste editate în: Bistrița, București, Cluj-Napoca, Iași, Baia Mare, Satu Mare, Zalău (reprezentat de revista și editura „Caiete Silvane” ale Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj).

■ **Poesis, Anul XXVII, Nr. 4-8 (304-308), aprilie-august 2016.**

Spicium din Sumarul acestui număr al revistei sătmărene: George Vulturescu – Când căldura mi se uită în halba de bere (editorial); Ovidiu Genaru – Jurnal / 1980 (de fapt un poem amplu); Daniel Corbu cu două Portrete critice (1. Mircea Cărtărescu sau postmodernismul cu program bine stabilit; 2. Matei Vișniec – mitologia măștii și dimensiunea tragică a ființei); Gheorghe Glodeanu – Romanul unui triumf erotic... Și, fi-rește, multă, multă poezie...

(D.H.)

CONSILIUL JUDEȚEAN SĂLAJ
CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
CENTRUL DE CERCETĂRI BIOLOGICE JIBOU
ASOCIAȚIA INCEPTUS ROMANIA

MUZA
FEST
EVENIMENT ORGANIZAT ÎN CADRUL MUZAFEST

Simpozionul de Arte Vizuale
ARTA ÎN GRĂDINĂ
Grădina Botanică Jibou

EDIȚIA A V-A, 2016

AERUL GRĂDINII

EXPOZIȚIE DE PICTURĂ ȘI FOTOGRAFIE
17 OCTOMBRIE - 10 NOIEMBRIE 2016

VERNISAJ:

17 OCTOMBRIE 2016, ORA 18
GALERIA CENTRULUI DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
PIAȚA 1 DECEMBRIE 1918, NR. 1, ET. 1, ZALĂU

INVITAT:

OLIV MIRCEA, critic de artă

EXPUN ARTIȘTII:

Alexandru ANTONESCU
Crinela ANTONESCU
Ioana CRĂCIUN DOBRESCU
Teodora CHINSCHI
Irina FLORESCU
Florin GHERASIM
Teodora HUBENCO
Vasile HUBENCO
Alexandru PAPUC
Felicia Andra PREDESCU
Radu ȘERBAN

Lucrările prezentate în această expoziție au fost realizate de artiști din România și Republica Moldova, în timpul celei de a V-a ediții a Simpozionului Internațional de Arte Vizuale "Arta în Grădină", desfășurat la Grădina Botanică "Vasile Fati" din Jibou, în perioada 6 - 20 august 2016

WWW.SIMPOZIONULARTAINGRADINA.RO

Pe lângă fragment din lucrarea "Gard din tuai" de Alexandru Antonescu, 2016

GALERIA
ARCADE 24
BISTRITA

ARTA ÎN GRĂDINĂ

LUCRĂRI DE PICTURĂ, GRAFICĂ, SCULPTURĂ ȘI FOTOGRAFIE, REALIZATE DE ARTIȘTI DIN ROMÂNIA, UNGARIA, POLONIA ȘI CANADA, ÎN TIMPUL CELOR PATRU EDIȚII ALE SIMPOZIONULUI DE ARTE VIZUALE "ARTA ÎN GRĂDINĂ", DE LA GRĂDINA BOTANICĂ "VASILE FATI" DIN JIBOU

16 FEBRUARIE - 3 MARTIE 2016

VERNISAJ:

16 MARTIE 2016, ORA 18

PREZINTĂ:

OLIV MIRCEA

LUCIA CĂLINESCU
DOREL GĂINĂ
IOAN AUGUSTIN POP
RADU ȘERBAN
FLORIN GHERASIM
IONEL BALTĂ
ADRIANA ELIAN
MIHAELA GORCEA
MIRA MARINCAȘ
MILENA AUGUSTA POP
ALEXANDRU BUNESCU
IOAN HORVATH BUGNARIU
CORINA HORVATH BUGNARIU
MARCEL LUPȘE
BEATA BEBEL

WŁODZIMIERZ KARANKIEWICZ
DOREL DAVID MORAR
DANIELA ȚURCANU-CARUȚIU
BORGIO
ANDREI FLORIAN
EUGEN MORITIZ
BLANCA ALINA POP
CRISTINA GAGIU
LUCIAN MUNTEAN
CONSTANTIN RĂDUCAN
RADU PULBERE
IOANA ANTONIU
TEODORA PICA
DUILIU CRIȘAN
FLORA RĂDUCAN

CURATORUL SIMPOZIONULUI:
FLORIN GHERASIM

COORDONATORUL SIMPOZIONULUI ȘI EXPOZIȚIEI:
RADU ȘERBAN

Detalii despre proiect pe <http://www.simpozionulartaingradina.ro/> și pe www.culturasalaj.ro